Enigmaticul sfîrşit al lui Herr Doktor Rudolf Diesel

Mulţi dintre noi pronunţă zilnic cuvintul Diesel dar ciţi ştiu că, de fapt, e numele unui om de excepţie, al inventatorului acestui motor ? Şi, mai mult, ciţi cunosc straniul sfirşit al lui Herr Doktor Rudolf Diesel ?

Revista **Historia** s-a ocupat recent de această enigmă în articolul pe care-l reproducem mai jos.

Deşi a trecut mai bine de jumătate de secol de la misterioasele evenimente, nimeni nu ştie exact, nici astăzi, pentru ce şi cum a murit unul din cei mai mari inventatori din istoria lumii. Lui îi datorează astăzi forţa motrice milioanele de automobile, mii de nave şi de locomotive. Aceeaşi forţă rămîne şi astăzi o sursă de putere industrială predominantă în lume pentru grupurile motoare pînă la 5 000 cai putere. Contrar a ceea ce s-ar putea crede, nu autoturismele şi nici avioanele de linie absorb cea mai mare parte din producţia de petrol a lumii, ci motoarele care poartă numele acestui inventator.

Acest nume a cunoscut apogeul consacrării devenind un „nume comun". Astăzi el este pronunţat zilnic de zeci de mii de ori în toate ţările lumii, cel mai adesea de oameni care nu ştiu că a fost numele unui bărbat. În ce-i priveşte pe cei care ştiu acest lucru, puţini dintre ei cunosc extraordinara istorie a inventatorului dispărut în condiţii rămase neexplicate, în noaptea de 29 septembrie 1913.

Acest om se născuse la Paris la 19 martie 1858. Ar fi putut, după legea franceză, să adopte naţionalitatea franceză. La vîrsta cînd putea opta a preferat să devină supus al împăratului Germaniei, alegere care avea să aibă consecinţe dezastruoase şi poate fatale pentru viitoarea sa carieră şi pentru însăşi existenţa lui.

Tînărul Rudolf şi-a petrecut copilăria în Paris, apoi familia lui s-a refugiat la Londra, în timpul războiului din 1870. După încheierea ostilităţilor, a revenit la Paris pentru a-şi continua aici studiile iar, în martie 1878, a redactat, în franceză, o teză despre motoarele cu combustie internă. Apoi, a decis că Germania era adevărata sa patrie şi s-a fixat aici pentru a-şi continua lucrările, mai întîi la Berlin, mai tîrziu la München şi la Augsburg.

După ce a lucrat sub îndrumarea savantului „profesor Linde", tînărul inginer a început, curînd, să aibă toate manifestările unui excepţional geniu al tehnicii mecanice şi nu a întîrziat să-şi întreacă maestrul.

Devenit „Herr Doktor Rudolf", inventatorul şi-a luat primul brevet în februarie 1892. Acest brevet descria un „proces de funcţionare pentru motoarele cu combustie internă". Totuşi, „motorul Diesel" încă nu se născuse. Al doilea brevet a urmat în 1893, dar numai în 1897, după patru ani de muncă şi experimente, Diesel a realizat primul motor comercial rentabil. „Maschinen Fabrik", din Augsburg a avut onoarea de a fi fabricat această „maşine" istorică, un monocilindru vertical de 25 CP ce funcţiona cu ulei greu şi care a atras imediat atenţia mondială. Primele încercări de construire a motorului lui Rudolf Diesel fuseseră finanţate de celebra companie industrială Krupp, din Essen, care folosise cărbunele pulverizat drept combustibil. Krupp avea, într-adevăr, foarte mari interese în industria minelor de cărbune şi nu vedea în invenţia lui Diesel decît un nou posibil debuşeu pentru produsele sale.

Dar faimosul motor refuzase cu încăpăţînare să „înghită" această hrană puţin apetisantă şi ca urmare Krupp n-a mai fost interesat în această afacere.

După cum se ştie, principiul care stă la baza fantasticului succes al motorului Diesel este „aprinderea prin compresie" care permite utilizarea combustibililor sau carburanţilor nerafinaţi, deci puţin costisitori. Dacă Diesel a fost primul care a făcut să meargă un motor de acest fel, în schimb, nu el a fost primul care a avut această idee.

Posibilitatea aprinderii prin compresie se pare că a fost întrevăzută, pentru prima oară, de un savant francez N. L. S. Caront care, în 1824, a publicat o lucrare inti-

CURIOZITĂŢI

● **Oraşul Roma cunoscut sub denumirea de «oraşul celor şapte coline» are de fapt unsprezece coline, dintre care două Monte Citorio şi Monte Testaccio sînt artificiale, de dată recentă.**

● **Psihologul suedez Lars Wilkstrom afirmă că femeile care telefonează des sînt mai puţin melancolice decît celelalte. El explică constatările sale prin faptul că, dacă femeia face confesii la telefon prietenei sau oricui este dispus să o asculte, se uşurează de «splleen». În acest fel, bărbaţii care achită taxe ridicate pentru convorbiri telefonice suplimentare făcute de soţiile lor vorbăreţe se pot consola cu faptul că acestea sînt mai vesele şi mai lipsite de griji decît femeile tăcute şi rezervate.**

● **Băştinaşii din insula Moorea, arhipelagul Tahiti, pescuiesc aruncînd cu pietre în peşti de pe prova pirogii. Ei adună apoi peştii într-o capcană formată din frunze.**

● **Americanul George Thomas Morton a făcut prima operaţie de apendicită din lume. La 27 aprilie 1887 el a extras apendicele unui tînăr de 26 ani, salvîndu-i astfel viaţa.**

● **Cantitatea de apă pe care o absorb în decursul unui an plopii de pe o suprafaţă de 260 de hectare ar fi suficientă pentru aprovizionarea cu apă a unui oraş cu o populaţie de 25 000 de locuitori.**

● **În apropierea oraşului Vera Cruz (Mexic) se află un vulcan, în al cărui crater s-a descoperit o adevărată minune a naturii: un lac de mercur. El s-a născut după cum se presupune în urma unei erupţii de mercur din adîncurile pămîntului, care ar fi avut loc acum cîteva secole.**

● **Fără hrană omul poate supravieţui 40 de zile, fără apă 6—7 zile, iar fără oxigen numai 5—6 minute.**

● **După lungi cercetări întreprinse de un grup de specialişti s-a ajuns la concluzia că inventatorul macaroanelor ar fi Marco Aroni, care poseda un mic local lîngă Neapoli în secolul al XVIII-lea. În urma succesului pe care Aroni l-a înregistrat cu prepararea macaroanelor, el a înfiinţat şi prima fabrică de macaroane din lume.**

● **În Columbia, cei care doresc să se căsătorească sînt obligați să urmeze cursuri de trei luni. La aceste cursuri se predă psihologia și dreptul familiei. După terminarea cursurilor, absolvenții dau examen și obțin diploma. Aceasta este prezentată ca document obligatoriu la înregistrarea căsătoriei!**

● **O veche lege încă în vigoare în Massachussetts, interzice locuitorilor statului să se sărute în public, cu excepția duminicii. O altă lege stabilește că zece sărutări date aceleiași persoane echivalează cu o promisiune în... căsătorie!**

● **Nici un om n-a numărat încă de la 1 la un miliard. Presupunînd că s-ar găsi un maniac capabil să întreprindă așa ceva, rostind un număr pe secundă, fără să doarmă, ar trebui să-și consacre acestei «opere» 32 de ani din viața sa.**

● **Proprietățile toxice ale acidului cianhidric sînt cunoscute de mult, chiar dinaintea erei noastre. Pe atunci secretele chimiei erau păzite cu străşnicie de către preoții păgîni. Cel care se iniția în tainele chimiei depunea jurămînt de tăcere deplină pe o frunză de piersic. Sîmburele de piersic conține o parte infimă de acid cianhidric. Iar cel ce încălca jurămîntul, era otrăvit cu otrava extrasă din acest sîmbure...**

● **Femeile din Anglia nu au griji în legătură cu tăinuirea vîrstei lor. Pînă și polițiștii nu întreabă conducătoarele auto în caz de contravenție la legile circulației de data precisă a nașterii. În protocol este de-ajuns să scrie: vîrsta — peste 21 de ani.**

● **«Fobiile sînt la modă» — afirmă un psiholog și dă lista lor mai mult sau mai puțin completă. Ele sînt nenumărate și, de curiozitate, transcriem și noi cîteva. Iată-le: ailurofonia — teama de pisici, acrofobia — frica de înălțime, antofobia — frica de flori, brontofobie — frica de tunete și fulgere, mizofobia — frica de murdărie și de poluare, neofobia — frica de tot ceea ce e nou, sitiofobia — frica de lăcomie, fotofobia — frica de... frică!**

● CURIOZITĂȚI ●

tulată „Reflecții asupra forței motrice a căldurii" în care vorbea despre posibilitatea de a aprinde combustibilul prin comprimarea aerului de 14 ori față de volumul inițial.

Principiul motorului automobilului modern a fost întrevăzut, întîia dată, tot de un francez, Alphonse Beau de Rochas, care l-a descris în 1862. Dar abia germanul Nikolaus Otto a construit, în 1876, primul motor în care amestecul carburant era comprimat în cilindru înaintea aprinderii (prin flacără electrică).

Herr Doktor Diesel a transformat acest „motor Otto", dacă i se poate spune așa, într-un motor industrial practic și economic, două calități care lipseau motoarelor industriale cu combustie internă ce existau deja, cu 30 de ani înaintea inventării motorului Diesel. Într-adevăr, atunci cînd a construit faimosul său motor, Diesel nu s-a gîndit la automobilul care tocmai apăruse, și nici la camion... „Primul motor Diesel din istorie" cîntărea peste două sute de kilograme pentru un cal putere ! El nu se gîndea decît la motoarele fixe și nici măcar nu întrevedea încă fantastica importanță maritimă a forței Diesel. Abia în 1910, un motor Diesel a fost montat, pentru prima oară, pe un vapor și abia în 1922, nouă ani după moartea autorului, motorul Diesel a devenit destul de ușor pentru a putea fi montat întîia dată pe un autoturism (german). Primele locomotive Diesel au apărut abia în 1934.

Cu siguranță că Diesel nu-și imagina că în Parisul său natal vor circula, într-o zi, taxiuri propulsate de motoare purtînd numele lui și puțini erau cei care își imaginau că invenția aceasta avea să modifice toată tehnica modernă a generației de forță și, în același timp, să revoluționeze războiul și pacea pe pămînt.

În cei cîțiva ani care au precedat moartea sa și primul război mondial, Rudolf Diesel avea să devină foarte bogat și o înaltă personalitate internațională. Motoarele sale industriale se vindeau cu mîile în lume, iar motoarele sale navale începuseră să fie folosite pentru dotarea unui număr din ce în ce mai mare de nave.

În Marea Britanie, îndeosebi, această țară fiind la acea epocă prima putere maritimă a lumii, progresul acestor noi mașini era supravegheat cu cel mai mare interes. În Marea Britanie a fost fondată „Consolidated Diesel Engine Manufacturing Company", avîndu-l ca inginer-șef pe Herr Doktor, personal. Tot în Marea Britanie, un anume Akroyd Stuart brevetase, în 1890, doi ani înaintea lui Diesel, un motor cu ulei greu cu aprindere prin compresiune funcționînd sub presiuni mai puțin ridicate.

Dar revoluționara invenție a început de îndată să pună în joc mai mult decît interesele industriale sau comerciale. Căci geniul lui Rudolf Diesel făcea, pentru prima oară în istoria lumii, din submarin o armă ucigătoare.

La Londra și Berlin două personaje au înțeles, în același timp ce însemna exact invenția lui Diesel pentru propulsia submarinului și pentru întregul mers al războiului naval. Primul era lord-amiral Fischer, primul lord al amiralității britanice ; al doilea — marele amiral von Tirpitz, comandant al Marinei Imperiale germane.

Acești doi strategi voiau motoare Diesel... multe motoare Diesel — pentru a-și înzestra flotele de submarine pe care încercau să le constituie cît mai repede și, lucru și mai important, fiecare voia să fie singurul proprietar !

Din nefericire pentru cei doi amirali, Herr Doktor... avea alte idei în minte. Dăduse de înțeles, încă de la începuturile succeselor, că nu avea intenția să lase invenția unei singure națiuni, oricare ar fi ea.

Avînd o frumoasă independență de concepție, era hotărît să lase toate țările să profite de invenția lui și permitea ca toate brevetele sale să fie utilizate de toți cei care erau dispuși să-i plătească redevențe pe care le fixase la sume foarte rezonabile.

Insă, după puțin timp a fost convocat la Berlin unde legiuitorii guvernului i-au reamintit că era supus al împăratului Germaniei și că în această calitate el trebuia, potrivit unei vechi legi prusace încă în vigoare, să ofere orice invenție utilă, cu titlu militar sau naval, guvernului german în primul rînd și că nu putea să dispună de această invenție decît dacă îi era refuzată de acest guvern. Și, fiindcă nu făcuse acest lucru, era susceptibil de a fi acuzat de crimă de înaltă trădare...

Totuși, au adăugat legiuitorii Kaiserului, totul ar fi fost uitat și iertat dacă Herr Doktor ar fi anulat imediat toate licențele acordate constructorilor străini și dacă ar fi remis toate planurile sale trecute, prezente sau viitoare marinei germane. De asemenea, trebuia ca din acel moment să se angajeze să nu mai lucreze decît în Germania.

În schimb, el ar fi primit iertarea oficială și totală a „imprudențelor" sale, au mai spus oamenii legii. Nu se va mai atinge de nici un pfening din drepturile de invenție... dar va avea, poate, onoarea de a fi decorat de Kaiserul Wilhelm, personal.

Toate acestea nu l-au impresionat deloc pe Diesel ; în ciuda presiunilor oficiale și oficioase, mergînd pînă la la cele mai grave amenințări, el a refuzat să cedeze și a continuat să-și pună brevetele la dispoziția tuturor cumpărătorilor. În 1912, după lungi lucrări experimentale, el a pus la punct un motor ideal pentru submarine. În ciuda diferendului său cu autoritățile germane, Diesel a întrebat amiralitatea din Berlin dacă o interesa un asemenea motor. Aceasta era foarte interesată, evident, dar și de data aceasta punea condiții. Von Tirpitz însuși îi interzicea lui Herr Doktor să divulge vreunei puteri străine detaliul noilor perfecționări de motoare. El adăuga că, dacă Diesel continua să aibă aceeași atitudine, avea să fie, de data aceasta, urmărit pentru înaltă trădare cu toată forța și severitatea legii.

Mai indignat și mai încăpățînat ca niciodată, Diesel „l-a trimis la plimbare" pe marele amiral, replicîndu-i că motorul era proprietatea lui, că-i era, acum, imposibil să păstreze secretul și că avea intenția să caute alți clienți, mai generoși...

S-ar putea ca imediat ce ușa primului birou al amiralității s-a închis în spatele inginerului, marele amiral să fi chemat serviciile secrete ? Nimeni n-a știut vreodată acest lucru, dar von Tirpitz nu era omul care să profereze amenințări zadarnice.

În ce-l privește, Diesel și-a găsit imediat cumpărători pentru faimosul său motor de submarin. Exact pe partea cealaltă a Mării Nordului, primul lord al amiralității britanice, care se întîmpla să fie tînărul Winston Churchill, încerca să-și consacre întreaga energie juvenilă sarcinii de a pregăti „Royal Navy" pentru inevitabila „explicație" cu Germania lui Wilhelm al II-lea...

În umbra lui Churchill, care continua să exercite funcția importantă de „eminență cenușie", fostul prim lord „Jacky" Fisher avea o influență enormă în Marele Consiliu al Amiralității. Bătrînul amiral, un fervent încrezător în viitorul submarinelor, fusese pus la curent cu noile îmbunătățiri aduse motorului Diesel și, prin intermediul unor prieteni pe care-i avea în „City of London", îl anunțase pe Herr Doktor că guvernul Maiestății sale britanice era interesat și generos în această problemă. Îi sugerase lui Herr Doktor că ar fi trebuit să vină la Londra, cît mai curînd posibil.

Întîmplător, Diesel fusese convocat să asiste la o reuniune a consiliului de administrație al companiei britanice, la începutul lui octombrie, și lucrul era un excelent pretext pentru călătorie. Din nefericire, se pare că a făcut imprudența de a fi destăinuit unor oameni de afaceri din

● CURIOZITĂȚI ●

● Se știe că termenul Smog de la smoke: fum și foc; este un termen englezesc deoarece e caracteristic în primul rînd pentru Anglia și Londra, în cea mai mare măsură. E interesant faptul că în anul 1306 un cetățean londonez a fost condamnat la moarte și executat pentru culpa de a fi ars cărbuni în oras. Peste trei secole încălzitul cu cărbune era generalizat în capitala Angliei. Iar azi...

● Printre numeroasele obiceiuri ale diferitelor popoare care au supraviețuit pînă în ziua de astăzi se află și cele ale unor populații din Surinam. Un vechi obicei al acestor populații îi determină pe logodnici să-și «redacteze» scrisorile de dragoste, ca și anunțurile matrimoniale, pe bucăți de lemn. Aceste manuscrise cîntăresc nu mai puțin de 10—15 kg, iar conținutul lor necesită 2—3 ore pentru a putea fi descifrat.

● Acum 461 de ani, printr-o sentință pronunțată în anul 1519 de tribunalul orășelului austriac Glurns, se interzicea șoarecilor șederea în acest orășel. În ședință, tribunalul a declarat șoarecii vinovați de producerea unor stricăciuni recoltei și le-a dat termen de părăsire a localității 14 zile. Bineînțeles, procesul s-a judecat în lipsa învinuiților. Actele descoperite nu spun nimic despre modul în care a fost executată sentința.

● Revista londoneză «Psychic News» tratînd problema deosebirilor între psihicul bărbatului și cel al femeii conchide: «Bărbatul uită ce trebuia să țină minte. Femeia își amintește ce ar trebui să uite».

● Obiceiul de a da mîna cu cunoscuții pe care-i întîlnim sau de care ne despărțim a fost inspirat de precauție. Mîna dreaptă întinsă spre cel întîlnit nu putea lovi, palma deschisă neputînd nici ascunde vreo armă sau o altă... surpriză neplăcută.

● Un bun și precis barometru s-a dovedit a fi păianjenul. Cînd produce fire lungi, vom avea timp frumos. Cînd firele sînt scurte, vremea e pe cale de înrăutățire. Cînd se ascunde, ploaia nu va întîrzia, iar cînd își sparge propria-i țesătură, ploaia va fi însoțită de furtună. Păianjenul prezice vremea cu circa 15 zile înainte.

● În orășelul Moncrabeau, situat în sudul Franței, există o Academie a... minciunii. Titlul de decan al mincinoșilor a revenit anul trecut, după «dezbateri» care au durat mai multe ore, belgianului Joannes Zweffer din Namur. În discursul rostit el s-a angajat, ca și predecesorii săi, să mintă tot timpul și oriunde s-ar afla, aducînd prejudicii numai... adevărului. La Moncrabeau tradiția minciunii datează din secolul al XVIII-lea, cînd burghezia sărăcită se întrunea pentru a spune cele mai năstrușnice minciuni.

● Conform unor anchete cu privire la obiceiurile a 10 popoare rezultă că francezii se prezintă pe primul loc în legătură cu respectarea timpului de masă și a numărului de ore de somn. Francezul doarme în medie zilnic 8 ore și 15 minute, și își rezervă pentru masă o oră și 45 minute, așa încît îi rămîne mai puțin timp pentru distracții decît cetățenilor altor state. Belgienii și vest-germanii dorm aproximativ tot atît cît și francezii. Americanii, iugoslavii, polonezii și rușii consacră somnului circa 7 ore și 30 minute din 24 de ore.

● Conform unei statistici întocmite, titlul de orașul cel mai cețos al Angliei nu se cuvine, cum s-ar presupune, Londrei, ci orașelor Nottingham și Manchester.

● Se pare că cei mai politicoși oameni ar fi japonezii. Din datele statistice reiese că în Japonia funcționarul salută cel puțin o dată la 11 minute, conductorul de tren — de 2 100 de ori pe zi, femeile care deservesc lifturile în magazinele universale — de 2 500 de ori pe zi.

● Statisticienii au ajuns la concluzia că numărul femeilor cu ochii albaștri e în continuă scădere și că viitorul e al ochilor negri. Și numărul blondelor e în scădere. În secolul următor, arareori se vor întîlni ochi de safir și păr ca raza de soare. Aceasta e concluzia profesorului Pears de la Universitatea din Londra.

● Orice femeie din New York se poate adresa telefonic unui birou special pentru a i se trimite un însoțitor care s-o conducă seara acasă de la un spectacol sau de la lucru.

● CURIOZITĂȚI ●

Berlin și Frankfurt adevăratul scop al vizitei la Londra și că ar fi vorbit cu resentiment de felul cum guvernul încearcă să-l trateze... Poate că atunci și-a semnat condamnarea la moarte.

În seara zilei de 29 septembrie 1913, trei severi dar eleganți gentlemeni, urcau la bordul lui Dresden, o navă a „Great Eastern Railway Company" în portul Anvers, puțin înainte ca vaporul să părăsească cheiul pentru cursa sa regulată spre Harwich, la nord de estuarul Tamisei.

Bărbatul, care se vedea clar că este cel mai important personaj al grupului, mic de statură, cu părul alb și alură energică, era tratat cu o deferență cu totul specială de însoțitorii săi, două specimene tipice ale prosperului „businessman" continental al epocii. Pașaportul purta numele doctorului Rudolf Diesel dar în mod straniu părea că nu ar fi închiriat o cabină din vreme. Cele două personaje, care luaseră loc la masă cu doctorul Diesel în marea sufragerie a lui „Dresden" erau Carels, directorul unei companii belgiene din Gand, asociată cu compania lui Diesel și Herr Luckmann, un inginer și colaborator al lui Herr Doktor... un personaj al cărui rol în istorie avea să rămînă enigmatic.

Foarte curios, dar numele lui Diesel n-a figurat niciodată pe lista pasagerilor navei în timp ce numele însoțitorilor săi figurau, omisiune pe care evenimentele ulterioare aveau să o facă și mai extraordinară.

În timp ce „Dresden" cobora pe estuarul Scheldt, în acea noapte de toamnă, cei trei bărbați cinau, după toate aparențele, foarte zgomotos în sala iluminată strălucitor. După toate mărturiile, Diesel era într-o dispoziție excelentă și vorbea cu entuziasm de căsătoria fiicei sale cu baronul von Schmidt, din Frankfurt pe Main. Trebuia, spunea el prietenilor, să se întoarcă în Germania la timp pentru a asista la această importantă ceremonie familială și adăuga, glumind, că avea să se ruineze cumpărînd trusou pentru foarte eleganta sa fiică.

Către orele 10 seara cei trei convivi s-au despărțit, după ce au convenit să se întîlnească înainte de debarcare, pentru micul dejun.

În dimineața zilei de 30 septembrie, însoțitorii au servit, ca de obicei, ceaiul pasagerilor în cabină, dar cabina nr. 18 era goală. Însoțitorul remarcase, cu surpriză și neliniște, că patul rămăsese neatins. Era evident că nimeni nu dormise în el. Cămașa de noapte de modă veche a lui Herr Doktor se afla impăturită cu grijă la capul patului, iar accesoriile de toaletă erau dispuse într-o ordine meticuloasă, pe măsuța din baie.

Pe etajera de la capul patului un frumos ceas de aur masiv ticăia lîngă o carte deschisă. Sub pernă era un portofel conținînd o sută de lire sterline în devize germane și britanice... Dar nici o urmă de doctor Rudolf Diesel.

În timp ce însoțitorul se mai afla încă în pragul cabinei nr. 18 încercînd să înțeleagă ce se întîmplase. Marele sosea și el, mirat că Herr Doktor încă nu apăruse la masă, așa cum stabiliseră în ajun. Stewardul îi împărtăși lui Carels observațiile sale iar acesta, la rîndul său, semnală imediat căpitanului navei dispariția lui Diesel.

După ce „Dresden" sosi la Harwich, el fu scotocit de îndată, de la proră la pupă dar nimic nu fu găsit... nici Herr Doktor și nici alt indiciu despre strania sa dispariție.

Poliția britanică interogă tot echipajul. Ofițerii de cart nu auziseră nici un zgomot neobișnuit și, dealtfel, nici nu exista cel mai mic semn că vreo luptă ar fi avut loc în cabina cu nr. 18. Părea că doctorul Rudolf Diesel se evaporase efectiv.

Membrii unei comisii de anchetă deschise cîteva zile mai tîrziu de „Board of Trade" (ministerul comerțului) din Marea Britanie au ajuns, după o lungă și laborioasă în-

vestigație, să conchidă... că nu aflaseră nimic, nici ei mai mult decît alții, despre misterioasa dispariție. Căsătoria fiicei lui Diesel cu baronul din îndepărtatul Frankfurt pe Main a fost tristă.

Două săptămîni mai tîrziu, pescarii belgieni care navigau în largul estuarului Escaut au prins în plase resturile unui om, care au fost imediat duse la morga din Anvers.

Medicul legist al poliției n-a putut descoperi decît o singură rană semnificativă pe corp... o tăietură profundă la cap care fusese făcută înaintea morții.

Macabrele resturi au fost identificate de fiul lui Diesel după cele cîteva obiecte personale găsite în buzunarele victimei și nu după cadavru a cărui stare nu permitea efectiv nici o identificare precisă.

Este puțin probabil ca după mai bine de jumătate de secol mormîntul în care zac aceste resturi să mai dezvăluie acum vreun secret.

Din lipsă de fapte, diferite ipoteze au fost formulate. Majoritatea experților care au studiat această afacere nu cred că Diesel s-a sinucis, aruncîndu-se în apă. După cum s-a mai spus, potrivit unor martori dezinteresați și demni de încredere, Herr Doktor era într-o dispoziție excelentă în ultima seară petrecută la bordul vaporului și avea toate motivele să țină la viață.

Unii au afirmat că Diesel era puțin amețit de succesul său și că acest lucru îl făcuse instabil și mitoman. Un accident a fost considerat drept posibil dar improbabil. Diesel avea o sănătate robustă și nu se ivise nici un motiv ca el să părăsească acea cabină, după ce se retrăsese acolo pentru a-și petrece noaptea.

Să fi dispărut Diesel în mod voit ? În zilele care au urmat descoperirii dispariției, o ciudată istorioară a fost publicată în cîteva ziare de pe continent. Potrivit acestui zvon, un bărbat avînd semnalmentele lui Diesel ar fi fost văzut debarcînd pe furiș și în grabă de pe „Dresden", cîteva minute înainte ca acesta să plece în larg. Lucrul ar explica pentru ce numele lui Diesel nu a figurat pe lista pasagerilor.

Totuși, dacă Diesel ar fi avut intenția, din cine știe ce motiv misterios, să dispară, pentru ce și-ar fi lăsat în cabină prețiosul ceas și banii ? Și ce însemna acea „punere în scenă" cu cartea deschisă, cămașa de noapte și articolele de toaletă ?

În mod straniu, Herr Luckmann, omul care știa cele mai multe lucruri despre starea de spirit și intențiile lui Herr Doktor nu pare să fi adus vreo contribuție la anchetă și discreția sa a rămas dintre cele mai enigmatice.

Teza cea mai discretă... și cea mai pasionantă în același timp, este, evident, cea a asasinatului.

În atmosfera încărcată de amenințări de la finele anului 1913, straniul sfîrșit al „tatălui" acestui motor pe cale de a deveni o armă strategică decisivă, avea totul pentru a fi o superbă crimă de roman de spionaj în stilul epocii : inventatorul cu idei inevitabil umanitare : amiralul Kaiserului cu inevitabil o particulă „von" și probabil cu monoclu : (perfizii) oameni de stat britanici, „negustorii de tunuri" din Essen și căpitanii de submarine germane ; polițiștii englezi, steward-ul perplex și colaboratorul cu gura cusută...

Nenumărate au fost „revelațiile" și explicațiile rocambolești emise asupra afacerii primului război mondial. Dacă ipotezele emise erau, în majoritate, net fanteziste, trebuie să recunoaștem, totuși, că teoria crimei este justificată de tot ce se cunoaște din contextul afacerii. Știind că războiul cu Marea Britanie era inevitabil și cunoscînd rolul vital pe care submarinele urmau să-l joace în luptă, guvernul german ar fi putut foarte bine să hotărască să nu-l lase pe Diesel să sosească la Londra ca să pună secretele ultimei perfecționări a invenției la dispoziția acelei „Royal Navy".

● CURIOZITĂȚI ●

● În apropierea orașului Saint Malo din nordul Franței, pe coasta Bretaniei, de-a lungul a circa 500 metri, se găsesc modelate în piatră nu mai puțin de 300 de figuri care povestesc viața și tragicul sfîrșit al familiei Rotfeneuf și a aliaților săi care au trăit pe aceste meleaguri. Cele 300 de sculpturi în piatră, un gigantic și sugestiv basorelief medieval este opera unui ciudat abate cu numele de Foure. El a lucrat aceste sculpturi timp de 25 de ani, mai precis între anii 1880 și 1905, lăsînd posterității un document extrem de original, o mare atracție pentru turiști.

● Oamenii de știință americani Feder și Goodhill susțin că în rîndul tinerilor zilelor noastre, simțul auzului slăbește neîncetat. Vinovate, după părerea acestora, sînt orchestrele moderne de jazz, mai exact, instalațiile de amplificare. Într-o sală unde concertează o astfel de orchestră, tăria sunetului ajunge la 120 decibeli, ceea ce corespunde cu intensitatea sonoră a unui motor de avion. Nu este deci de mirare că finețea auzului are tendințe de slăbire.

● La Chicago există un club al celor care fac totul anapoda. Cînd se întîlnesc, membrii clubului își spun «la revedere». Ei intră în club de-andoaselea, la masă servesc întîi desertul și terminî cu aperitivul, își încheie hainele pe stînga, iar unul dintre acești excentrici și-a făcut într-o zi intrarea în localul clubului balansîndu-se pe mîini cu picioarele în sus «încălțate» cu... mănuși.

● Mult timp a operat la Paris o bandă care sustrăgea colete expediate prin poștă, înlocuind conținutul acestora cu pietre. Cu toate șiretlicurile, făptașii nu puteau fi prinși. La un moment dat, s-a făcut apel la geologi care au stabilit că proveniența pietrelor era o carieră de calcar din apropierea Parisului. Și astfel... s-a dat de urma întregii bande.

● În Japonia este la modă tatuarea artistică. Această «împodobire» durează cîteva zile și nu este tocmai ieftină. Drept cele mai elegante sînt considerate scenele din mitologie, lucrul durînd însă cîteva luni. Recompensa răbdării constituie o garanție pentru toată viața.

● Cercetătorul elveţian Kolladon a studiat acţiunea trăsnetului asupra arborilor. Concluziile sale sînt deosebit de interesante. Plopul suferă cel mai puţin de pe urma lui. Coroana arborelui aproape că rămîne intactă; în schimb, coroana falnicului stejar se distruge în întregime. Lovit de trăsnet, părul, atunci cînd este vorba de un pom tînăr, se reface. Se pare că pomii tineri conduc mai bine curentul electric decît pomii bătrîni. Potrivit opiniei lui Kolladon, plopii plantaţi în jurul caselor de locuit pot îndeplini rolul unor paratrăsnete.

● În Turcia, dacă autorităţile găsesc un şofer în stare de ebrietate lîngă volan, îi opresc maşina pe marginea şoselei, o închid şi îl transportă pe şofer la 25 km distanţă de locul unde a fost reţinut. Aici îl coboară din maşina autorităţilor — iar şoferul trebuie să meargă înapoi, pe jos, la propria sa maşină. Pe drum o persoană oficială îl însoţeşte pe bicicletă, ca nu cumva să i se facă cuiva milă de el şi să-l ia în maşină.

● Încă înainte de descoperirea Americii, în Europa se aducea din Asia tropicală un lemn roşu numit «brazil». Era întrebuinţat la fabricarea mobilei de lux, a ornamentelor. Din el se scotea şi o substanţă colorantă, numită şi azi «brazilin». Curînd după descoperirea Americii, primii colonizatori ai Braziliei au descoperit în pădurile ei acelaşi arbore roşu pe care au început să-l exporte în Europa sub numele de «panbrazil» (arborele-brazil). Curînd întreaga ţară unde creştea numitul arbore a primit numele lui.

● Hamalii nepalezi care urcă pe potecile din Munţii Himalaia au devenit cunoscuţi şi prin faptul că ei umblă desculţi pe aceste drumuri veşnic acoperite cu gheaţă, fără să răcească vreodată.

● În vechea Spartă exista un funcţionar care, conform dispoziţiei autorităţilor, era obligat să se îmbete şi să umble — pe două cărări — prin întregul oraş pentru a constitui în acest fel un exemplu negativ şi un avertisment pentru tinerii cetăţeni tentaţi de băutură.

● CURIOZITĂŢI ●

Este foarte posibil ca unul sau doi agenţi ai serviciilor secrete din ministerul de război al Germaniei să se fi aflat în acea noapte la bordul lui „Dresden", ca ei să fi pătruns în cabina lui Herr Doktor şi să-l fi ucis curat, fără vărsare de sînge, apoi să-l fi aruncat peste bord, împingîndu-l prin hublou.

Aceasta nu rămîne, însă, decît o ipoteză... o ipoteză posibilă totuşi... şi probabil că, acum, nimeni nu va mai rezolva misterul dispariţiei omului a cărei genială gîndire este una din cele care au influenţat viaţa materială a întregii umanităţi.

Într-o carte publicată în 1957 sub titlul „Vom Motor zum Auto" („De la motor la automobil") este citată o declaraţie a fetei lui Rudolf Diesel care pare că acreditează teza sinuciderii. Potrivit acestei declaraţii, cverea lui Diesel era în scădere. Sigur că ar fi putut găsi uşor mijloacele pentru a remedia situaţia, dar era prea mîndru şi prea închis în el pentru a face confidenţe cuiva, nici măcar soţiei lui.

În faţa unei asemenea prăbuşiri financiare, Diesel ar fi luat hotărîrea de a-şi pune capăt zilelor. La aceasta, ar fi declarat fiica lui, s-au adăugat „atîtea alte lucruri care nu pot fi povestite aici" (în carte n.n.).

Diesel ar fi hotărît deci să profite... dacă se poate spune aşa... de călătoria în Anglia, prevăzută deja de cîteva săptămîni, pentru a se arunca în mare. Ultima persoană care l-a văzut viu pare să fi fost doctorul Nehru, rudă apropiată a lui Jawaharlal Nehru care pe atunci era tînăr student şi călătorea şi el pe „Dresden".

Fiind uşor indispus, tînărul părăsise cabina şi urcase pe punte unde se aşezase pe o banchetă. Văzuse un bărbat urcînd scara şi trecînd prin faţa lui şi apropiindu-se de bastingaj. Apoi, bărbatul s-ar fi întors din drum, aparent pentru că îl văzuse pe pasagerul aşezat pe banchetă, şi s-a îndreptat spre un alt colţ al navei, unde tînărul Nehru nu-l mai putea vedea.

La 10 octombrie, potrivit aceleiaşi surse, un vapor-pilot al guvernului olandez care nu avea radio la bord şi deci nu cunoştea ştirea senzaţionalei dispariţii a lui Diesel, a descoperit un cadavru care plutea la suprafaţa mării. O barcă a fost lăsată la apă iar mateloţii au scotocit buzunarele mortului în care au găsit diferite obiecte şi hîrtii care au adus familiei dovada că era vorba de Rudolf Diesel. „Dat fiind obiceiul păstrat pe mare de a nu culege morţii, marinarii au abandonat cadavrul care nu a mai fost niciodată descoperit".

Această ultimă frază, citată textual, este dintre cele mai stranii. Dacă marinarii olandezi ar fi recunoscut cadavrul ca fiind cel al lui Diesel este de mirare ca aceştia să-l fi abandonat. Numele le era, cu siguranţă, cunoscut şi ei şi-ar fi dat cu certitudine seama de importanţa descoperirii făcute, fie că erau sau nu la curent cu dispariţia lui Diesel. Apoi este imposibil ca un „obicei", oricare ar fi fost el, să interzică aducerea corpului în port pentru a se elucida afacerea.

Evident că nimeni nu putea şti mai bine cauzele morţii marelui inginer decît fiica lui. Dacă totuşi soluţia misterului nu constă în „aceste lucruri care nu pot fi povestite" în cartea acesteia, s-ar putea spune că faptele expuse confirmă pozitiv teza sinuciderii, că ele permit respingerea totală a altor teze şi afacerea lămurită ?

Cadavrul aruncat din nou în mare de marinarii olandezi este acelaşi cu cel pescuit de pescarii belgieni şi îngropat la Anvers ca fiind al lui Diesel ? (Numiţii pescari belgieni — trebuie notat în treacăt — nu cunoşteau, evident, obiceiul de a nu culege morţii din mare ?). Sau Herr Doktor Diesel a lăsat, precum Cristofor Columb, două cadavre în urma lui.

GEOGRAFIE... ȘI NU PREA

ORIZONTAL : 1) GRĂDINARI (fem.). **2)** DOR MĂRUNT — GRAJDURI (sing.). **3)** RĂSCRUCI (sing.) — Case ! **4)** T ! — PASAJU către POIENIȚA (dim. pl.). **5)** DAMIENI ! — TÎMPA (fig. masc.) — Lac în Carpați. **6)** BAIA DOBROGEA — EFORIE... EST ! — ORADEA VEST ! **7)** ANINA (part. fem.) — ISTRIA ! **8)** GURA ARIEȘULUI ! — Ș.a.m.d. în BREȚCU ! — Țară europeană. **9)** CUGIR ! — OLARI (sing.). **10)** POARTA (pl.) — La intrarea în OCNA SIBIULUI ! — Pronume. **11)** ORAȘU NOU — În vestul OSTROV-ului. **12)** GRECI — BALACI !

VERTICAL : 1) ALBA... — ...IULIA. **2)** ROȘIORI — La intrarea în GALAȚI ! — VÎRTEJU. **3)** PIETRIȘU — CAPĂT. **4)** TAPIA ! — ROMAN (fig. pl.) — Înăuntru. **5)** Nedrept — Cură ! — PIATRA (pl.). **6)** TROIAN — CUCI ! **7)** Stea — PETELEA ! — Post scriptum (abr.). **8)** CĂLĂRAȘI ! — TEI ! **9)** BACIU — Dînsa — BOURENI (sing.). **10)** La intrarea în AVRIG ! — Periferie la UCEA ! — FÎNAȚE. **11)** BRAZI — SIRETU (fig. fam.). **12)** Morfeu autohton — ARAD (abr.) — GRĂDINIȚA.

Nicolae POSTA — Pietroșița

IARNA (Monoverb anagramat : 2,2,3=7)

Guiseppe ISPAS — Piatra Neamț

CIOC, CIOC...

ORIZONTAL : 1) Se bat lupii la gura lor — La bătaie ! **2)** Se bat cap în cap (fem.) — Preot musulman. **3)** Însoțește bătaia — Bătute la ...butoaie. **4)** La necaz ! — Bună la ...bătaie ! **5)** În bătută ! — Castel în nordul Italiei. **6)** Bătut din toate părțile — Se bate ca să priceapă iapa. **7)** Creangă (pl.) — Vine după el ! **8)** Localitate în India — A bate. **9)** Gata cu bătaia ! — Bubuit... **10)** Te bat la cap.

VERTICAL : 1) Bătută — Bate ...în retragere. **2)** Bătută în piuă — Bătuți de vînt. **3)** Bătute în cap — Nu se lasă bătut. **4)** Rupte după o bătaie zdravănă (fig. sing.) — A se da bătut — Mijloc de bătaie ! **5)** Bat la ...mașină. **6)** Instrument muzical — Bătuți în spate ! **7)** Într-o clipă ! — Argilă. **8)** Cînd bate ceasul înserării — Prefix. **9)** Bătut de valuri — Te bate rău (fig.). **10)** Cînd te bate soarele în cap ! — Loviți în spate !

Gabi VACARCIUC — București

COPERTĂ LITERARĂ (6,9 ; 6,7)

Aflați prin anagramare numele unui mare scriitor român și titlul unuia din romanele sale de succes.

Gheorghe MĂȚEL
Mun. Gheorghe Gheorghiu-Dej

1... 2... 3...

ORIZONTAL : 1) Compozitor francez (1866—1935), teoreticianul „grupului celor şase" şi autorul piesei pentru pian „Trei bucăţi în formă de pară" — Cunoscut poet sovietic (1895—1925), din a cărui creaţie citäm „Balada celor douăzeci şi şase". **2)** Scriitor american (1862—1910), autorul prozei satirice „Cele patru milioane" — Mai puţin... nouă ! (pl.). **3)** Regizor sovietic de film (n. 1901), căruia îi aparţin peliculele „Cei 13" şi „Nouă zile dintr-un an" — Cursuri — Număr prim, fără soţ (fem.). **4)** Una... mai departe ! — „Infinitul mic" al fizicienilor ! **5)** Scade ! — Scriitor sovietic (1895—1963), autorul piesei „Trenul blindat 14—69" — Cinci şi cu unu ! **6)** Compozitor şi critic muzical rus (1835—1918), membru al „Grupului celor cinci" — Una... pentru toţi ! **7)** Strigături — O (pl.). **8)** Poet şi dramaturg român, din a cărui prodigioasă creaţie citäm volumul „701 poeme" (1966) — 1... la meci ! **9)** Zero în consoane ! — Patru... dintr-o privire ! — A face abstracţie, într-un fel. **10)** O definim cu bucurie — Caiet... la aritmetică ! **11)** Clasic al literaturii universale (1860—1904), din creaţia căruia menţionäm nuvela „Salonul nr. 6" şi piesa „Trei surori" — Zero... popular ! **12)** Grec vechi — A numära cu aproximaţie.

VERTICAL : 1) Scriitor român (n. 1936), autorul romanului „Trei dinţi din faţă" — Număr foarte apreciat... ca notă ! **2)** Se repetă... cu păpuşorul ! — Ilustru grafician renascentist (1471—1528), care-şi expune teoria despre artă în „Cele patru cărţi despre proporţie" — Unul nenumit. **3)** Tratată aici de la 1 la ∞ ! — Autor, în colaborare cu E.P. Petrov, al romanului satiric „Douăsprezece scaune" — Literă grecească. **4)** A înmulţi... cu nemiluita ! — Măsură-tip. **5)** Zero nelimitat ! — Au adunat multe valori — Postav ! **6)** Young Adam — Cu puterea scăzută. **7)** Poet şi prozator român, editor al revistei „Unu" (1928) — Regizor olandez de film documentar (n. 1898), semnatar al peliculei „400 de milioane". **8)** Istoric român (c. 70—c. 150), a cărui operă capitală este „Vieţile celor 12 Cezari" — Ceremonie. **9)** În teză ! — Vine de la oi ! — Prefix ...pe jumătate ! **10)** Poet român contemporan (n. 1915), care face biografia, în 18 tablouri, a generaţiei sale în volumul intitulat „Poeme despre tinereţea noastră" — Element de compunere implicînd prezenţa milioanelor — Citime ! **11)** Imagine toracică normală (abr.) — Numerică. **12)** Alt prozator contemporan (n. 1932), autor al remarcabilei nuvele „O sută de nopţi" — Cei mai buni dintre cei buni (fig.).

Mircea GUJA — Bucureşti

NEPREŢUITĂ (Enigmă : 5 litere)

Iubită-mi eşti de cînd mă ştiu,
Din primul ceas al dimineţii
Şi-aşa te vreau pînă tîrziu,
Pe drumul lung şi drept al vieţii.

Păstrăm mereu dulci amintiri
Şi doruri cîte-au fost să fie.
Duioasă eşti la împliniri,
Curaj îmi dai la ananghie.

Şi-atunci cînd bucuria-i mare
Şi-atunci cînd greutăţi mă frîng
Ca-n vechiul cîntec, strînşi mai tare
Cu tine rîd, cu tine plîng.

Sîntem legaţi pe-o veşnicie
Şi fără tine nu pot fi,
Ritmul molcom îmi dă tărie
Şi sînt al tău cît voi trăi !

Vasile POTOLINCĂ — Fălticeni

Cercul rebusist „Dumbrava minunată"

NOI (Metagramă : 0xxxxxxx)

La noi sînt holde mari de grîu
Şi lanuri de secară,
Undînd ca apele din rîu,
Sub vîntul cald de vară.

Cînd călători din depărtare
S-ascultе doina vin,
Noi îi primim cu pîine, sare
Şi un pahar de vin.

De oaspeţi sîntem bucuroşi,
Iar pîinea-i rodul muncii ;
Aşa ştim noi din moşi-strămoşi,
Aşa-nvăţăm şi pruncii :

De-i treabă, să muncim cu sîrg,
Căci asta-i legea firii,
Iar cînd dau roadele în pîrg,
Cinstim şi musafirii.

Ioan CARAIMAN — Bucureşti

PEISAJ MONTAN

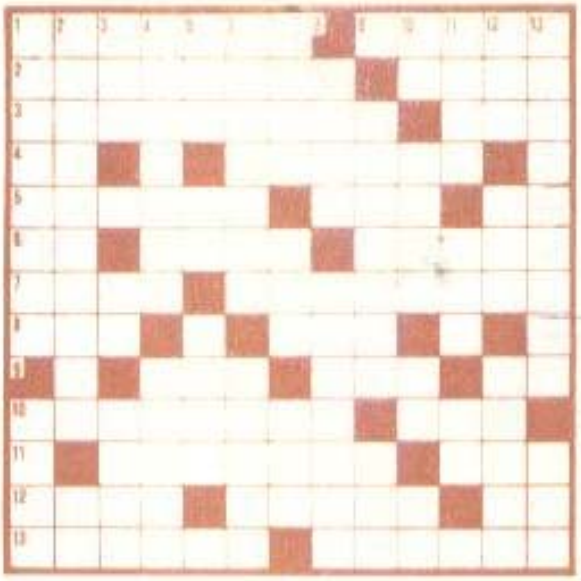

ORIZONTAL :1) Munţii noştri, marea inimă a ţării; în liniştea lor, spunea Octavian Goga, s-a plăsmuit sufletul, conştiinţa românului — Scriitor contemporan (Dumitru; n. 1909), mare iubitor al muntelui, despre care mărturisea că acesta „ne dă frumuseţe, libertate şi lumină". **2)** Referindu-se la curajul, farmecul activităţii acestor sportivi, scriitorul Alexandru Balaci îşi exprima părerea că „sînt fiinţe atît de aeriene, încît după atingerea crestei, îţi pare că ar fi în stare să-şi continue ascensiunea pînă la înşurubarea în azurul cerului" (sing.) — Rîu maramureşean care izvorăşte din Munţii Gutîi, de sub vîrful Pleşea Mare şi se varsă în Tisa. **3)** Care odihneşte, care reconfortează precum o călătorie pe cărări montane — Locul întîlnirii a două drumuri. **4)** Frunză de brad — Material plastic. **5)** Autoarea poemului „Munţii lumii, pe inima mea" din ciclul „Cîntarea Munţilor" — Aşezare rustică — În inima Moldoveanului ! **6)** O singură dată în Caraiman ! — Rumegător nordic — Unul din marii poeţi germani (Heinrich; 1799—1856), care cu un însetat dor de culmi alpestre, a cutreierat neîncetat şi a descris Munţii Harz. **7)** Imens lanţ muntos în America de Sud, de-a lungul coastei Oceanului Pacific, lung de 7 500 km — Poet proletar (1859—1904), autorul poeziei „Poporul, adevăratul făuritor al istoriei". **8)** Localitate în Kenya — Loc unde o stîncă, o cărare, un rîu, îşi schimbă dintr-odată direcţia. **9)** Salut din inimă ! — „Pisicuţa" lui Calistrat Hogaş cu care marele îndrăgostit de privelişti montane a străbătut nenumărate locuri, descriind ca nimeni altul, măreţia crestelor — Vîrful... Suhardului ! **10)** Unul din cei şapte munţi ai Vrancei, ceilalţi fiind Bîrsea, Spulberul, Negrilă, Spirea, Bodea şi Paveleanul, toţi şapte, potrivit legendei, purtînd numele fiilor Vrîncioaiei, care l-au ajutat pe Ştefan cel Mare să învingă într-o bătălie oştile otomane — Formă de teren reprezentînd o depresiune între doi munţi (pl.). **11)** Unul din marii admiratori ai Bucegilor, pe care l-a străbătut în toate anotimpurile, le-a pătruns tainele, le-a cules legendele şi ne-a lăsat pagini de antologie despre ei în cărţile : „Zînele din Valea Cerbului", „În împărăţia munţilor", „Robinsonii Bucegilor" (Nestor ; 1866—1931) — Îşi are sălaşul în pădurile sub-montane. **12)** Îngrămădire de vapori mîngîind şi crestele munţilor (pl.) — Lanţ de munţi în Asia centrală — Literă cirilică. **13)** Ins dintr-un popor al Peninsulei Arabia — Cel mai sudic munte-vulcan activ din lume, situat în Antarctica, escaladat prima dată la 10 martie 1908.

VERTICAL : 1) Unul din măreţele piscuri ale Bucegilor, despre care scriitorul Eugen Barbu spunea că cine a avut şansa să-l vadă într-o noapte senină şi geroasă şi cu lumini stelare, acela „se poate lăuda că ştie cum a fost Geneza" — Albit de vremuri şi de vreme. **2)** Acest ilustru poet român (1821—1890) scria că „la munte omul este mai simplu, viaţa lui este mai în linişte, năravurile mai nevinovate. Munteanu-i curat la suflet, liber la gînd şi la vorbă şi verde la trup ca brazii sub care trăieşte" — 24 la Poiana ! **3)** Republica Populară Chineză — La poalele Anzilor ! — Masiv înalt de 2 282 m, situat în Munţii Făgăraş. **4)** Lanţ de munţi între Franţa şi Spania, care l-au cucerit şi pe renumitul om de ştiinţă Jules Michelet, despre care a scris pagini nemuritoare în cartea sa „Muntele" — Descendent din Atreu, rege din Mycena, fiu al lui Pelops. **5)** Poem de Victor Hugo — Vas de lut — Plantă exotică din familia liliaceelor. **6)** Măreţ lanţ muntos din Asia, denumit şi „Munţii cerului", cercetaţi pentru prima dată în 1857 de exploratorii ruşi Semionov şi Severţov, evocaţi de scriitorul Simonov în cartea „Oameni şi munţi" — Escaladare. **7)** Acesta (reg.) —... plus ultra — Scriitor austriac (n. 1906). **8)** Îngrijire, întreţinere — Acoperite cu carbonat bazic de cupru. **9)** Poet român, părintele neuitatei cărţi de călătorie „România pitorească", în care descriind priveliştile Văii Jiului, spunea : „Nicăieri n-am văzut desfăşurate cu atîta măiestrie, în acelaşi cadru, cele trei podoabe ale pămîntului : munţii, pădurile şi apa" — Fluviu elveţian. **10)** Liviu Maior — Fier nobil — Luca Sorescu — Cămaşe cu rîuri. **11)** Scriitor german (Thomas ; 1875—1955), autor al romanului „Munte-

le vrăjit", a cărui acțiune se petrece în peisajul alpin al Elveției, cu zăpezi, nopți cu lună și ninsori ca în basme — Dragoste olteneasca — În inima lui Zeus... **12)** ...și în cea a lui Paris ! — Organizator de excursii — Lac de o deosebită frumusețe în Munții Buzăului. **13)** Marele nostru povestitor, marele îndrăgostit de munții moldoveni, despre care mărturisea că privelișteа lor are un caracter anumit, „parcă ar fi un decor pentru încîntarea ochilor și mulțămirea sufletului" — Titlul unei poezii tematice de Lucian Blaga.

Dicționar : NDI, RPC, ANE, UHL, TIIS, AAR.

Mircea IORDACHE — București

POEȚII EVOCÎND COPILĂRIA

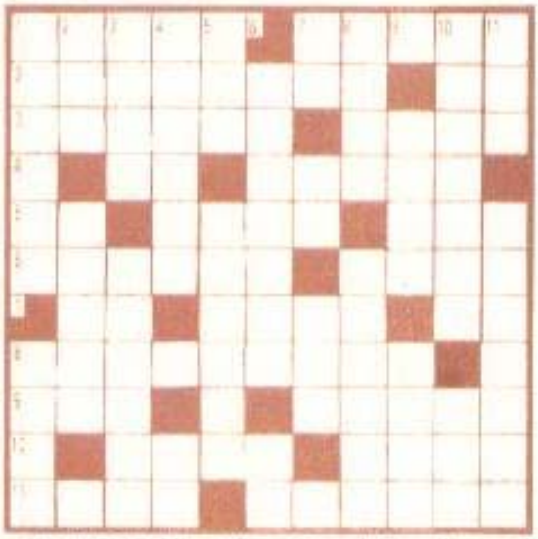

ORIZONTAL : 1) „Un vînt prin cetini șerpuia spre-aiurea / Și flăcări verzi de vîsc se-aprind în brazi. / Prietene, aceasta mi-i pădurea / Parcă mă văd copil. Era ca azi..." (Nicolae) — Titlul poeziei lui Gherghinescu Vania, care începe cu versurile : „Copilărie, copilărie, / Du-mă de mînă / Prin casa bătrînă / Și curtea pustie". **2)** „Unde ești, copilărie, / Cu pădurea ta cu tot ?" (Mihai) — Ton final. **3)** „La tine trage gîndul meu și-acum / Umilă casă cu pereții mici / Unde copil, în praful de pe drum / Strîngeam în palme stol de licurici" (Constantin) — Meșteră la coptul plăcintelor. **4)** Pronume personal — „Unde mi s-au stins anii copilăriei / Cînd printre stînci eram zvăpăiatul izvor ?" (Nicolae). **5)** Dînsa — Amator de tavă cu jăratic — A fost odată. **6)** Copii, după joaca prin praf — Comparat cu ochiul. **7)** Pieptenele din poveste, oglindit în lacul fermecat ! — „Dornic de cunoaștere / îmi ridic genunchii de pe rămurata rădăcină / a lumii / limpezindu-mi ochii în iezere de suflet, / în lumină, / să trec pe poarta înțelepciunii (Ion Th.) — Do în vechime. **8)** „Doar tu, fîntînă-ți mai aduci aminte / de primii pași, de primele cuvinte, / de mica amintire, care-mi scapă / de poala mamei cînd veneam la apă" (Ion Sofia). **9)** Cei mai frumoși rămîn tot ai copilăriei — „Exact" ca-n „Amintirile" lui Nică a Petrii. **10)** „Începi să fugi de mine, copilăria mea / ospățul tău sfîrșit e, paharele-s deșarte, / în păr se furișează potecile de nea..." (Tiberiu) — Zei protectori ai casei părintești (od.). **11)** Scriitor român contemporan (n. 1944), autorul volumului „Poemele părinților" (Gheorghe) — „Eu purtam nume de împărat, / Fratele meu nume de voievod. / Umblam cu picioarele goale / Prin zloată, prin glod" (Zaharia).

VERTICAL : 1) „Văd părul primăverii cum flutură-ntre ramuri, / A viscolit cu stele prin zarzării bătrîni. / Stînd cap la cap se uită mușcatele pe geamuri, / Lumina sau pisoiul îmi toarce cald pe mîini ?" (George) — Nume scump în copilărie, evocat de nenumărați poeți, printre care George Coșbuc : „În vaduri ape repezi curg / Și vuiet dau în cale...". **2)** A o iubi... pe mama — Poezie de George Bacovia, încheiată cu versurile : „C-un zmeu copii aleargă, / Copil, ca ei, te vezi, / Și plîngi... și-i frig de toamnă... / Și-i pîclă prin livezi". **3)** Aruncate-n joacă de copii, se dau de-a rostogolul — „Am venit iarăși la voi, / Mi se făcuse dor de Sebiș, / De apa sonoră și limpede a Desnei, / De culmile cu păduri ale Dealului Mare. / De-acolo voiam să ating în copilărie cerul cu mîna." (Mihai). **4)** Poftă de joc la copii (pl.) — Uite și-o trompetă ! **5)** Așezate pe căluții de lemn — Numele mic al poetei ieșene care a scris minunate versuri pentru copii, evocîndu-și ea însăși copilăria în poezia „Pelerinaj sentimental". **6)** Poezie de Aurel Rău, cu calde amintiri din iernile reci ale copilăriei : „...Vă văd împlinind gesturi grave, / Deschizînd depărtări, înlăturînd văluri, scăpărînd prin noaptea / Copilăriei mele..." — Niculae Stoian. **7)** Mama-i pune firul — Primele „griji" ale copilăriei — Punctul de plecare al dimineții. **8)** Vine după cărțile de școală — Erou al lui Petre Dulfu, ale cărui isprăvi au încîntat pe copii, ajunși între timp străbunici. **9)** Materie primă pentru măselele căței din basme — Ca pîinea caldă. **10)** Loc de înnegrit copiii — Arma celui mai primejdios copil : lovește de-a dreptul în inimă. **11)** Prenumele autoarei frumoaselor versuri din poezia „Copilărie" : „Din oglindă mă privea un trup firav / Cu claviatura coastelor distinctă, / Inima apăsa pe coaste grav / Și-ncerca s-apară în oglindă" (Blandiana) — Regretat actor român, artist al poporului, dispărut de curînd dintre noi, el însuși un delicat poet, care-și amintește cu duioșie și umor de meleagurile copilăriei (Costache).

Andrei CIURUNGA — București

● Nu de mult am citit în presa noastră următoarea informație:

Restaurarea Camerei de chihlimbar

MOSCOVA. — Consiliul Executiv al Sovietului orășenesc Leningrad a hotărît restaurarea celebrei „Camere de chihlimbar" care s-a pierdut din Leningrad în anii celui de-al doilea război mondial.

În anul 1716, regele Prusiei Friedrich Wilhelm a dăruit lui Petru I piese executate de Gottfried Tusso și de arhitectul Andreas Schlutter, complet din chihlimbar, dar camera pusă la dispoziție în palatul împăratului rus a fost mult mai mare decît mobilierul prețios. În această situație arhitectul Rastrelli care reconstruia palatul a găsit o soluție originală de separare a panourilor de chihlimbar prin oglinzi și pilaștri, creînd de fapt o nouă compoziție.

În anii celui de-al doilea război mondial trupele naziste au devastat palatul și valoroasele podoabe din chihlimbar au dispărut.

Un grup de specialiști din Leningrad au executat un model al camerei din chihlimbar la scara de 1 : 5 pe baza unor desene, schițe și tablouri de epocă. Pe această bază, specialiștii vor trece la restaurarea camerei în mărimea ei naturală. Pentru lucrările de restaurare se vor întrebuința șase tone de chihlimbar. Întreaga lucrare se va termina în anul 1990.

Credem că nu este lipsit de interes, în legătură cu știrea de mai sus, publicarea în almanahul nostru a unui articol apărut în „Zeit-Magazin", din Hamburg

HOȚII DE CAPODOPERE

Totul amintește de un roman detectiv, cu singura diferență că lucrurile de mai jos s-au petrecut în realitate și că pînă în momentul de față ele n-au „happy end". Se pare că va mai trece mult pînă să se scrie ultimul capitol...

Firul unuia din cele mai încîlcite capitole pornește de la începutul secolului al XVIII-lea. În anul 1716, regele Prusiei, Friedrich Wilhelm I, i-a dăruit țarului rus Petru I un lucru de o valoare inestimabilă — o cameră îmbrăcată în plăci de chihlimbar cu o suprafață totală de 55 metri pătrați, care, la rîndul lor, erau alcătuite fiecare din bucăți mozaicate cu un minunat ornament în relief și incrustații miniaturale neverosimil de fine. Această uimitoare creație a bijutierului Gottfried Tusso a fost adusă în 1717 în Rusia, iar din 1760 a devenit o podoabă a palatului de la Țarskoe Selo al împărătesei Ecaterina, lîngă Petersburg (Leningrad).

Timp de aproape 200 de ani, nimeni nu s-a atins de odaia împărătească, dar apoi a izbucnit viforul războiului. În timpul bătăliilor pentru căile de acces spre Leningrad, în 1941, palatul de la Țarskoe Selo a fost serios avariat, dar Camera de chihlimbar a scăpat nevătămată. Șase soldați ai unui batalion de construcții al Wehrmachtului au demontat-o, în decurs de 36 de ore, și au dus-o la Königsberg (astăzi Kaliningrad), unde a fost păstrată inițial în Palatul regal, iar apoi în fortul nr. 11. Cu puțin timp înainte de intrarea în oraș a unităților Armatei sovietice, camera de chihlimbar a fost văzută încă acolo. Dar unde a dispărut după aceea?

Un fermier pleacă pe urmele Camerei de chihlimbar

În ziare apar, de la un an la altul, noi versiuni privind soarta Camerei de chihlimbar. S-a afirmat că ea ar fi fost distrusă în timpul luptelor de la Königsberg, că ea s-ar mai găsi acolo și astăzi, ascunsă într-un loc sigur, că ea ar fi fost nimicită de un bombardament asupra portului Hamburg și s-ar fi scufundat împreună cu nava de transport „Wilhelm Gustloff"...

Prostii, afirmă Georg Stein — fermier din comuna Stelle, din landul vest-german Saxonia inferioară. Camera de chihlimbar, afirmă el, este ascunsă la o adîncime de 660 metri în principala mină a fostelor saline din orășelul Wohlprihausen, situat pe platoul Solling, din Saxonia inferioară. Stein declară că a descoperit „dovezi inatacabile" în sprijinul afirmației sale.

Stein are acum 56 de ani. De origine este din Königsberg. Veți fi de acord cu noi că a căuta comori răpite este o preocupare cît se poate de neobișnuită pentru un fermier. El a început să manifeste întîmplător interes pentru aceasta în 1966, cînd a fost internat în spital și a citit în ziarul „News Chronicle" un articol despre Camera de chihlimbar și misterioasa ei dispariție. De atunci își consacră tot timpul liber căutării capodoperei care a luat

naştere în Prusia orientală şi tot acolo s-a pierdut fără urmă. De la bun început fermierul a înţeles : cercetările lui vor avea şanse de succes numai dacă va afla totul despre nemţii care în timpul celui de-al doilea război mondial s-au ocupat de „confiscarea" în masă şi trimiterea în Reich a operelor de artă, a fondurilor de cărţi ale marilor biblioteci şi a arhivelor de valoare din teritoriile ocupate. Iar în răstimp de 13 ani, fermierul a devenit un specialist sui-generis în probleme referitoare la jefuirea de către nazişti a valorilor culturale ale popoarelor Europei.

Entuziasmul detectivului amator n-a încetat să crească atunci cînd a izbutit să găsească tezaurul Mănăstirii din Peciora. Odăjdiile preoţeşti bogat împodobite, obiectele de cult străvechi, relicve religioase şi 40 de icoane vechi au fost duse în 1944 în cel de-al treilea Reich. În 1945, împreună cu alte lucruri de valoare, ele au nimerit la americani, iar ulterior, după cum a stabilit Stein, au ajuns în muzeul de icoane din oraşul Recklinghausen. Deşi nu erau expuse pentru public, ci doar pentru specialişti, Stein a reuşit să afle locul unde se găseau ele şi a început să-i bombardeze pur şi simplu pe preşedintele, cancelarul federal şi ministrul de externe ai R.F.G. cu cereri de a restitui aceste valori proprietarului lor legitim. Datorită îndirjirii fermierului, în 1973 tezaurul a fost restituit Mănăstirii Peciora.

Stein se mîndreşte pe drept cu descoperirea lui. Rezultatul real pe care l-a obţinut i-a întărit hotărîrea de a cerceta mai îndeaproape „marele furt de opere de artă" comis de nazişti. Şi iată că acum el este convins că a găsit cheia enigmei Camerei de chihlimbar.

Orăşelul Wohlprihausen de pe platoul Soling din Saxonia inferioară a fost din vremuri de demult faimos prin salinele sale. La începutul anului 1944, mina „Wittkind" a fos confiscată, după cum a stabilit Stein, de autorităţile Reichului pentru a fi folosită ca depozit. Aici au început să sosească transporturi de garnituri de cale ferată venite din „regiunile estice". În ultimele luni ale războiului, afirmă Stein, în principala mină, cu o adîncime de 660 metri, a fost depozitat conţinutul a 24 de vagoane, inclusiv două lăzi mari cu colecţia de chihlimbar de la Königsberg (de la Universitatea albertină). Lăzile au fost aduse în februarie 1945.

Se poate oare să fie vorba de faimoasa Cameră de chihlimbar, dacă avem în vedere că la Königsberg se afla într-adevăr o valoroasă colecţie de chihlimbar ? Da, afirmă Stein. Principala lui dovadă se pare că o constituie o telegramă pe care a trimis-o la 16 ianuarie 1945 Obersturmführerul SS Otto Ringel de la Königsberg la Berlin. Iată textual conţinutul ei : „Cabinetul de chihlimbar. Operaţiunea încheiată. Obiectul depozitat la M.W.". După cum a explicat Stein, în documente, prin iniţialele M.W. era desemnată mina de la Wohlprihausen.

Georg Stein şi o reproducere a Camerei de chihlimbar

Taina salinelor „Wittkind"

În vara anului 1945, cînd autorităţile de ocupaţie britanice au început lucrările de scoatere la suprafaţă a încărcăturilor secrete ascunse în salinele „Wittkind", au fost date la iveală lăzi în care s-au găsit biblioteci, arhive şi utilajul ştiinţific al unor universităţi întregi. Au fost scoase şi două lăzi cu colecţia de chihlimbar de la Königsberg. Dar această operaţiune a fost însoţită în modul cel mai vădit de unele maşinaţiuni. Stein a reuşit să stabilească faptul că în mîinile unora dintre locuitorii oraşului Wohlprihausen se aflau piese din serviciile de porţelan ale împărătesei Ecaterina a II-a. Şi aceste piese se aflaseră în lăzile ascunse în salină. Dar tocmai aceste servicii se păstrau la palatul Ecaterinei în 1941 şi, prin urmare, fuseseră luate în Reich odată cu Camera de chihlimbar.

În total, la suprafaţă au fost scoase 15 lăzi uriaşe, care nu reprezintă însă decît o mică parte a tezaurului depozitat în

mină. Iar la 29 septembrie 1945, la salină s-a produs o explozie puternică : torente de apă au năvălit în galerii, făcîndu-le inaccesibile (în afară de aceasta, ca rezultat al surpărilor, în mină s-a produs o gaură cu adîncimea de 400 metri).

Stein este convins că la Wohlprihausen a fost vorba de o diversiune. Ea a fost organizată de cei interesaţi să facă astfel încît Camera de chihlimbar să rămînă în ascunzătoare. În ce scop ? După părerea lui, răspunsul poate fi găsit într-o notiţă făcută pe unul din documentele datînd din ultimele luni ale sfîrşitului războiului : „Camera de chihlimbar trebuie păstrată de aşa manieră încît orice guvern care ar succeda celui de-al treilea Reich s-o poată folosi ca obiect de negocieri".

Este posibil ca în afara Camerei de chihlimbar, în lăzile rămase în salinele „Wittkind" să se mai afle trei colecţii preţioase din Königsberg, considerate astăzi dispărute. Este vorba de argintăria aparţinînd meseriaşilor oraşului, de aşa-numita „bibliotecă de argint" a contelui Albrecht şi de serviciul de argint dăruit în 1683 de prinţul Prusiei Universităţii Albertine.

E drept că deocamdată nici una din aceste ipoteze nu poate fi dovedită. Conţinutul lăzilor nu este cunoscut, dar incontestabil ele există. Poate va reuşi Stein să descopere fapte noi, de natură să arunce o lumină asupra acestei taine ?

Pradă sub pretextul „asigurării securităţii"

Camera de chihlimbar, tezaurul Mănăstirii Peciora, serviciile de porţelan ale Ecaterinei a II-a nu reprezintă decît o mică parte, fie ea şi valoroasă, a imenselor bogăţii culturale prădate de ocupanţii germani în timpul celui de-al doilea război mondial.

Normele dreptului internaţional reglementează problemele referitoare la protecţia operelor de artă în zonele unde se desfăşoară operaţiuni militare sau pe teritoriile ocupate. În principiu, răpirea bunurilor culturale este interzisă, dar acestea pot fi mutate în alt loc dacă securitatea lor o reclamă. Aceste reguli au fost respectate de guvernanţii celui de-al treilea Reich în sensul că în corespondenţa oficială şi în dispoziţiile respective se făceau referiri la „necesitatea protecţiei" operelor şi valorilor luate. Cu alte cuvinte se respecta numai forma, dar în realitate se comitea un jaf făţiş şi sistematic, pentru care naziştii găseau o justificare „ideologică".

Dar asemenea formalităţi nu îngreunau prea mult sarcina jefuitorilor care intim-

Salinele de lîngă Bad-Aussee, iată unul din depozitele unde naziştii ascundeau operele de artă sustrase din ţările ocupate

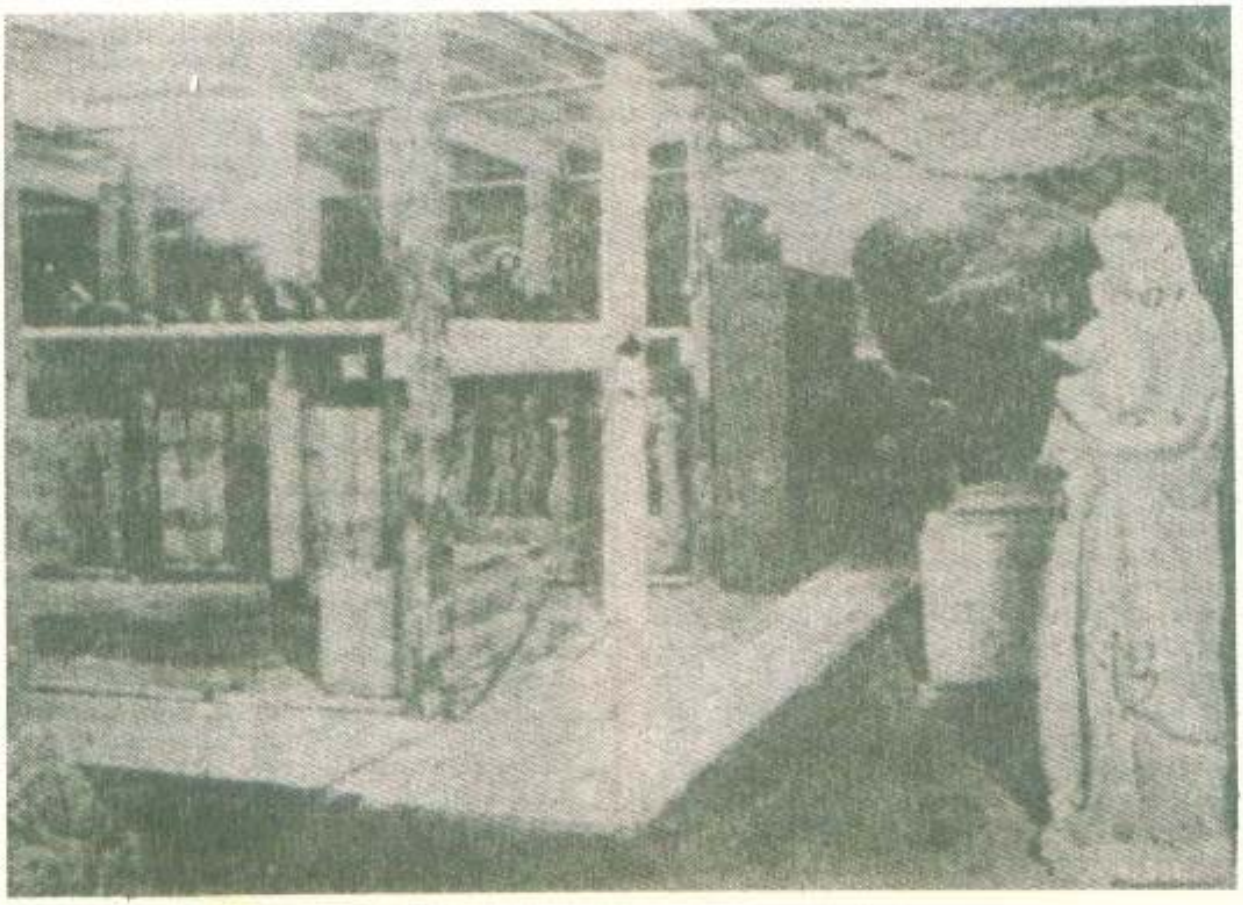

pinau dificultăți de cu totul altă natură — în însuși sistemul statului nazist. Pe cît de „monolit" încerca acesta să se prezinte lumii, pe atît era de ros din interior de intrigi și contradicții. Iar concurența cea mai crîncenă domnea tocmai atunci cînd era vorba de acapararea valorilor culturale : „amatori" de asemenea lucruri se găseau cu prisosință.

Să începem cu Wehrmachtul. Deși armata nu se dădea în lături de la jaful „en gros" al operelor de artă, pe toți, de la general pînă la soldatul de rînd, îi trăgea inima la mărunțișuri, ca să ne exprimăm astfel, la nivel individual.

A existat și o altă organizație, denumi „Protecția artei". Ea avea misiunea să se îngrijească de buna păstrare și de soarta capodoperelor de pe teritoriile ocupate dar practic se ocupa de alte lucruri.

Apoi, în scenă și-a făcut apariția „comandoul special" al Ministerului Afacerilor Externe, condus de baronul von Kühnsberg, om fără scrupule și fără conștiință, care rechiziționa tot ce se putea lua.

Reichsmareșalul Goering, un pasionat „colecționar de artă", nu voia nici el să se lase mai prejos. El profita de orice ocazie pentru a-și completa, fără prea mari cheltuieli, prețioasa lui colecție.

Și, în fine, exista și comandoul Reichsleiterului Rosenberg", proaspăt creat. Întrucît din toți participanții nominalizați și nenominalizați la acest jaf, acesta din urmă prezintă un interes aparte, vom face cunoștință cu el mai îndeaproape.

Dar mai întîi o mică digresiune. Mai înainte ca acest comando să intre în acțiune, a intervenit în toată povestea ministrul propagandei, Goebbels. El a avansat următoarea pretenție : Franța trebuie să restituie Reichului toate valorile culturale luate de Napoleon. Mai mult decît atît, au fost proclamate proprietate a Reichului toate operele de artă și arhivele „de origine germană", care se aflau în Franța chiar și din secolul al XV-lea și în general toate valorile „cu caracter german". Au fost alcătuite lungi liste. Înarmați cu ele, emisarii Reichului făceau curățenie în muzeele, bibliotecile, arhivele Franței.

„Comandoul lui Rosenberg" se apucă de treabă

Colecțiile particulare aveau un tratament special. De ele se ocupa în primul rînd „comandoul lui Rosenberg". Prin ordinul „Führerului", acesta era împuternicit să „efectueze pe teritoriile occidentale ocupate percheziții în comunitățile religioase, biblioteci și arhive particulare, pentru a depista materiale care prezintă valoare pentru Germania și pentru a asigura preluarea acestora de către Gestapo". La 17 septembrie 1940, toate autoritățile de ocupație au fost informate că hotărîrea de a se crea comandoul a fost luată pentru a se delimita sferele de competențe și pentru a se face, chipurile, lumină în această chestiune.

La început, oamenii lui Rosenberg se interesau prea puțin de obiectele de artă, în schimb se năpusteau cu pasiune în biblioteci și arhive. Tot ce era de valoare se propunea să fie strîns într-o arhivă centrală unică a partidului nazist, iar „elita" nazistă urma să obțină posibilitatea să facă cunoștință „cu ideologia dușmanului de la prima mînă". Dar mai tîrziu, un nou ordin al „Führerului" dădea comandoului o sarcină suplimentară : „să aducă în Germania și să asigure buna păstrare a valorilor culturale care merită atenție". Pentru aceasta, în cadrul comandoului lui Rosenberg, a fost creat un grup special pentru artele plastice.

Jefuind fără milă bibliotecile și arhivele, comandoul lui Rosenberg nu se încumetase la început să procedeze la fel și în confiscarea operelor de artă. Prădarea „arhivelor evreiești și marxiste" putea fi justificată prin considerente de ordin „ideologic", însă sub ce pretext să fie rechiziționate capodoperele lui Rembrandt ? Dar a fost găsit și un asemenea pretext. Încă la 11 ianuarie 1941, un oarecare doctor Berger din comando a proclamat : „În lupta împotriva poporului german, evreii folosesc tot ce au, dar spre deosebire de lupta care se dă pe cîmpul de bătaie, nu e vorba de sînge, ci de bani. Un tablou de Rembrandt pe care ei îl posedă acum înseamnă posibilitatea practică de a finanța mîine lupta antigermană. De aceea, tabloul reprezintă o muniție militară, la fel cu cea folosită de soldat în bătălie". Așa au fost spulberate orice proteste posibile împotriva confiscării colecțiilor care aparțineau unor familii evreiești în Franța și în alte țări ocupate.

Însuși Hitler a preconizat să se înființeze la Linz un pompos „Muzeu al Germaniei", mai bine-zis un „muzeu al Führerului", în vederea alcătuirii căruia, din ordinul lui, se selectau cu regularitate tablouri din rîndul celor confiscate.

Naziștii au adunat, astfel, imense comori de artă aparținînd altor popoare, pe care, atunci cînd pericolul pieirii lor se apropia iminent, le-au ascuns în cea mai mare parte. Unele dintre aceste opere de artă au fost recuperate, dar despre soarta multora nu se mai știe nimic. Cine știe cîte ascunzători or mai fi existînd în prezent, ce conțin ele și unde anume se află?

DIN LUMEA MARELUI WILL

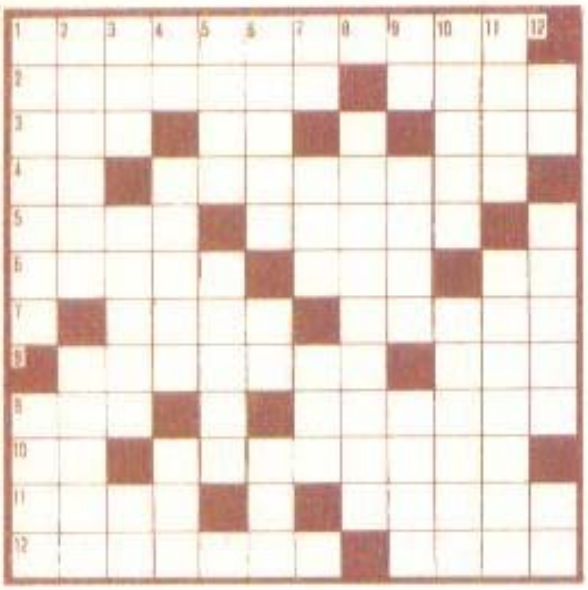

ORIZONTAL : 1) Unul din marii dramaturgi ai lumii, creator a sute de personaje ; pe unele din ele vom încerca să le prezentăm în acest careu. **2)** Numele bătrînului nobil din Verona, tatăl tinerei şi frumoasei Julieta, de care s-a îndrăgostit Romeo, fiul lui Montague, capul unei familii rivale — Personaj din „Regele Lear", unul din apărătorii de nădejde ai Cordeliei, nedreptăţită de bătrînul rege, tatăl ei. **3)** File de roman ! — Bogdan Xenopol — Curs de apă în limba arabă. **4)** 2—3 atleţi ! — Fiica mai mare a lui Baptista, un gentilom bogat din Padua, poreclită Scorpia datorită firii ei nesupuse şi năbădăioase. **5)** Precede pe azi — Strașnici. **6)** Oraşul în care îşi desfăşoară acţiunea piesa „Visul unei nopţi de vară", oraş al cărui conducător era Theseus, personaj central al lucrării — În inima lui Sabin ! — La gura sobei ! **7)** Oraş în R.D. Germană — Unul din fiii lui Moromete din romanul lui Marin Preda. **8)** O fiinţă stranie şi fără noroc, semănînd mai mult a maimuţă decît a om, care face parte, împreună cu Prospero şi Miranda, dintr-o altă piesă a marelui Will, „Furtuna" — Rîu în Elveţia. **9)** La jumătatea unui mileniu ! — Atila la Roma ! **10)** Romeo, de exemplu — Unicul fiu al lui Polixenes din „Poveste de iarnă", îndrăgostit fulgerător de Perdita, crescută de un cioban, în realitate moştenitoarea tronului Siciliei, cu care pînă la urmă s-a căsătorit. **11)** Personaj feminin din opera cu acelaşi nume de Verdi — Unul care umblă teleleu (pop.). **12)** Iubitul personajului de la 11 orizontal — Farmec.

VERTICAL : 1) Persoană originară din Scoţia, precum regele Duncan cel Blînd din piesa „Machbeth" — Alt personaj creat de marele dramaturg, rege al Britaniei şi tatăl a trei fiice : Goneril, Regan şi Cordelia. **2)** Nefericitul prinţ al Danemarcei, eroul central din celebra dramă omonimă a lui William Shakespeare — Prietenă bună a Rosalindei, fiica surghiunitului duce din „Cum vă place". **3)** Deţine supremaţia pe plan mondial ! — Fiica mijlocie a regelui Lear, care împreună cu Goneril, sora mai mare, a deposedat-o de avere pe sora mai mică, Cordelia — Desdemona Demetrius. **4)** La intrarea în Kuala Lumpur ! — Ghicitoare (pop.) — Savant italian (m. 1825). **5)** Fluviu european — Alt personaj din „Furtuna", căpetenie a „duhurilor blînde", spiriduş şăgalnic, supus lui Prospero, dar chinuitor al bietului monstru, Celiban. **6)** A şaptea treaptă a gamei diatonice — Alexandru Balaci — Cîntec de slavă. **7)** Petre Teodorescu — Aruncate în tavan ! — Rîu elveţian. **8)** Bătrînul senator din Veneţia, părintele frumoasei Desdemona din cunoscuta dramă „Othello". **9)** Ana Karenina — Nedrept — Soţia lui Osiris şi mama lui Horus (mit.). **10)** A strînge laolaltă — Personaj din „Totul este bine cînd se sfîrşeşte cu bine", tipul femeii care pare fără noroc în dragoste, dar care reuşeşte să şi-l apropie pe Bertram şi totul să se termine ca în titlul piesei. **11)** Eroul principal din Eneida — Asemănător. **12)** Turda 14 ! — Împreună cu Julieta formează tipicul cuplu al dragostei nefericite — Părţile tari ale lui Romeo !

Dicţionar : UED, GERA, EME, FAA, AAR.

Mircea IORDACHE — Bucureşti

LA TULCEA (Rebus criptografic : 9,2,2,6,10,5,5,2,6,9,2,5,5,2,5) de Carol PETER — Craiova

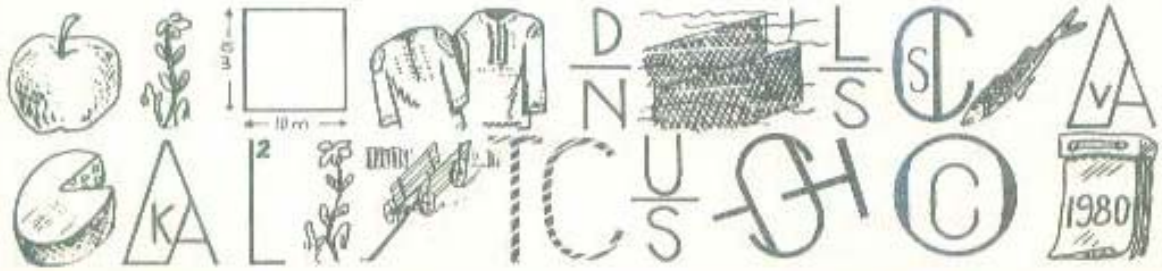

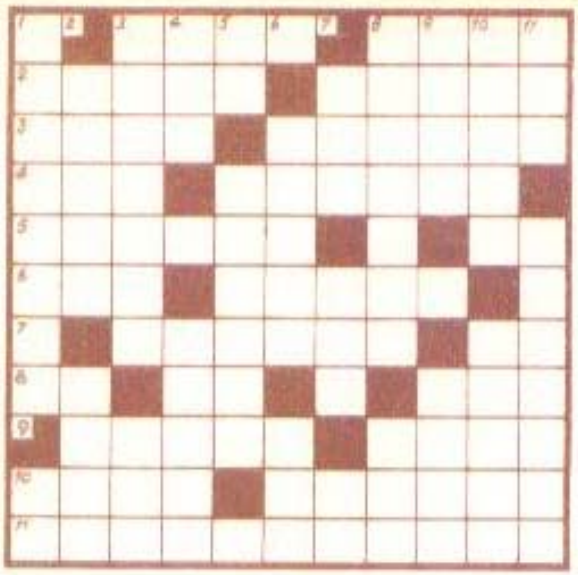

UN CAREU VALOROS

ORIZONTAL : 1) Sumă de bani pentru achiziții — A închiria (reg.). 2) Foarte mulți bani — Bilanțul veniturilor și cheltuielilor. 3) Bani de dat înapoi — Dobînda ilegală a banilor împrumutați. 4) Produc dobîndă... — Mărunțiș. 5) Cîștig nemuncit — Parale ! 6) Imagine toracică normală — Salbă. 7) Monedă turcească de argint — Fețe ! 8) Pe de-a-ndoaselea — Din avere ! — Bun gust. 9) Paralele ! — Încasează și plătește. 10) Se învîrtește totul cu el ! — Bani pentru casă (pl.). 11) Referitoare la colecționarea monedelor.

VERTICAL : 1) Un ban... la joc — Ban gol ! 2) Bani munciți — Tinichea (reg.). 3) Contract prin care creditorul transmite unei persoane contra unei sume de bani drepturile pe care le are față de datornicul său — Mai întors ! 4) Ultimul ban ! — Subdiviziuni ale dolarului. 5) Case ! — Rest... de la țigări ! 6) Posesorul unei punguțe cu doi bani — Impozit pe circulația mărfurilor. 7) Gologan — Marea galbenă — Hectar. 8) Bani gheață — Rezultat din împărțire. 9) Piatră prețioasă — A-i veni în ajutor. 10) Argint — Sul de monede. 11) Plătită la urmă ! — Ban mărunt.

George MARINA — Sibiu

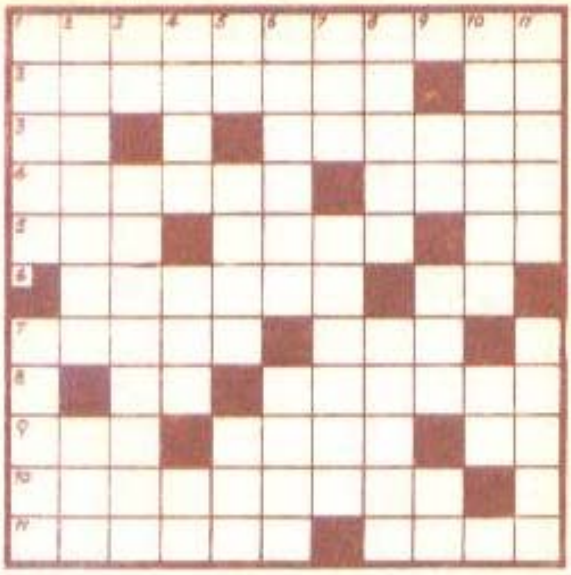

POFTĂ BUNĂ!

ORIZONTAL : 1) Servesc oamenii la masă (fem. pl.). 2) Mîncare (pl.) — Unsoare. 3) Săturat în cele din urmă ! — Mesteca (pl.). 4) Mîncătorie ! — Cărat (fig.). 5) Poftă de hîrjoană — Arpacaș fără brînză ! — Puțină telemea ! 6) Preferă mîncarea de pasăre ! — Unsoare ! 7) A se mînca — Urechea cîrligului de pescuit (reg.). 8) Cap de pește ! — Papă-lapte (masc. pl.). 9) Mănîncă pui — Șanț — Ultimele porții de piftii ! 10) Poate fi la mîna oricui (dar mai bine nu !). 11) Te-ar mînca de viu — Masă verde.

VERTICAL : 1) A mînca zilele cuiva — A mușca ! 2) Papă lapte (fem. pl.) — Un codru de pîine. 3) Pecete ! — A da după mîncare ! 4) Sînt carnivori prin excelență — Se încurcă la... clătite ! — Resturi de salam ! 5) ...și de bulion ! — Saramură de somn — Securi ! 6) Mîncare ...de bătaie — Se scoate din plisc ! 7) Serviciu medical (abr.) — Mîncărime. 8) Crudă — Mîncătorii (fig.). 9) Neo ! — Rasolul scos din vas ! — Umflat la față ! 10) De la gură la stomac (reg.) — Resturi de biscuiți ! 11) Preferă păsările — Suferă din cauza mîncării.

Dicționar : UHA, SRI.

Ioan SASU — Vișeu de Sus

LA SPECTACOL (Rebo anagramat : 6 + 7 13) de Maria DRĂGUȚ — Oțelu Roșu

CEL MAI...

ORIZONTAL : 1) Cea mai lungă cale rutieră de pe glob (27 387 km), străbate pe latura vestică cele două continente americane, din Alaska pînă în sudul statului Chile, la Puerto Montt. Șoseaua a fost parcursă pentru prima dată, în întregime, de o mașină plecată din Alaska la 3 decembrie 1971 și ajunsă în Țara de Foc la 9 iunie 1972. **2)** Vulcan situat în centrul insulei japoneze Honshu, cu cele mai frecvente explozii în epoca contemporană : peste 2 000 între anii 1900 și 1958 — Vînt deosebit de puternic, cum a fost cel din 12—13 noiembrie 1970 în Bangladesh, considerat cel mai distrugător din istoria omenirii ; atunci și-au pierdut viața peste un milion de oameni. **3)** Numele celui mai mare tunel-canal din lume (7,29 km lungime, 22 m lățime și 15 m înălțime), făcînd parte din canalul ce leagă Ronul de Marsilia — Deșert ce-și desfășoară nisipurile pe o distanță de circa o mie de kilometri, de la granița Perului pînă la nord de Chile, regiune unde s-a înregistrat cea mai lungă perioadă de secetă, prima ploaie căzînd, după 400 de ani, în 1971. **4)** Pisat pe mijloc ! — Papagal american — Teșite ! **5)** Oraș în nordul statului Chile, la 2 264 m altitudine, în apropierea căruia se află deșertul pomenit mai sus, loc unde nu s-a semnalat în timpurile moderne nici o picătură de ploaie — Cea mai sudică insulă din Arhipelagul Mariane (vestul Pacificului), la 965 km nord-vest de care a fost înregistrată, la 24 septembrie 1958, cea mai joasă presiune atmosferică de pe glob (657,9 mm). **6)** Singur (neart.) — Numele primului canal-tunel construit pe Terra, aflat în sud-vestul Franței și care leagă fluviul Garonne de Mediterana. A fost realizat între 1666—1667, pe vremea lui Ludovic al XIV-lea, folosindu-se pentru prima dată în istorie praful de pușcă drept explozibil — Ovidiu Vasilescu. **7)** Vehicul rustic — În port ! — Stat nord-american unde se află Hells Canyon (Canionul Infernului), cel mai adînc de pe pămînt (2 448 m). **8)** Care reflectă o lumină multicoloră — Mițișor. **9)** Împărat roman despre care se spune că a incendiat Roma — Lanț de munți în Europa Centrală, străbătut de Mont Blanc, cel mai lung tunel rutier construit de om — Tudor Ionescu. **10)** Are trecere la Florența și la Pisa ! — Vers scris într-o unitate metrică din două silabe, prima accentuată, a doua neaccentuată. **11)** Salut din inimă ! — Copac (înv.) — Pasaj central ! **12)** Cădere de apă, ca de pildă Angel din sud-estul Venezuelei, socotită cea mai înaltă din lume (979 m ; după alte surse, 1 005 m) — ...Bator, capitala R. P. Mongole, oraș situat în inima continentului asiatic și singura reședință din lume cu cea mai scăzută medie anuală a temperaturii (—4 gr.C.).

VERTICAL : 1) Numele unui vulcan cu cea mai spectaculoasă apariție și cu cea mai rapidă dezvoltare, situat în partea central-sudică a Mexicului. A apărut pe neașteptate, la 20 februarie 1943, într-un lan de porumb și după numai o săptămînă s-a format un con înalt de 150 m ; după zece săptămîni conul atinsese 300 m, iar după un an 450 m. În primele șase luni de... viață, vulcanul a expulzat circa două miliarde mc de cenușă, scorie și lavă. Actualmente vulcanul doarme — Ustensil casnic. **2)** Alt vulcan, de astă dată din insula japoneză Kyushu, a cărui caracteristică constă în aceea că are cel mai mare crater din lume (27 km pe direcția nord-sud, 16 km de la est la vest și o circumferință de 114 km (2 cuv.) — Adevărată. **3)** Referitor la nave sau navigație — Numele norului care plutește la cea mai mare înălțime (13 000 m în zonele temperate și pînă la 18 000 în cele intertropicale), fiind format din ace de gheață, cu o culoare alb-strălucitoare și cu rostul de a anunța schimbarea vremii, spre ploaie. **4)** Comună în Franța — Fluviu din nordul Americii de sud, avînd cel mai mare debit de apă, cel mai mare bazin hidrografic, cel mai mare număr de afluenți, cel mai lung afluent, cel mai lung curs navigabil, cea mai mare bară (valuri provocate de flux) și care își are originea la cea mai mare altitudine. **5)** Maria Antoaneta — Lac la 7 km de Slobozia — Localitate în Panama. **6)** Lac aflat pe locul doi în Asia în ce privește suprafața : 65 500 km p — Theodor Aman — Elena Dumitrescu. **7)** Traseu — Fluviu italian lung de 652 km — Capitala Perului, de unde pleacă linia ferată situată la cea mai mare altitudine de pe glob, legînd litoralul peruvian cu orașele Oroya și Huancayo din inima Anzilor. **8)** Exclamație — Reședința insulei Saipan din

Arhipelagul Mariane, unde există punctul cu cea mai constantă temperatură. Între anii 1927—1935, amplitudinea termică absolută a fost de numai 11,8 gr. Celsius ! **9)** O specie a acestui arbore tropical face flori considerate a fi cele mai aromate din lume, mirosul lor simțindu-se de la o depărtare de un kilometru — Vorbește prin semne. **10)** Localitate în Siberia, în apropierea Cercului Polar, unde a fost înregistrată cea mai ridicată presiune atmosferică (1 083,8 mb = 812,8 mm), la 31 decembrie 1968 — Sorin Enescu — Petrecere cu dans. **11)** Conjuncție latină — Orașul cu cea mai mare suprafață (40 978 km p), se află în nord-estul Australiei, renumit și prin cele mai mari exploatări de cupru din cel mai mic continent de pe Terra (2 cuv.). **12)** Vechi imperiu în Asia răsăriteană — Cel mai mic stat independent (44 ha suprafața), cu cel mai redus număr de locuitori (733, în 1975).

Dicționar : AME, OLA.

Mircea IORDACHE — București

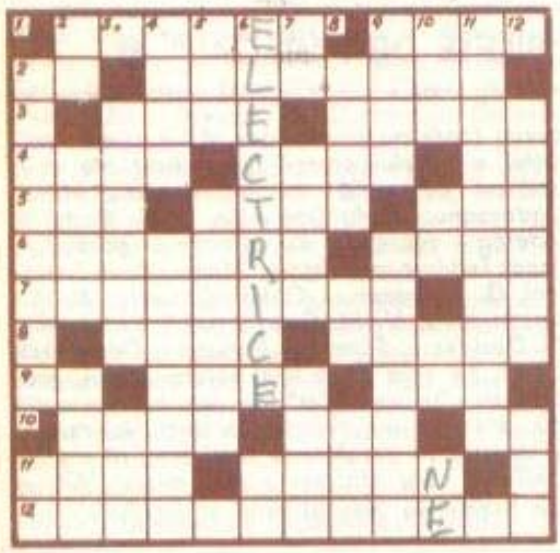

OZONUL

ORIZONTAL : **1)** Ozonul, este o formă alotropică a acestui gaz — Ozonul servește la sterilizarea aerului, combătînd această boală. **2)** Trib ! — Ozonul, care este o pavăză contra razelor ultraviolete. **3)** Ultravioletele, care ar avea un efect nimicitor, dacă n-ar fi ozonul — Îl aduce ozonul, servind la dezinfectare, albire sau desoobrizare. **4)** Element care absoarbe cu aviditate ozonul — Are un aer liniștit — La marginea pădurii ! **5)** Țesătură rară — Element însemnînd „vechi" — Ultraviolete ! **6)** Tratarea apei prin ozonificare este mai eficace decît cea prin clor (pl.) — Expusă prea mult ultravioletelor. **7)** Așa cum este pătura de ozon (pl.) — Fecundate ! **8)** Nedrept — Merge pe-ntuneric. **9)** 10 la biologie ! — Numărul atomilor de oxigen din ozon — Oare e în soare !? **10)** Poftă — O țese ! — Apar în atmosferă ! **11)** Aerul ozonat — Aparat de zbor ce lasă în urma lui vapori de apă, care intră în reacție cu ozonul și-l distrug. **12)** Raze distrugătoare oprite de ozon să pătrundă în atmosferă.

VERTICAL : **1)** Microorganisme distruse de ozon — În mijlocul naturii ! **2)** Ozon ! — Face totul mai mare — O ! **3)** Ozonul, are unul de salvator, altul de calorifer al stratosferei, reglînd temperatura. etc. — Ortaci ! **4)** Ar ! — Cu rentă ! **5)** Ozonul, care este instabil, toxic și are o culoare albăstruie — Pietre prețioase. **6)** Descărcări, care produc ozon — Apărător (abr.). **7)** Neveste ! — Maria și-a pierdut capul ! — Salcii. **8)** A găsi — Cat oxigen ! — Cuvînt cu care se aleargă cîinii. **9)** Cînd ozonul pierde unul, se produc efecte dezastruoase — Deodorantele prezintă aceste suspersii care, răspîndite în aer, distrug ozonul (dacă producția acestora ar crește cu 10% în mileniul viitor, stratul de ozon se va micșora cu o cincime). **10)** Ozonul, există deasupra lui la o înălțime de 20—40 km — Mestecare ! — Bună la vorbă ! — Neon. **11)** Nu este exclus ca ozonul să circule de aici către înaltele straturi din atmosferă. **12)** Au stabilit că 500 avioane care zboară timp de un an în stratosferă sînt în stare să lipsească de ozon jumătate din stratosferă (sing.) — Sînt tratate cu ozon, fără a forma soluții toxice.

Teodor FRASIN — București

TEXTILĂ

(Sinoverb eliptic anagramat : (5) + 4=8)

Viorel ONOFREI — Bîrlad

CU ANTICIPARE

(Rebo eliptic anagramat : 5+(7)=11)

Ioan DANILĂ — Tg. Neamț

Centenar Tudor Arghezi 1880 — 1980

Cele 6 apariţii ale lui Cocò

● SCURTĂ ISTORIE DESPRE „BILETE DE PAPAGAL" ●

Din cartea neamului lui Cocò : Ion N. Theodorescu a zămislit pe Ion Theo ; Ion Theo a zămislit pe Ierodiaconul Iosif ; din Ierodiaconul Iosif a purces Tudor Arghezi ; iar Tudor Arghezi a făurit, cu duhul şi condeiul lui, pe Cocò.

...Şi, întîia oară, Cocò s-a arătat la faţă în mijlocul săptămînii, joi 2 februarie 1928, cînd în presa românească a erupt un „ciumpei de gazetă" cît o „foiţă de ţigare", „un ziar atît de mic" cum „n-a mai apărut niciodată, nici la furnici" : Bilete de papagal. *Deasupra literelor mari şi colţuroase ale titlului străjuia emblema lui Cocò agăţat de stinghia cutiei cu planete, iar dedesubt, în colţul dinspre cotor, certificatul unei strălucite paternităţi —* Director T. ARGHEZI. *Această publicaţie fără asemănare, „mai puţin decît o fiţuică", apărea zilnic „din iniţiativa strict personală a unui scriitor, fără Bănci, fără idoli, fără partid politic şi fonduri inexplicate ; adică în toate condiţiunile dorite de expresia sincerităţii". Consacrată literaturii, ea voia „să realizeze în universul hîrtiei tipărite, un echivalent al puricelui din lumea de carne şi oase", un purice „dotat cu o remarcabilă natură de inspector general, aţîţat de o iniţiativă şi o ipoteză nouă la fiecare săritură şi zigzag", avînd toate virtuţile unui „ac cu gămălie", care „blajin la un capăt, cu capătul celălalt înţeapă". Statornicindu-i un „format derizoriu" — patru pagini înalte abia de două şchioape şi înguste cît latul palmei —, poetul* Cuvintelor potrivite *îşi scutise, din faşă, minusculul cotidian „de umpluturile şi colaborările foarfecilor", care în multe alte gazete mari ale vremii (de cîte 8, 12, 16 sau „20 şi mai multe pagini, foarte întrebuinţate la împachetat") ţineau „locul scriitorilor direcţi".*

Biletele de papagal *au apărut 360 de zile la rînd, fără întrerupere, de la 2 februarie 1928 şi pînă la 9 august 1929. Ele aduceau în fiecare număr cel puţin cîte o „tabletă" argheziană, împletită din firul de aur al graiului românesc cu măiestria filigranistului de geniu (oare nu proclamase el însuşi că „articolul e sonetul prozei" ?) şi texte ale unor scriitori de certă notorietate, ca : Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Jean Bart, F. Aderca — secretarul de redacţie al gazetei —, Ionel Teodoreanu, Adrian Maniu, Paul Zarifopol, G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, Al. O. Teodoreanu, N. M. Condiescu, B. Fundoianu, N. Davidescu, Sărmanul Klopştock, Demostene Botez, pe care Cocò îi şi saluta uneori, graţios, cu cîte un „bilet" tras anume din cutia cu „planete" a caterincii, de ciocul lui coroiat şi deprins să dezghioace seminţele, să arunce cojile şi să-şi păstreze numai miezul. Alături de asemenea meşteri mari şi lucrători inde-*

Luni 28 ianuarie 1929
Anul II
No. 301
apar zilnic 2 lei
bilete de papagal
Director : ARGHEZI
No. 300

Intîia apariţie a lui Cocò : „Bilete de papagal", seria zilnică (1928–1929).

mînateci, au venit zeci și zeci de tineri ucenici, ispitiți de zborul printre imagini și metafore : Geo Bogza, Mihai Beniuc, E. Jebeleanu, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, Ion Biberi, Maria Banuș, Alexandru Sahia, I. Peltz, Simion Stolnicu, Eugen Ionescu, Virgil Gheorghiu, Sergiu Dan, George Lesnea, B. Iordan, Mircea Damian, Romulus Dianu, N. Milcu, Gherghinescu-Vania, Dragoș Vrînceanu, Tudor Măinescu, Aurel Baranga, Petru Manoliu, Emil Botta, Paul Daniel, Sanda Movilă, D. V. Barnoschi, Mihail Steriade, C. Nisipeanu, Al. Dimitriu-Păușești, T. C. Stan, Mircea Pavelescu, Aurel Lambrino, Andrei Tudor, Al. Călinescu, Horia Bottea, N. Crevedia, Traian Mateescu, Ilariu Dobridor, Horia Roman, Tiberiu Iliescu, Matei Ghimbășeanu, D. Diaconescu-Dăiești, Liviu Deleanu, Paul B. Marian, Florea Călin, Liviu Opriș, Raul Iulian, Sașa Pană și alții ; sub ocrotirea generoasă a lui Cocò, multora dintre ei le-au crescut din umeri „aripi de cocor", iar unii stăpînesc și astăzi văzduhul înalt al literaturii. Căci revista lui Tudor Arghezi a fost cea mai prestigioasă școală a scrisului. „Ziarismul lui — avea să noteze Gala Galaction la împlinirea a șaizeci și cinci de ani de la nașterea poetului — este splendidă literatură, iar violențele lui stilistice, vocabularul lui paradoxal — la alții, fără talent : venin, puroi și trivialitate — la Arghezi, prin alchimia marelui talent, se prefac în topaze și în rubine". Biletele de papagal au însemnat, în publicistica românească, hotar și cumpănă între două ere și se poate spune, pe bună dreptate, că într-un fel se scrisese pînă la apariția lor, și altfel a trebuit să se scrie de atunci încoace. Aproape toate piscurile literaturii noastre din deceniile care au urmat, în această școală au învățat și responsabilitatea față de cuvîntul tipărit, dar și exigențele etice ale misiunii asumate de scriitor.

Dintre feluritele genuri literare, la Bilete de papagal a fost cultivat cu predilecție pamfletul, — „un gen iute și viu", „jumătate actual și jumătate etern", care „se lucrează cu undreaua, cu peria de sîrmă, cu răzătoarea sau cu ferăstrăul bijutierului și uneori, în clipele supreme, cu uneltele măcelăriei", pentru a sluji cu mai multă eficacitate decît altele la dărîmarea impostorii cocoțate pe socluri, la dezumflarea falselor notorietăți și, în consecință, la restabilirea proporțiilor reale între componenții unui organism social, după aportul fiecăruia la binele obștesc. Marele meșter a voit și a știut să transmită tinerilor veniți să ucenicească lîngă caterinca lui Cocò, năprasnica lui convingere că morala publică nu se apără de la distanță. El i-a învățat să nu-i spună prostului : naiv, și nici escrocului : șmecher, doar spre a cruța pretinsa pudoare a lariseilor care se mărginesc să strîmbe din nas, sau să-și înfunde nările în batistă, cînd trec pe lîngă focare de putrefacție și infecții, în loc să le înlăture. El le-a arătat tuturor că scriitorului nu trebuie să-i rămînă indiferent nimic din tot ce se împotrivește aspirațiilor spre adevăr, spre dreptate, spre frumos ale fiecărui om — căci fiecare „poartă în sine forma întreagă a umanității" — și că, în numele acestei conștiințe etice, purtătorul de condei are datoria să spargă și să extirpeze toate tumorile societății din vremea sa. El a proclamat menirea scriitorului și jurnalistului de a desfășura, cu intransigență și intemperanță de profet al marilor sancțiuni, o vastă operă de salubritate publică, făcînd să răsune, prin glasul său cu timbru specific, imprecația întregii umanități ultragiate. El a atras atenția că dintre toate tranzacțiile reprobabile ale omului de condei, mai odioasă este tranzacția cu propria conștiință, acceptarea jalnicului rol de a stropi cu apă de trandafiri și miradenii, izurile stătute și clocite ale puroaielor sociale. Învățătura lui Arghezi, multiplicată de Cocò, a înfrînt treptat împotrivirile dintîi și, astăzi, principiile ei morale constituie un adevărat însemn de noblețe pentru obștea noastră jurnalistică și scriitoricească.

La 8 august 1929, în numărul 459 al Biletelor de papagal apărea un „Bilet de voie" (repetat în numărul de a doua zi), cu următorul cuprins : „Neputînd să-și distribuie timpul suficient, Dl. Tudor Arghezi își roagă cititorii să binevoiască să-i acorde o vacanță, destinată unui supliment de lucru, pînă la 1 octombrie. «Biletele de papagal» își vor suspenda apariția la nr. 460. Următorul, nr. 461, va apărea la 1 octombrie, cînd se va da la tipar și volumul de proză : «Amintirile ierodiaconului Iosif» în editura Ciornei." Dar, la 1 octombrie, Cocò nu a venit la întîlnirea promisă cititorilor. Volumul de proză anunțat s-a numit pînă la urmă „Icoane de lemn" și a împodobit vitrinele librăriilor în decembrie 1929 ; zilnicele Bilete de papagal, însă, au devenit o absență dureroasă...

...A doua oară, Cocò s-a arătat în pragul verii din 1930. Apariția n-a fost de lungă durată, iar ritmul de învîrtire la manivela caterincii s-a dovedit mai zăbavnic : Biletele de papagal ieșeau acum numai o dată pe săptămînă, în ziua a șaptea, cu același format ca al foii zilnice (mai lat doar cu două degete) și cu paginile sporite la douăsprezece. Au apărut, cu toate, șaptesprezece bilete, numerotate în continuarea celor cotidiene, de la numărul 461 din 15 iunie, pînă la numărul 477 din 5 octombrie 1930. Conținutul lor vădea aceeași fermă atitudine etică, aceeași responsabilitate civică și aceeași înaltă ținută artistică, consolidate de notorietatea crescîndă a lui Tudor Arghezi, în care majoritatea criticilor de prestigiu ai epocii (E. Lovinescu, G. Călinescu, Mihail Ralea, Tudor Vianu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu etc.) recunoșteau pe cel mai mare

poet contemporan. Comentînd, de pildă, incapacitatea diriguitorilor de atunci ai țării, Cocò nu se sfia să strige de pe flașneta lui : „Avem o mie de mari gospodari în Stat, incapabili să conducă o gospodărie personală, și a căror căsnicie copiază casa de nebuni. În dulapul lor ghetele stau amestecate cu ghiudenul, cu ciocolata și cu gulerele scrobite, iar în mintea lor ordinea publică se organizează cu divorțul conjugal și cu anarhia intelectuală și sufletească a progeniturii." Pamfletul arghezian își alegea obiectivele de pe trepte tot mai înalte ale ierarhiei sociale și acțiunea lui salubră țintea către piscurile supreme.

...Pe urmă, Cocò nu s-a mai ivit timp de aproape șapte ani. Abia la 7 iunie 1937, Biletele de papagal au apărut din nou, tot săptămînal, dar în alte veșminte : șaisprezece pagini cît jumătate din pagina foii zilnice, învăluite de o copertă portocalie. Între semnături, doar cîteva nume din cele găzduite mai înainte, și multe altele noi : Cella Delavrancea, Ștefana Velisar, Isaia Răcăciuni, Traian Chelaru, Pericle Martinescu, Ion Sofia Manolescu, Nicolae Andrieș, Ioan Micu, Lucian Mănescu, N. Papadopol, Eduard Sbiera, Aurel Călinescu, Paul Lahovary, M. Ghinescu etc. Din păcate, de data aceasta Cocò își restrînsese singur aria iscodirilor sale de pasăre isteață și cuvîntătoare : angajat într-o polemică necruțătoare cu Nicolae Iorga — polemică iscată, ce e drept, de marele savant — Tudor Arghezi n-a mai găsit răgaz să-și oprească luarea-aminte asupra multor tumori maligne ale societății de atunci, care ar fi avut nevoie de intervenția salutară a condeiului său cu virtuți de bisturiu. În toiul «bătăliei» cu ilustrul adversar, cumpăna aprecierilor s-a înclinat cîteodată, părtinitoare, și Cocò a distribuit ici-colo cuvinte de laudă nedreaptă și încredere, unor nulități care — suplinind lipsa de har și de cinste prin ostilitatea față de Nicolae Iorga — confundau întotdeauna confruntarea de idei cu înjurătura trivială. În 1938, după 33 de săptămîni de apariție, Biletele de papagal erau suprimate din ordinul ministrului Armand Călinescu, iar agenții poliției alergau să confiște exemplarele ce se mai aflau în vînzare. „Neștiind că exista o revistă numită cu numele ei și pe care spiritul profesiei nu-l obliga să o citească, detectivii se prezentau la chioșcuri cerînd... papagali, — avea să relateze mai tîrziu Cocò. La un chioșc, de unde cumpăram tocmai tutun, am asistat la o păruială, pe gaura ghișeului, între un agent ofensat și macedoneanul din chioșc, unul cerînd păsări cu ciocul învîrtit și celălalt oferind Bilete." Și după aceea, Cocò nu s-a mai putut ivi cu caterinca și planetele lui binefăcătoare, la soroacele așteptate.

...Au urmat apoi anii tulburi și neliniștiți de dinaintea războiului și cei de cumplite suferințe ai marelui măcel. În țară, dictaturile se succedau, una după alta, cu denumiri și uniforme felurite, dar cu aceleași îngrădiri ale libertății cetățenești, cu aceeași încălcare a demnității omului. Dictatura de operetă bufă a lui Carol al II-lea a fost înlocuită, la 6 septembrie 1940, de cea a legionarilor, care — în numele fantomei unui «căpitan» grotesc — transformaseră jaful, tîlhăria la drumul mare, teroarea și asasinatul în metode de guvernare, pentru ca după înfrîngerea rebeliunii din ianuarie 1941 să se instaureze dictatura generalului Antonescu, slujită de obediențe cazone, de naivități regretabile și de lichelism. Presa legală devenise searbădă, cenușie, căci „era supravegheată de un minister, de o cenzură și de șapte poliții adiacente", care trimiteau redacțiilor „note și observații, aprecieri asupra gradului de conformism și amenințări". Reintrarea lui Cocò „în universul hîrtiei tipărite" era, așadar, mai mult decît necesară. În 1942, Tudor Arghezi a cerut guvernului militar dreptul de reapariție pentru Bilete de papagal. Dar „nefiind un privilegiat înscris în catalogul chelnărilor Președinției și Propagandei, am fost, după tărăgăneli de un an, refuzat — va istorisi el ulterior. Interpretul cererii și al refuzului a fost cea mai inefabilă serafică javră dintre dulci, suspinătoare și distrată, un găinaț cu ochelari umflați, care-și lingea vizitatorii cu surîsuri gelatinoase și cu vaetul : Vai, iubite maestre !" („Inefabila serafică javră" definea, în realitate, pe fostul colaborator al foii lui Cocò din 1928 : Romulus Dianu, ajuns sub regimul antonescian președintele comisiei pentru autorizarea apariției publicațiilor periodice). Eșecul demersului a determinat intercalarea Biletelor de papagal între coloanele pline de „nerozii importante" ale unui „mare ziar popular", delimitîndu-i-se însă conturu-

Duminică 8 Octombrie 1930 — No. 477
Anul III — 5 Lei — 12 Pagini
bilete de papagal
Director: T. ARGHEZI
BILETE
[illegible]

A doua apariție a lui Cocò : „Bilete de papagal", săptămînal (1930).

No. 13 Vol. I

Director: T. Arghezi

bilete de papagal

5 lei

„JUDAICA" IN IDIȘ

A treia apariție a lui Cocò ; „Bilete de papagal", săptăminal" (1937–1938).

rile, prin chenar, ca răzorului bine muncit, arendat de gospodarul priceput și harnic în marginea hectarelor de bălării și paragină.

Așa s-a arătat Cocò pentru a patra oară : din spațiul dobîndit în prima pagină a ziarului „Informația zilei", s-a făcut auzit în fiecare zi, de la 9 aprilie pînă la 30 septembrie 1943, cînd apariția celebrului pamflet Baroane a justificat suprimarea unei prezențe publicistice în răspăr cu directivele dictaturii și internarea poetului, pe trei luni, în lagărul deținuților politici de la Tîrgu-Jiu. De data aceasta, Arghezi știa că nu mai poate face apel la expresia limpede și răspicată, ci că e obligat de circumstanțe să utilizeze „concordanța unor obscurități", strecurate în text „cu evenimentele în transparență", și să lase de cîte ori va fi cu putință „o licărire crucișă" să tresară „din oglindirea tremurată și clipită intradins" a frazei, pentru ca adevărul gîndit să ajungă, printre normative și supravegheri, pînă la cugetul și în inima cititorului. Cele o sută șaptezeci de «Bilete» apărute în anul premergător Eliberării, din primăvară pînă în toamnă, au reprezentat o luptă eroică, dusă — paralel cu publicațiile clandestine ale organizațiilor patriotice — de unul dintre reprezentanții de frunte ai intelectualității românești, împotriva celui mai cumplit flagel al secolului nostru. Ca orice luptă, ea a cunoscut atacuri vijelioase și replieri tactice, lovituri frontale și simple hărțuieli, cuceriri de poziții și simulări de acțiune. Tudor Arghezi a folosit, cu egală eficacitate, parabola și polemica, fabula și pamfletul, poemul în proză și imprecația sau blestemul, peste care a turnat apa vie a convingerii neînfrînte în dreptatea luptei purtate, în neaservirea cuvîntului, în responsabilitatea nobilei lui profesiuni. A înfierat abandonarea idealurilor generoase („Tinerimile"), impostura și pretinsa competență („Dialog plastic"), lichelismul și slugărnicia („Dialog jubiliar"), demagogia conducătorilor de atunci („Viață sau scamă") și politica pseudoculturală a regimului de dictatură („Visul lui Bazil"). Dar ținta spre care s-au îndreptat cu precădere atacurile necruțătoare ale lui Arghezi a fost, în anul acela, fascismul în general și manifestarea sa cea mai sălbatică, hitlerismul, îndeosebi. El a scris pagini incandescente împotriva lui Hitler, împotriva ideologiei sale veninoase, împotriva trădătorilor de țări, de idealuri și de jurăminte — care-i primiseră arginții pentru ca să-i deschidă calea însîngerată a unor vremelnice triumfuri — și împotriva hoardelor lui dezlănțuite asupra lumii. Teorii aberante ca «spațiul vital» smuls din spațiul vital al altora, «rasa superioară» destinată să robească și să conducă rasele decretate inferioare, «primatul forței» asupra dreptului — care alcătuiau doctrina hitlerismului, încropită din resturi de ipoteze absurde — au fost înfățișate atunci de Arghezi în hidoasa lor goliciune („Fel de poveste", „Document pentru un romancier"). Încrederea în apropiatul sfîrșit al fascismului și al slugilor lui de pretutindeni a fost consolidată în multe suflete prin „slova de foc" a condeiului arghezian : „Știm, Cocò, un domn Polemist căruia nu-i mai tihnește nimic. După ce s-a lăcomit în toate cu entuziasm, i-a cam ajuns entuziasmul de prisos... A mai rămas un sfert de cal-putere din marele lui dinamism și cu el trebuie să tragă, într-un ham demoralizat, un calabalîc... A visat și o judecată. Pe zece scaune, judecătorii. Se pregătea să vorbească un ceas și jumătate despre lucrurile sacre cărora s-a devotat. Dar i-au interzis și publicul și juriul. A putut să audă cu urechile lui sentința. Visa că e pus la zid și împușcat... Cînd s-a deșteptat, a plîns o săptămînă. I s-a părut că fusese adevărat. Era numai o repetiție, ca la teatru" („Domnul Polemist"). Sancțiunea dreaptă pe care umanitatea și istoria aveau să o dea celor ce batjocoriseră demnitatea sacră a omului și călcaseră în picioare drepturile naturale ale popoarelor — și, implicit, tuturor celor ce ar mai rîvni vreodată să o facă — a fost rostită de Arghezi cu anticipație, într-un blestem încărcat de accente și înverșunări biblice : „Tu ai în tine, năpîrcă, mai multe jivine : și dihorul, și hiena, și un păduche. Te aștept să te retez în două cu nuiaua, tăvălit... Ai înțeles de unde îți vine primejdia ticăloșiei și ai vrea să te îngrădești

bilete de papagal
DESBATERILE DIN CAMERA COMUNELOR
i agrară
luptători
Proprietari și chiriași

A cincea apariție a lui Cocò : „Bilete de papagal", cotidian (1944–1945).

cu măsuri, cu garduri putrede și cu suliți ruginite. Te mai mingiiai cu visul că oamenii nu te-au cîntărit și că i-ai mai putea stăpîni cu o teroare meșteșugită. Ai simțit că s-a schimbat ceva ? Timpul te înghesuie și te strînge și te lichidează treptat. Cauți în van să scapi de frînghia lui, care-ți înnoadă coada și-ți curmă gîtlejul. Nu mai ai mult și ai să dansezi în văzduh, în luptă cu streangul... De cînd te rabdă țărina, vînătă năpîrcă cu capete multe ! Te-a lăsat să te umfli, să crești și să te înalți pe spinările celor doborîți de tine. M-ai făcut să te îndur, să te miros, să te aud, să te rabd... Ți-a sunat ceasul, năpîrcă. Îl asculți ? A bătut ceasul tău din cimitir." („Năpîrcă"). Toate aceste pamflete publicate în vara anului 1943 n-au fost decît trepte ascendente spre Baroane, *acea pagină de inegalată măiestrie artistică și de patriotism, în care și-a găsit expresie admirabilă ura neamului întreg împotriva invadatorilor hitlerișți. O pagină intrată pentru eternitate în cartea de aur a istoriei naționale.*

Osîndirile inevitabile care au urmat — a lui Tudor Arghezi, la detențiune în lagărul de lîngă Cărbunești îl obîrșiei sale gorjene ; a lui Cocò, la tăcere ! — au fost de scurtă durată. După eliberarea țării, Biletele de papagal *au reapărut pentru a cincia oară, zilnic, în formatul obișnuit al cotidienelor de atunci, de la 16 decembrie 1944 pînă la 14 februarie 1945. Ziarul, în totalitatea lui, i-ar fi părut cititorului mai mult decît mediocru, dacă n-ar fi găsit în fiecare zi, printre coloane terne, scrise „fără rîvnă, fără dogoare", cîte o nestemată cu limpezimi și durități de diamant : biletul lui Cocò...*

...Ultima dată, Cocò s-a arătat din iulie 1966 și pînă la marele exod al zămislitorului său. La această reapariție a lui am fost și eu argat și, într-un fel, am iscat-o. Mă alăturasem echipei redacționale care a dat viață, în orașul Pitești, revistei „Argeș", pentru a adăuga entuziasmului ei tineresc, bruma de experiență agonisită în aproape treizeci de ani de salahorie prin presă. Tudor Arghezi continua să scrie, înconjurat de toată sufletarea românească și de mulți cărturari de peste hotare, cu prețuirea, respectul și dragostea cuvenite excepționalei sale opere artistice. Tabletele lui scînteietoare apăreau din săptămînă în săptămînă prin periodicele culturale ale Capitalei, dar vîrsta de patriarh (avea optzeci și șase de ani !), suferințele unui trup robit muncii fără odihnă nu-i mai îngăduiau să poarte pe umeri, singur, povara redactării unei reviste întregi, cum făcuse altădată. Biletele de papagal *nu mai apăreau de peste douăzeci și unu de ani ; credeam însă, cu credință tare, că și generațiilor tinere trebuie să li se dea posibilitatea de a-l citi „biletele" în autenticitatea cadrului pe care el însuși îl crease, pentru ca — frecventînd și ei școala de înaltă exigență a scrisului arghezian — să trăiască din plin privilegiul de a fi contemporani cu marele meșter și să se cutremure de grava răspundere de a nu micșora, prin inflație, acoperirea în aur a frazei tipărite, statornicită de el. M-am gîndit, așadar, că de vreme ce aceste „bilete" nu mai pot să dpară ca la început „într-o minusculă foaie deosebită", ele ar putea foarte bine să se înscrie, îngrădindu-se în contururi grafice precise, în spațiul cuprinzător al unei alte publicații, așa cum se mai intercalaseră, de nevoie, în pagina dintîi a ziarului „Informația zilei". Nu mă îndoiam că o asemenea inițiativă, repetată, era de natură să înnobileze, prin prezență, coloanele revistei provinciale care pornea la drum cu condeie modeste, și mai ales să slujească cultura românească în genere. Am împărtășit gîndurile mele poetului căruia îi păstrasem, din adolescență, o statornică admirație și a cărui colaborare — cu totul neobișnuită — o mai obținusem pentru o gazetă zilnică diriguită de mine prin anii 1946–1947 („Tribuna românească"). Cum l-am înlăturat ezitările și cum i-am dobîndit încuviințarea de a reînvia — înainte de scăpătat ! — revista cea mai dragă lui dintre cîte urzise și în care își imprimase, mai adînc ca oriunde, sigiliul personalității sale, am istorisit într-o carte, acum vreo opt ani. Mi-a înmînat, lună de lună, unsprezece* Bilete de papagal, *pe care le-am tipărit în pagina din mijloc a revistei „Argeș", redîndu-le titlul desenat și veșmîntul grafic croite de el în 1928. Condițiile în care oficia acum Arghezi sacerdoțiul lui laic se schimbaseră fundamental, după cum fundamental se schimbase și înfățișarea țării ; dar el se dovedea, încă o dată, același neînduplecat cenzor al vieții publice, același înverșunat apărător al moralei civice, același necruțător dușman al contrafacerii, al impostorii, al falsului și același neobosit slujitor al frumuseților de grai și de simțire create prin secole de neamul românesc. Alese cu grijă, temele asupra cărora poposea de astă-dată condeiul lui erau destinate în special tineretului.*

Intîiul „bilet" din ultima serie, intitulat Amintiri de presă, relata (dînd amănunte pare-mi-se, nedivulgate pînă atunci) pricinile care-l determinaseră pe Arghezi, cu aproape patru decenii în urmă, să întemeieze cea mai vie și cea mai fertilizatoare publicație din cîte a cunoscut literatura noastră în perioada interbelică : „O bancă din București — scria el — cu firma nemaipomenită de Româno-Africană, condusă de un grup de aventurieri internaționali (un francez cu numele sacerdotal Vicaire, un fost mare demnitar rus și cîțiva autohtoni gură-cască) avea o serie de întreprinderi și simili-întreprinderi, niște sonde moarte, o fabrică de carton asfaltat în agonie și... o tipografie. Cumnatul meu, colonelul Felix, cavaler al ordinului «Mihai Viteazul», ilustrat la Mărășești, în șomaj civil, fusese rugat să ia conducerea tipografiei, dar, puțin în curent cu meseria, după cîteva silințe m-a pus în locul lui și am luat în primire atelierul cu 50 lucrători, cu asigurarea că banca va pune la dispoziția tiparului un capital de editură. La experiență, Banca nu s-a simțit datoare nici să plătească simbăta lucrătorii. Tipografia se descompunea deasupra unei prăpăstii de milioane furate ale depunătorilor inițiali. Trebuia făcut ceva și am scos o foaie zilnică de format derizoriu, a opta parte din-

bilete de papagal

Aduceri aminte

Ultima apariție a lui Cocò : „Bilete de papagal", intercalate în revista „Argeș" (1966–1967).

tr-un ziar comun, cu preocuparea aproape aceeași cu gîndul din care a pornit și inițiativa actuală, de a stîrni o mișcare mai presus de interesele imediate și de a provoca la lucru condeiele unui tineret locul fără publicitate. Stupefacție I, prețul de vînzare 2 lei. Tirajul, 10 000... Biletele prinseseră bine și toate marile cotidiene, în care cititorii nu găseau nimic, s-au asociat împotriva micului dușman, care se comporta, fără voia lui, ca fabulosul pește-știredel, cunoscut din ihtiologie. Lăsîndu-se înghițit de balenă, invizibilul adversar străpunge burta colosului marin lăsat în nesimțire." În celelalte zece „bilete", Tudor Arghezi a dezbătut probleme de limbă literară, de la vocabular, gramatică, ortografie, pînă la funcțiunile artistice ale cuvîntului, a expus opinii autorizate asupra poeziei, asupra menirii scriitorului și asupra meșteșugului scriitoricesc, a înfierat falsificările folclorului românesc și stîlcirile ignare ori pseudo-savante ale limbii („avuția adevărată a limbii românești e mai ales în graiul poporului nostru, plin de bijuterii și de o puternică sevă strămoșească" I) și a evocat chipurile unor personalități, dispărute, ale artei și culturii. Era evident că în aceste Bilete de papagal, Arghezi vorbea noilor generații, ca un părinte către fiii săi, și gîndul de a împărtăși direct, prin cei mai tineri cititori, țării de mîine, mesajul încrederii lui nezdruncinate în om, în destinul neamului, în marile virtuți de înțelepciune și sensibilitate, precum și în puterile creatoare ale poporului român, îi întinerea condeiul și aducea în fraza lui o vibrație sporită. Pe la jumătatea lunii iunie din 1967 am primit de la Tudor Arghezi manuscrisul intitulat „Tablete de limbă", care avea să fie cel din urmă „bilet" purtat de ciocul învîrtit al lui Cocò și să capete, peste ani, valoarea celui mai patetic testament lăsat urmașilor de un mare scriitor, stăpînit pururea de o înaltă conștiință de român, de om, de artist.

Acestea au fost cele șase apariții miraculoase ale lui Cocò !

Aceasta este scurta istorie adevărată a Biletelor de papagal, revista fără precedent și fără egal în toată literatura românească, de la începuturi și pînă astăzi. Și a avatarurilor ei, cîteodată hazlii, alteori sumbre și încrîncenate, dar întotdeauna consecvente cu ele însele, și semnificative. Căci Biletele de papagal i-au dat lui Tudor Arghezi dreptul de a spune, cu legitimă bucurie, într-un ceas de răgaz prielnic scrutării și cumpănirii lucrului făcut : „...în orice caz, o datorie a fost satisfăcută, aceea de a nu fi absent din vremea ta, din țara ta și din marile ei tragedii ; datorie față de contemporanii chinuiți și decență față de posteritatea interogativă".

AL. CERNA-RĂDULESCU ■

DESPRE ADEVĂR

ORIZONTAL : 1) Poet și umanist italian (1304—1374), autorul poeziei „Al'Italia", din care citām cuvintele : „La parla per ver dire" (Vorbește ca să spui adevărul) — Început de adevăr ! **2)** Scriitor elvețian de limbă franceză (1821—1881), autorul volumului „Jurnal intim" din care reproducem următorul fragment : „Să avem de partea noastră adevărul : iată **secretul** elocinței și al virtuții..." — Scriitor și moralist englez (1821—1904), autorul volumului „Fi om de caracter". **3)** Marele scriitor și filozof latin (c. 4 î.e.n. — 65 e.n.), care ne-a lăsat volumul „Scrisori către Lucilius", din care menționăm următoarea maximă : „Veritas simplex oratis" (Vorbirea adevărului e simplă) — Stat african. **4)** Bastonul hocheistului (pl.) — Scriitor și om de stat roman (234—149 î.e.n.) care spunea : „Dușmanii ne spun adesea adevărul, prietenii niciodată". **5)** Rîu în Siberia — Omenească — Dumitru Ionescu. **6)** Acolo, în urmă — Sînt în criză ! — Comună în Franța. **7)** Rîu în U.R.S.S. — Scriitor, folclorist și muzician român (c. 1796—1854), autorul cuvintelor : „Mai bine este a vorbi adevărul decît minciuna". **8)** Filozof materialist român (1845—1882), autorul maximei : „Adevărul este cunoașterea exactă a deosebirii dintre lucrurile reale și cele nereale" — Veche marcă americană de automobil. **9)** Orășel în India — Tirît pe mijloc ! — O mulțime de... lei ! **10)** Plasă de prins pește — Etapă de dezvoltare. **11)** Mare scriitor sovietic (1868—1936), maestru al genului memorialistic, în care cel mai desăvîrșit portret a fost consacrat lui Vladimir Ilici Lenin, considerat de el ca adevăratul său dascăl — Arhitect și sculptor italian (1598—1680), autorul unor statuete intitulate „Adevărul" și aflate la mormîntul Papei Alexandru VII, aflat la Roma. **12)** Comedie de poetul latin Publius Terențiu (190—159 î.e.n.) din care menționăm cugetarea cam ambiguă : „Lingușirea face prieteni, adevărul stîrnește ură" — Culegere de astfel de poezii de Horațiu, unde în cea cu numărul 24, versul 7, este întrebuințată expresia „Nuda veritas" (Adevărul gol).

VERTICAL : 1) Matematician, fizician, și filozof francez (1623—1662), autorul volumului „Cugetări" din care citām cuvintele : „Ce-i adevăr dincoace de Pirinei e greșală dincolo" — Poet, dramaturg, filozof și eseist român (1895—1961), autorul volumului „Discobolul, aforisme și însemnări" din care reținem aforismul : „Minciuna este vacanța adevărului. Să nu aibă oare și adevărul nevoie de vacanță ?". **2)** Filozof, publicist și poet nord-american (1803—1882) care ne-a lăsat volumul „Eseuri". Prima serie : „Eroismul", din care vă reproducem următoarea cugetare : „Caracteristica adevăratului eroism este tenacitatea" — „Stratford-on-...", locul natal al marelui Will, autorul piesei „Măsură pentru măsură" în care găsim replica : „Adevărul adevăr rămîne oricît de mult l-am suci". **3)** Plin de tină — Actor și cîntăreț comic francez (1808—1856), un adevărat talent în interpretarea cantonetelor pe care le-a adus la modă. **4)** Localitate în R.F. Germania — A ticlui (fig.) — Karl Rieber. **5)** Poet liric grec (sec. VII—VI î.e.n.) căruia îi revine paternitatea expresiei : „In vino veritas" — Textilă — Moșii din urmă ! **6)** Nu a spus adevărul. **7)** Cesiu — Circumstanță — Vechi popor căruia îi aparține proverbul : „Cînd vrei să tragi săgeata adevărului, înmoaie mai înainte virful în miere". **8)** Pictor și gravor elvețian (1539—1591), care a gravat în lemn tabloul intitulat „Timpul scoțînd adevărul din adîncul întunericului" — Sugestie. **9)** Armă albă turcească — Pomadă. **10)** Orășel în Danemarca — Scriitor și filozof spaniol (1864—1936), autorul volumului „Viața lui Don Quijote și a lui Sancho panza" din care redăm maxima : „Teama ascunde adevărul". **11)** Alt nume al zeiței Demeter — Compacți — Ion Dumitrescu. **12)** Poet tragic grec (c. 525—456 î.e.n.), care ne-a lăsat drama „Agamemnon" din care citām replica : „Faima purtată de glasul poporului e într-adevăr foarte puternică" — Mare poet liric și democrat-revoluționar german (1797—1856), care în volumul „Atta Troll, Visul unei nopți de vară" demască adevărata față a burghezului pseudorevoluționar, demagog și meschin.

Dicționar : ASS, GUEL, NASH, LAHI, REES, ALRO, DEO.

Nicolae ARAGON — București

COPACI ŞI COPACI

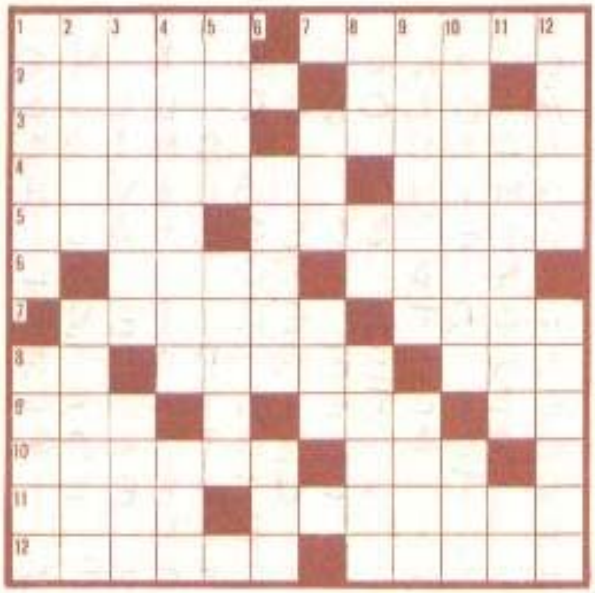

ORIZONTAL : 1) „...diavolului", arbore din nordul Africii, a cărui scoarţă conţine atît de mult fosfor încît oricine poate citi noaptea la... lumina lui (neart.) — „Raphia...", denumirea ştiinţifică a unui copac ce creşte în unele insule din Oceanul Indian şi care are cele mai mari frunze din lume, pînă la 20 m lungime. **2)** Arbore exotic al cărui lemn nu are numai culoarea neagră, cum ne-am obişnuit să ştim, ci şi verde (specie din Jamaica), albă (în unele insule din Oceanul Indian), galbenă (în Antile) şi albastră (în sudul continentului latino-american) — Localitate în Franţa. **3)** Locul unde cerul se întîlneşte cu pămîntul — Insule plutitoare formate din stuf, iarbă şi rădăcini de copaci. **4)** ...-Copăceni, localitate în judeţul Ilfov — Legătură cu tulpini de plante. **5)** Impozite (od.) — Crestături în scoarţa copacilor. **6)** Continent în răsăritul căruia vieţuieşte mesteacănul aşa-zis de fier, lemnul său întrece în rezistenţă pînă şi unele metale, ca de pildă oţelul — Personaj biblic. **7)** Arbore înrudit cu paltinul şi cu jugastrul, cu lemnul alb şi tare (pl.) — Stînjenel. **8)** 13 tufe ! — Nu corespunde realităţii — Litera din metal ! **9)** Pensionar al pădurii — Brînză dulce — Exclamaţie. **10)** Copăcei exotici, cu frunze mari şi veşnic verzi — Frumos arbore cu scoarţa netedă şi coroana stufoasă, care trece actualmente printr-un greu impas : o boală nemiloasă a atins milioane de exemplare într-o serie de ţări vest-europene ; numai în sudul Angliei s-au uscat peste şase milioane şi jumătate ! **11)** Salcîm (reg.) — Mic arbore de munte, cu frunze mereu verzi. **12)** Instrument muzical compus din mai multe fluiere de lemn (pl.) — Patria lui Ulise, despre care Homer spunea în Odiseea că pe Muntele Neritul existau întinse şi falnice păduri.

VERTICAL : 1) Ţară în continentul nord-american cu bogate întinderi păduroase, unde creşte o specie aparte de carpen, cu lemnul foarte alb şi foarte tare, denumit „lemnul de aur", pentru că are un număr uriaş de întrebuinţări — Specie de stejar cu lujeri şi frunze păroase. **2)** Parte a unei roţi confecţionată în special din lemn de stejar — Patria boababului, „arborele vieţii", care poate atinge vîrsta de 5 000 de ani. **3)** Ocrotitorul pădurilor — Nume generic al mai multor plante cu frunze ghimpoase. **4)** Pădurile de pe marginea apelor de munte sau din locurile umede de la şes — Inimă de butuc ! **5)** Nume feminin — Încă o dată. **6)** Coroană purtată de vechii regi persani (pl.) — Pronume. **7)** Conifer cu ace lungi, prinse pe ramuri în smocuri de cîte două, de cîte trei sau de cîte cinci la un loc — Rumegător tibetan. **8)** Rege şi legislator gal (907—948) — În vîrful cedrului ! — Mici arbori din sudul Europei, cu frunze aromatice, totdeauna verzi. **9)** Au lemnul cel mai elastic, servind la construirea de elice pentru avioane de sport, schiuri etc. — Scobitură în lemn. **10)** Desiş format din crengile copacilor (pl.) — Numele rîului german Mies. **11)** Plantă erbacee numită şi melisă, cu flori albe şi cu miros plăcut, ce creşte prin păduri — 25 de copaci ! **12)** Prelungirea membranoasă a corpului unor fructe şi mai ales a unor seminţe, pentru răspîndirea acestora cu ajutorul vîntului (pl.) — Unul din marile deşerturi ale lumii în care se află oaza Terrer, unde creşte o specie de palmier, considerat cel mai solitar arbore din lume, distanţa de la unul la altul fiind de aproximativ o mie de kilometri.

Dicţionar : ERR, ENAN, UEL, MSA.

Mircea IORDACHE — Bucureşti

LITERARE

(Metagramă anagramată : xxxxxxRxx-xxVxxxxxx)

Elena BECHEANU-FIZI — Tr. Măgurele

CU ZECILE...

ORIZONTAL : 1) Mare general, om de stat și scriitor roman (100—44 î.e.n.) care a făcut parte în anul 60 î.e.n. din primul triumvirat împreună cu Crassus și Pompei — Pictor italian (1500—1571), autor al tabloului „Consiliul celor zece". **2)** Arhitect roman (60—125 e.n.), constructorul podului de peste Dunăre, care avea 20 de stîlpi din piatră uniți prin arce — Oraș în Turcia. **3)** Domn al Țării Românești (1522—1529). Pe piatra lui de mormînt de la Curtea de Argeș sînt înscrise cele douăzeci de bătălii la care a participat (după unii autori numai nouăsprezece) — Se dădea cîte una la 50 în secolele XVI și XVII, sub formă de dare, către domnie — Loc mocirlos. **4)** Amnar (reg.) — Grațios. **5)** Mareșal francez la 25 de ani (1451—1513) — Probă atletică la care aruncătoarele au depășit granița celor șaptezeci de metri — Au un conținut mediu de 60—80 kilograme. **6)** Plantă textilă — Bărbat de stat grec (271—213 î.e.n.), conducătorul Ligii Ahee-ne, care la vîrsta de 20 de ani a scăpat țara de tiranul Nikokles — Alain Delon în genericul filmului „Dracul și cele zece porunci". **7)** Arteră umană — Elena Romanescu — Asociația internațională a scriitorilor, care reunește pe acești mînuitori ai condeiului din 50 de țări (Poets — essayists — novelists) sub forma unui club. **8)** Lene ! — Pictor și grafician român (1881—1958), autorul desenului antimonarhic „10 Mai, purpuri și sînge" — Distanța de 20 km între două stații de schimbare a cailor (od.). **9)** Decrete în trecut — Fluviu african care primește 60—70% din debitul său de apă, în timpul verii, de la omonimul său Albastru — Radu Udrescu. **10)** Măsură pentru lichide egală cu 56 litri (od.) — Unul din cei 40 din basmul cu Ali-Baba — Logaritmi (abr.). **11)** Pavăză — Decibelul reprezintă numai o zecime din acesta (pl.). **12)** Punct de pe bolta cerească spre care pare a se deplasa sistemul nostru solar cu 20 kilometri pe secundă — Adunare în Sparta din care făceau parte toți bărbații trecuți de 30 de ani. **13)** Mare erou grec care la vîrsta de 18 ani a ucis leul din Cithaeron ce atacase cirezile tatălui său — Era al zecelea cu cei 9 din Vaslui.

VERTICAL : 1) Marele nostru dramaturg care în „O scrisoare pierdută" pune în gura lui Cațavencu următoarea remarcă : „După lupte seculare care au durat

aproape 30 de ani !"... — Sport al minții (la unele competiții se joacă la zece mese). **2)** Ilustru general grec, învingătorul de la Leuctra și Mantineea, care a trăit 50 sau 60 de ani, vîrstă incertă, deoarece nu se cunoaște data exactă a nașterii sale — Cupe ! **3)** Cea de-a zecea este Cumpăna sau Balanța — Boală a ficatului. **4)** Arbust îndrăgit de veveriță — Provincie în Grecia antică — Capul Xantipei ! **5)** Literă grecească — Rege din Argos, singurul supraviețuitor din „Cei 7 contra Tebei", care după zece ani, adunînd pe fiii celor căzuți (epigonii), distruge Teba. **6)** Ilustră familie genoveză — Extreme la extreme ! — Sînt cu zecii la automobile (sing.). **7)** Animalele lui Geryon aduse lui Eurystheus de către Heracle și care a constituit a zecea sa ispravă — Sînt zece la un decaster — Un fel de semnalizatoare în industrie. **8)** Prevăzute în normă ! — 10—0, la fotbal ! — Cele de zece onorează carnetele celor studioși. **9)** Sandu Udrea — Sfredeluș (reg.) — Culpe **10)** Autorul romanului „După 20 de ani" — 20 de lei într-o veche emisiune — Mareșal francez (sec. XVIII). **11)** Om politic spaniol (1587—1645) care a participat la Războiul de 30 de ani — Acaret (olt.) **12)** Grație — Operațiune efectuată de Popescu 10 în filmul cu același nume. **13)** Poet tragic grec (c. 525—456 î.e.n.), părintele tragediei antice, autor a 90 de compoziții dramatice, din care s-au păstrat numai șapte — Rege din Elis, posesorul a trei mii de vite și ale cărui grajduri nu fuseseră curățate timp de 30 de ani (mit.).

Dicționar : ULUS, GIE, PIT, BLE.

Nicolae ARAGON — București

ÎN JURUL FOCULUI

ORIZONTAL : 1) Dar tematic oferit omului de...—... „Cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic" (Marx). **2)** Ferit de foc ! — Lovită cu amnarul produce scîntei. **3)** Pictor impresionist francez (1832—1888) autor al celebrei „Olympia" — Fel de fel — Editură (abr.). **4)** Aprinsă-n obrăjiori — În fiecare seară, iar ! **5)** Instalații pentru încălzit — Fluviu în Italia pe care sînt construite mari centrale hidroelectrice. **6)** Limbă de foc — Rîu în U.R.S.S. **7)** Element iterativ — Lipsit de strălucire — Cel din urmă ! **8)** Cuptor care arde fără foc — Cuptor care arde cu foc. **9)** Inele din mările calde — Mare semiînchisă ! **10)** Coapsă — Ochi în ochi — Tîrg în Elveția. **11)** Stinge focul — Specialist în ...epoca fierului ! **12)** Sare din foc (pl.) — Voievod român din secolul al X-lea.

VERTICAL : 1) Unul din semnele particulare ale focului — Continent cald tăiat de ecuator și tropice. **2)** Sultanul incendiator al bibliotecii din Alexandria — Cuptorul din Zodiac (neart.) — Zodia Cancerului (neart.). **3)** Rămasă la vatră după ardere — Arde gazul (pl.). **4)** Filozof grec (460—370 î.e.n) adept al cunoașterii „luminoase", prin intermediul rațiunii — Primit cu focuri de artificii. **5)** Cetate în Grecia antică — Zeul vînturilor. **6)** Rece ! — Împărat roman, incendiatorul Romei — Ceată dezordonată și zgomotoasă. **7)** Ceată de haiduci — Ard ca focul. **8)** Plantă din meiște ! — Alfa și omega ! — Teșite ! **9)** Filozof grec (490—430 î.e.n.) autorul poemului „Purificările" ; s-a sinucis aruncîndu-se în vulcanul Etna..., descoperind astfel incinerarea! — Octavian Goga. **10)** În eter! — Cap în Franța — Vioaie. **11)** Măsura formelor de mișcare degajată și prin arderea combustibilului — Opera nepieritoare a lui J. J. Rousseau denumită și „Educația naturală". **12)** Curs temporar de apă în Sahara — Autorul poeziei „Singurătate" din care citîm primele versuri : „Cu perdelele lăsate / Șed la masa mea de brad, / Focul pîlpîie în sobă, / Iară eu pe gînduri cad".

Dicționar : EAR, OLIM, EMS, LAIE, OBTA, AAL, UED.

Constantin TUCULEASA — București

UMOR

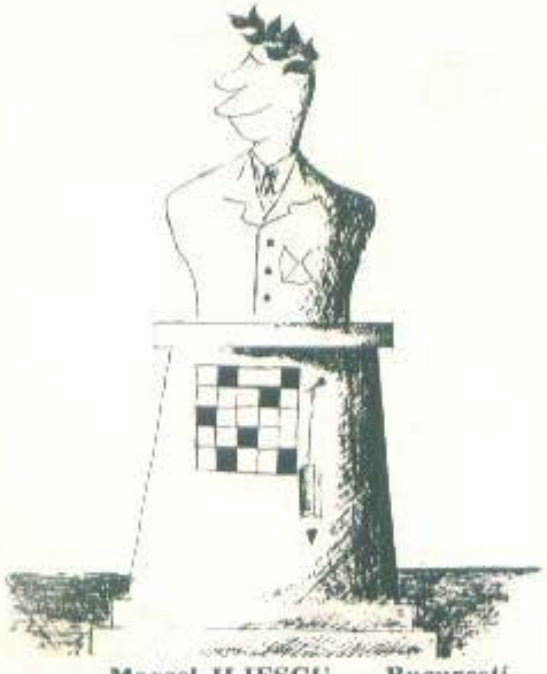

Marcel ILIESCU — București

FAMILIALE

● Soțiile dogilor venețieni se numeau... doage ?

● Unele soții se aseamănă cu ușile. Au... clanță !

● Cu toate că nu e zidar, Mitică face casă bună cu Tanța !

● Prin căsătorie, un întreg devine o... jumătate.

● Mitică a reacționat bărbătește la lovitura pe care a primit-o. A dat vina pe nevastă-sa !

● Am un fiu foarte bun. Mă ajută acum la bătrînețe : vara cînd căldura este dogoritoare mă mută de la umbră la soare, săracul.

● Ce gusturi alese are nevastă-mea spuse bărbatul uitîndu-se în oglindă.

● Întîrziind prea mult la „croitoreasă" și întorcîndu-se cu o rochie nouă, elegantă, soțul gelos a... descusut-o : unde ai fost dragă pînă acum ?

Dan PRECUP — București

Josephine Baker, „sirena tropicelor", la Bucureşti

„Non omnis morior" (nu voi muri de stat) — spunea bătrînul Horaţiu în una din „Odele" sale, mărturisindu-şi astfel convingerea că un creator supravieţuieşte prin opera pe care a făurit-o. Cele două milenii care s-au scurs de atunci şi pînă astăzi n-au făcut decît să confirme adevărul proclamat, cu îndreptăţit orgoliu, de poetul latin : filosofi, scriitori, pictori, sculptori, arhitecţi, compozitori — contopiţi de multă vreme cu ţărîna acestei planete — au continuat să trăiască în conştiinţa umanităţii, şi vor trăi întotdeauna, prin creaţiile lor nemuritoare. O singură categorie de artişti n-a beneficiat, pînă în veacul nostru, de asemenea privilegiu : creaţiile actorilor, cîntăreţilor, dansatorilor erau sortite să dispară odată cu ei. Născocirea şi perfecţionarea mijloacelor tehnice de înregistrat şi de reprodus sunete şi imagini au înlăturat însă această injustiţie. Datorită lor, putem admira spectacole care au desfătat pe părinţii noştri, iar generaţiile viitoare se vor putea delecta cu cele care ne încîntă pe noi şi pe contemporanii noştri ; datorită lor, vieţile interpreţilor iluştri vor fi reconstituite cu mai multă exactitate, înlăturîndu-se răstălmăcirea şi impostura.

O astfel de reconstituire a vieţii unei artiste excepţionale s-a întreprins anul trecut în Statele Unite ale Americii. Este vorba de realizarea unui film consacrat Josephinei Baker, celebra stea a teatrului de revistă, de la dispariţia căreia se vor împlini cinci ani, în aprilie 1980. Iniţiativa a fost întîmpinată cu entuziasm, pretutindeni. Căci, într-adevăr, viaţa Josephinei Baker merita să fie reconstituită: puţine artiste au cunoscut, în acelaşi timp, atîta succes şi atîtea decepţii cum a cunoscut ea ; dar şi mai puţine au cutezat să se angajeze, în acelaşi timp, în atîtea „bătălii" artistice, sociale şi politice, cum a cutezat să o facă ea, dovedind deopotrivă o înaltă conştiinţă artistică, un neînfrînt spirit civic şi o atotcuprinzătoare dragoste de oameni...

Miraculoasa carieră artistică a Josephinei Baker, care a cucerit aplauzele lumii întregi, purtîndu-şi cîntecele şi dansurile, vreme de o jumătate de veac, pe scene de pe toate meridianele globului, a început la Paris. În anii de după primul război mondial poposise în capitala Franţei un grandios ansamblu, venit de peste Atlantic. Toţi membrii ansamblului erau negri : tineri, chiar foarte tineri, ei cîntau prin diverse cabarete, nu pentru bani, ci pentru a face cunoscută o muzică nouă, în care credeau cu ardoare şi pe care o iubeau pînă la jertfă — jazzul. În ritmurile lui sincopate răsunau freamătul tinereţii, frenezia libertăţii, încrederea în viaţă şi în frăţia oamenilor de pretutindeni, dar şi ecourile suferinţelor îndurate de-a lungul veacurilor de o ramură greu încercată a neamului omenesc. Prin sinceritatea mesajului, prin uşurinţa receptării, noua muzică a făcut repede prozeliţi. Marii maeştri ai jazzului „hot" se descopereau singuri şi se impuneau de la sine. Aşa au apărut : Red Nichols şi Duke Ellington, Louis Amstrong şi Satchmo. Vedeta trupei era o micuţă negresă cu pielea de abanos, venită din St. Louis, de pe Missuri — Josephine Baker. Mlădie ca o trestie veşnic fremătătoare, toată numai armonie şi ritm, ea cînta şi dansa neobosită, seară de seară, pe scenele de la „Ambassadeurs" ori de la „Theâtre des Champs Elyssée", dăruindu-le parizienilor nu numai o muzică nouă, ci şi un dans cu totul nou — charlestonul" După triumful de la Paris, a pornit să colinde lumea. Şi-a dus trupa mai întîi la Marsilia, dînd spectacole la „Palais de Cristal". De ce la Marsilia ? Fiindcă Marsilia era port, ca şi New Orleans-ul unde copilărise micuţa negresă care dobîndise, odată cu aplauzele şi dragostea publicului parizian, şi supranumele de „Sirena tropicelor". Au urmat apoi alte oraşe, alte săli de teatru, alte spectacole, alte triumfuri.

În mai 1928, Josephine Baker, entuziasma pe flegmaticii londonezi cu cîntecul şi dansul ei. Acolo, la

Josephine Baker (stinga), in fotografie impreună cu marele nostru artist Constantin Tănase (în centru)

Londra, a văzut-o şi marele nostru artist Constantin Tănase care, apreciind farmecul inedit al micii vedete, se gîndeşte s-o aducă la Bucureşti, pentru o serie de spectacole în stagiunea de vară a teatrului său, vestitul „Cărăbuş". O angajează, cu un onorariu exorbitant pentru acele vremuri. Mai angajează şaisprezece „girls", ca să invioreze trupa sa de balet, pe Ben Harris, un reputat specialist în muzica de jazz, care urma să dirijeze orchestra „Cărăbuşului" alături de Alexandru Bărcănescu, şi pe subreta pariziană Zizi Moustic. Înapoiat în ţară, C. Tănase pune în repetiţie feeria muzicală şi coregrafică intitulată aluziv „Negru pe alb", de Puck, Nick şi Keops (pseudonimele dramaturgilor A. de Herz, N. Kiriţescu şi N. Vlădoianu). Iată cum relatează fiul lui C. Tănase sosirea în Bucureşti a celebrei artiste: „Cînd Tănase, împreună cu întreg ansamblul Cărăbuşului şi cu foarte mulţi curioşi, umpleau peronul Gării de Nord, în aşteptarea Josephinei Baker, cerul începuse să se acopere de nori. Dacă şi în această stagiune ar fi plouat zile în şir, paguba ar fi fost de nesuportat, întrucît artista neagră primea cel mai mare onorariu plătit la noi vreunui artist, cu excepţia lui Şaliapin şi a lui Michel Fleta. Tănase s-a gîndit, pentru orice eventualitate, să închirieze (pe lîngă grădina de vară, cărcia îi renovase scena n.n.) şi sala Eforiei, unde ar fi urmat să aibă loc spectacolele pe vreme de ploaie. Nimerită idee, pentru că Josephine a jucat mai mult la Eforie... Coborînd din tren, «Sirena tropicelor» a fost întîmpinată, cum era firesc, cu multe flori. În maşină, cu Tănase şi Marilena Bodescu, cîntăreaţa s-a arătat surprinsă şi încîntată de pitorescul ţigăncilor florărese. De cîteva ori Tănase — îngrijorat şi cu ochii tot la cer — a fost nevoit să oprească maşina, pentru ca Josephine să se mai aprovizioneze cu flori, pentru care cîntăreaţa avea, se pare, o adevărată pasiune."

Şi la Bucureşti, tînăra negresă care abia împlinise douăzeci şi doi de ani cucereşte simpatia şi admiraţia publicului, înregistrînd un succes deplin.

Anii ce au urmat au consolidat reputaţia de mare artistă a Josephinei Baker, iar prin fermitatea şi curajul cu care a militat împotriva rasismului, asupririi şi nedreptăţii, a făcut din cîntecele şi dansurile ei arme de luptă pentru apărarea libertăţii şi a demnităţii omului. Aberantele teorii naziste au revoltat-o. În 1940, cînd Franţa se prăbuşea sub invazia diviziilor blindate hitleriste, ea s-a înrolat în Forţele Franceze de Eliberare şi a activat neobosită în Mişcarea de Rezistenţă din Orientul Apropiat. După război, a fost decorată de generalul de Gaulle cu „Legiunea de onoare". Pînă la sfîrşitul zilelor, n-a încetat să militeze pentru instaurarea unui climat de înţelegere, colaborare şi fraternitate între toate popoarele de pe pămînt: înfiind o duzină de copii orfani, de felurite rase şi naţionalităţi, crescîndu-i cu devotament şi cu dragoste, ea a născut să facă din propria-i familie, simbolul viu al lumii de mîine...

În frămîntatul nostru secol, Jeosephine Baker a fost cu adevărat o conştiinţă! Reconstituirea vieţii sale reprezintă un îndreptăţit omagiu. Şi dobîndeşte, în acelaşi timp, semnificaţiile unui exemplu demn de urmat, pentru slujitorii artei din întreaga lume.

MIORIŢA MUŞAT

Despre Gioconda lui Leonardo da Vinci s-au spus multe. Si se vor mai spune, pentru că vestitul tablou, despre care au scris și Georges Sand și Freud, continuă să farmece și să intrige omenirea. Recent, muzeul din orașul vest german Duisburg a organizat o serie de manifestări (simpozioane, expoziții, concursuri) consacrate renumitei Mona Lisa. Popularitatea acestei femei cunoaște cele mai diverse forme: în Franța, numele ei se află în titlurile a douăzeci de opere literare; zîmbetului ei misterios i s-au consacrat patruzeci de cîntece (printre autori și interpreți — Bob Dylan și Demis Russos). Pînă aici toate bune și frumoase. Dar, din păcate, chipul Giocondei împodobește — printre altele: maiouri, farfurii, cutii de conserve de pește, cearșafuri și pături și tot așa mai departe...

Să fi știut, sărmana Mona Lisa ar fi zîmbit, probabil și mai trist.

Fapt divers în orașul Columbus din S.U.A.: un agent de poliție a omorît pe unul din membrii unei bande de gangsteri, surprins în timp ce ataca banca locală. Victima însă nu era nici pe departe hoț ci doar un autor de romane polițiste, pe nume Jack Drummond, care, necăjit de insuccesul scrierilor sale, s-a hotărît să relateze o spargere «pe viu». Polițistul care l-a ucis nu-i cunoștea însă intențiile.

Propuneri și realizări din lumea telefoniei:

- ITPD (instalație telefonică pentru directori). Programată, ea face legătură cu posesorul aparatului, indiferent la ce alt număr s-ar găsi.
- TD (telefon-deșteptător). Fără alte detalii.
- TPU (telefon pentru uituci). La momentul necesar te sună și — datorită unei imprimări pe bandă — îți amintește ce ai de făcut.

Pe cînd oare un TPIB (telefon pentru idei bune)?

În lume există sute de somnifere: mai tari, mai slabe, cu efect prelungit, cu contraindicații, fără contraindicații...

Un artist plastic din Elveția, mare dușman al pilulelor, a sculptat în mărime naturală și foarte naturalist capul unui om care cască cu poftă. După opinia spiritualului inventator, privind acest chip, orice ființă rațională va începe să... caste. Și dacă a început să caște...

În atenția consumatorilor de «Diazepan».

Terorismul a provocat în Italia un «boom» pentru unele case de croitorie specializate în moda îmbrăcămintei... blindate. Contra sumei de 500 000 de lire ți se livrează un costum în greutate de zece kilograme («Greutate garantată. Posibilități de control la cîntar electronic»).

Pe cînd revenirea la moda evului mediu, cu zale, coif și cele aferente?

DE LA LUME ADUNATE...

Georges Daniels din Londra este fabricant de ceasuri. În sensul cel mai deplin al cuvîntului: de la cele mai mici detalii pînă la cadran — totul este produs de mîinile și talentul lui. Firește că productivitatea lui Daniels este mică, maximum două trei exemplare pe an. Și cu tot prețul lor piperat (20 000 de dolari), amatori de asemenea rarități sînt foarte mulți. Pare curios, dar calitatea ceasurilor este excelentă (au nevoie de a fi curățate nu mai mult de o dată la zece ani, o pot lua înainte sau rămîne în urmă cu maximum un minut și jumătate pe an). Înainte de a le vinde, Daniels le trece printr-un sever control de calitate. E drept, cam primitiv, dar după cîte se pare foarte eficient: le ține în frigider, apoi le pune într-un termostat, după care le introduce în cada din baie, iar la urmă se plimbă cîteva zile pe motocicletă cu două ceasuri în buzunar, alegîndu-și traseele cele mai... neasfaltate.

Straniul fabricant oferă la marfa sa o garanție de... 300 de ani.

Ce se va întîmpla însă dacă unul din exemplarele vîndute se va strica mai repede, să zicem peste un secol și jumătate?

Și pentru că am poposit în Anglia, să mai rămînem pret de o... curiozitate. Un oarecare cîntăreț, pe nume Michael Aspinal, și-a dat seama că datele vocale cu care l-a dăruit natura nu-l vor duce prea departe în lumea muzicii. Și-atunci s-a hotărît să parodieze vocile unor celebrități... feminine. Numărul lui («extraordinar de realist» — consemnează cronicile de specialitate) se bucură de mare succes și aduce cîntărețului onorarii mult mai mari decît cele ale cîntăreților parodiate.

Ce bine e în viață uneori să fii conștient de faptul că nu ești în stare să cînți!

Omenirea colecționează. În proporții de masă, indiferent de meridianul sau paralela pe care se află.

Ce colecționează? Dar ce nu colecționează?

Cea mai mare colecție de cărți de joc din lume se află în castelul-muzeu din Altenburg (R.D.G.). Primul exponat datează din 1440 (cărțile, de două ori mai mari decît cele de azi, sînt tipărite pe pergament). Dintre sutele de subiecte imprimate pe cărțile de joc am ales cîteva: vînătoarea, costume naționale, caricaturi ale familiilor regale, mașini, locomotive, avioane, actori și sportivi celebri, ba chiar și... reguli de circulație.

Și ce mai colecționează oamenii?

Polonezul Tiral, de pildă, adună cărămizi. Pînă acum are 1 020 de tipuri diferite.

Doi dintre colaboratorii institutului de cercetări al Oceanului Pacific au adunat pe o etajeră: un vas de trei litri, o pereche de mănuși de cauciuc, un coș de hîrtii, un pistol-jucărie de plastic, un automobil (tot jucărie), o biblie — toate găsite în stomacuri de... balene. Completarea colecției continuă.

Zahar Hazehov din orașul Mamadîș (U.R.S.S.) colecționează articole din ziare și reviste despre diferiți... Robinsoni (se pare că mai există, unii chiar cu voia lor), iar membrii «Clubului bărbaților» din Cracovia adună pulovere, ciorapi, jachete, bluze, fețe de masă, tricotate și crosetate de bărbați.

Ce colecționează omenirea? Dar ce nu colecționează?

36 de zile eroice

● Martor-ocular la bătălia pentru salvarea unor vieți, printr-o plină de risc dar generoasă solidaritate umană

De la Pitești, spre seară, cerul părea la orizont mai roșu ca de obicei. La Rîmnicu Vîlcea, orice dubiu dispărea: spre Drăgășani, noaptea, cerul avea o roșeață curioasă, de parcă soarele s-ar fi oprit acolo undeva, pitindu-se printre dealuri. Ajungînd în Drăgășani, de aproape te întîmpina un vuiet, așa ca un șuier înalt, necurmat nici zi, nici noapte. În Gușoieni sau în Mădulari, 17 kilometri mai spre munte, se putea citi ziarul noaptea, la lumina „torței" aflată în apropiere. Măsurată de topometri, flacăra avea între 65 și 67 de metri înălțime, arzînd într-o zi și o noapte mai bine de cinci milioane de metri cubi de gaze naturale. Adică, aproximativ de 5 ori echivalentul consumului casnic al Bucureștiului în 24 de ore! Fără costum special de protecție nimeni nu se putea apropia la mai puțin de 150 de metri, temperatura flăcării variind între 1300 și 1500 de grade. O adevărată catastrofă!

Sonda 5034-Mitrofani ardea violent, degajînd o căldură de nesuportat și o lumină vizibilă pe cer de la mai bine de 70 de kilometri. După cunoștințele specialiștilor noștri, o avarie și un incendiu de asemenea proporții nu s-au mai întîmplat niciodată în istoria petrolului românesc. Acum vreo 40 de ani, lîngă Moreni, o sondă avînd o putere de emanație mult mai scăzută celei de la Mitrofani a ars mai bine de trei ani, pînă s-a stins singură, epuizată. După părerea unora, catastrofa petrolieră din apropiere de Drăgășani se poate înscrie relativ ușor între cele mai însemnate din lume. Și totuși, ea a fost biruită. Sonda 5034—Mitrofani a fost redată exploatării, dealtfel într-un timp record: 36 de zile. Dar și 36 de nopți! Povestea acestei uriașe sforțări, un efort excepțional al tuturor celor care au contribuit la înăbușirea colosalei torțe, o pală de foc aruncată spre lumea noastră de un balaur din adîncuri, povestea aceasta eroică, pe alocuri incredibilă, nu numai că merită a fi așternută pe hîrtie, dar ea TREBUIE să fie făcută cunoscută pentru cît mai mulți oameni, chiar dacă excepționalul eveniment de muncă s-a petrecut acum aproape un an de zile. Despre momentele dramatice ale celor 36 de zile și nopți petrecute de cîteva sute de oameni în preajma palei de balaur de pe meleagurile vîlcene s-a scris încă prea puțin, iar evenimentul ar merita, între altele, și o carte, dacă nu și un scenariu de film — tocmai pentru că s-ar inspira din niște fapte atît reale cît și foarte dramatice, de excepție chiar într-un perimetru, cel al lucrătorilor în petrol, în care eroismul și pasiunea muncii sînt cuvinte de ordine, de zi cu zi, nu doar întoarse din pana de gazetar sau de scriitor. În cele ce urmează nu facem altceva decît să ne aducem modesta contribuție la proiectul înfățișat mai sus.

Balaurul locuiește în silurian

Am publicat cu cîtăva vreme în urmă, în „Flacăra", un reportaj pe care-l credeam de excepție : „Erupția sondei 4512 — sau proiect pentru un nou scenariu al filmului «Luptătorii cu iadul» !". Și atunci, munca petroliștilor și a tuturor oamenilor care i-au ajutat a fost magnifică, într-o sforțare de a capta o sondă rebelă, care arunca spre cer un jet uriaș de apă sărată și hidrocarburi, înalt de aproape 50 de metri. Ceea ce am văzut atunci, lucrurile pe care am încercat să le descriu cît mai exact în reportajul amintit, nici nu suferă măcar comparație cu ceea ce s-a petrecut la sonda aflată în aceeași zonă, doar cîțiva kilometri mai spre munte, purtînd numărul 5034. Pentru început să-l lăsăm pe Nicolae Dănculescu, subinginer și specialist în foraj, să povestească ce s-a petrecut în noaptea de 8 spre 9 decembrie 1978. Zice : „Sonda ne-a făcut ceva figuri încă de dinainte. Am început forajul în septembrie '77. Am semnalat ușoare pierderi de gaze și unele prinderi ale garniturii în puțul de foraj, dar ele s-au rezolvat ușor. Instalația cu care foram era un F-320, de construcție românească, și ea putea atinge 6 000 de metri în adîncime. Sonda noastră a fost proiectată numai pînă la 5 200 de metri. Am traversat diferite roci, marne, argile, pietrișuri și așa mai departe, pînă am ajuns cu sapa cu diamante la 5068 metri, în silurian, un etaj al paleozoicului. Aici s-a semnalat o avarie. Traversam o rocă de argilit, se pare fisurată, cu înclinări ale structurilor de pînă la 65 de grade. În noaptea de 6 decembrie, pe la ora 3 și jumătate, am observat că sonda debitează pe dinafară. Bineînțeles, am luat imediat măsuri. Am oprit forajul și am început să introducem noroi de sondă, pînă am echilibrat presiunea gazelor. Lucrurile acestea sînt normale la orice sondă. După aceea am vrut să reluăm forajul și am început să reintroducem prăjinile în puț. Se produsese însă, probabil, o fisură mai importantă în rocile pe care le traversam noi, și astfel noroiul s-a scurs din puțul de foraj. În calea gazelor nu se mai afla deci contrapresiunea necesară — dar noi nu aveam de unde să știm asta ! Astfel, în noaptea de 8 decembrie am observat că sonda debitează din nou, de data aceasta numai prin prăjini. Am început să punem preventorul, ca să oprim debitarea, dar presiunea care împingea noroiul afară era prea puternică. Atunci am renunțat și am început să montăm tija pătrată, o altă posibilitate de a pune stavilă avariei. N-am apucat să înșurubăm decît vreo șase buloane din cele 18, cînd am auzit o bufnitură și ne-am dat seama că nu mai avem timp decît pentru a ne retrage. În cîteva clipe, avaria era iminentă. Ne-am adăpostit pe unde am putut. Gazele venind în sus cu o presiune colosală au aruncat în lături orice piedică și apoi, cu o bufnitură care s-a auzit probabil pînă la Drăgășani, s-a declanșat o aprindere explozivă, flăcările cuprinzînd imediat întreaga instalație. Mai întîi s-a ridicat spre cer o flacără portocaliu-roșcată, care după cîteva minute și-a pierdut din intensitate. Am sperat că vom putea interveni, dar imediat a izbucnit o altă flacără, alb-gălbuie, mult mai intensă, aș zice orbitoare. Cuprinsă de flăcări, turla sondei a început să se încline, mai întîi spre piciorul care fusese înmuiat de temperatură, apoi s-a prăbușit cu totul peste gura sondei. N-am mai avut altceva de făcut decît să anunțăm cît mai repede avaria"

Sîntem în ziua de 8 decembrie 1978, aproximativ ora 21,15. La ora 21,35 comandantul pompierilor, la București, era deja în cunoștință de cauză. Primele mașini pornesc spre Drăgășani. În jurul orei 3,30, la fața locului sosește tovarășul Ion Antonică, prim-adjunct al ministrului minelor, petrolului și geologiei, omul care din acel moment nu s-a mai dezlipit de lîngă sondă, conducînd efectiv pînă și cele mai aparent neînsemnate operații, pînă la înăbușirea avariei. Tot atunci sosește și inginerul Petre Popescu, director în cadrul Direcției generale autonome a petrolului, primul specialist al țării la foraj. A doua zi, 9 decembrie, tovarășul ministru al M.M.P.G., Vasile Patilineț, ca și primul-secretar al județului Vîlcea, tovarășul Teodor Coman. În 10 decembrie, duminică, vine la fața locului și tovarășul Virgil Trofin, viceprim-ministru al guvernului. Conducerea partidului va fi informată, zi de zi, despre mersul tuturor lucrărilor de stăvilire a avariei, despre toate momentele mai importante ale acestei eroice lupte cu natura dezlănțuită.

În același timp, spre sonda de la Drăgășani, spre focul oglindit pe cerul județului Vîlcea se grăbesc zeci, sute de specialiști în petrol și gaze naturale, cercetători și proiectanți, chimiști și constructori de utilaj petrolier, echipe de sondori în frunte cu maiștrii lor, ingineri și tehnicieni, conducători de întreprinderi pe profil din cam toată țara, oameni de la București, Ploiești, Moinești, Craiova, de la Arad, Cîmpina, Tg. Ocna, Mediaș, Bolintin sau. Rm. Vîlcea, pe scurt, toată „crema" de specialiști ai țării, sosiți la 5034" cu primul tren, cu prima mașină la un semnal numit prea simplu „ordin"

la imediat ființă un comandament, care va conduce operativ toate lucrările, dispunînd de forțe nelimitate pentru îndeplinirea misiunii. Sosesc mașini și utilaje de toate felurile, macarale grele, buldozere și grupuri de forță, tractoare, camioane, tot felul de dispozitive. Sosesc în mare grabă militarii : pompieri, dar și geniști, chiar și tanchiști. Aduc cu ei cunoscutele mașini cu tunuri de apă, apoi „tunuri" mai ușoare, care vor fi instalate cît mai aproape de vîlvătaie, cisterne cu apă, habe uriașe de cîte 5 și 7 tone capacitate, unde va fi stocată apa cărată în cele 45 de cisterne, apoi tancuri și tractoare-tanc, turbojeturi construite din motoare de reactoare dezafectate, pînă și explozibil pentru geniști, adică absolut orice este nevoie. Se ia hotărîrea de a se construi rapid un baraj pe un rîu în apropiere, ca și o conductă de apă ducînd pînă sus, pe platoul pe care se afla sonda incendiată. Sosesc și minerii, tocmai de la Filipeștii de Pădure, și se vor apuca să sape două galerii laterale, cîteva zeci de metri fiecare într-un sol înghețat, spre camerele aflate sub gura puțului de sondă. La cîteva sute de metri încep lucrările de foraj la o nouă sondă, 5034-bis, o sondă zisă „de salvare", cu foraj dirijat oblic, spre zăcămîntul rebel care a aprins sonda-soră. Toate aceste lucruri se petrec uimitor de repede, în doar cîteva zile. Dar balaurul sufla ca turbat, deloc impresionat de oamenii care s-au strîns împrejur, pîrjolind totul pe o rază de sute de metri. De sus, totul pare un peisaj lunar. Un peisaj fantastic. Dealul pe care se află sonda incendiată domină împrejurimile, luminînd ca ziua păduri, sate și, mai aproape, mașini, oameni, barăci construite în pripă, supunînd totul parcă voinței sale, dominînd prin forță și grandoare. Greul abia începe !

5034 — a doua în lume ? !

„Adevărul este că o asemenea avarie n-am mai întîlnit pînă acum, ne spune inginerul Nicolae Dinu, șef de secție coordonator al Schelei de foraj Vîlcea. Incendii de sondă am mai avut, desigur, dar nu la asemenea proporții. Sonda 5034 este prima scăpată de sub control la adîncimea de peste 5 000 de metri. Ea este o sondă de cercetare geologică și de investigare a zăcămîntului. Geologii ne-au indicat prezența țițeiului. Am dat însă prea repede peste gaze ; metan, în primul rînd, în proporție de peste 90 la sută, dar și gaze grele, etan, propan, butan, care au tendința de a rămîne la sol, aglomerîndu-se pe o rază de un kilometru, un kilometru și jumătate. Nimeni nu se aștepta ca la adîncimea forată să întîlnim o asemenea presiune a gazelor. Ele provin dintr-o fisură a rocilor, cam pe la 4 200 de metri. Or, aici, după calculele tuturor specialiștior, normal era să întîlnim o presiune cam de 450 de atmosfere. Sînt însă 764 de atmosfere în stratul testat, adică o presiune neobișnuită cu adevărat. De asemenea, debitul gazelor este foarte mare, ca și viteza lor, gazele ieșind în erupție liberă cu viteza sunetului, deci cam cu 340 de metri pe secundă. Hidrocarburile s-au aprins și, pentru că au existat unele în stare solidă, cum ar fi parafina, flacăra s-a lungit și mai mult în sus, ajungînd la peste 65 de metri".

Specialiștii consultați, între care și unii străini, certifică o anumită notorietate pentru „5 034". Un asemenea incendiu de sondă, se spune, n-a fost întîlnit decît cel mult de două sau trei ori în toată lumea, de unde și dificultățile cu adevărat majore întîmpinate pentru stingerea ei. Respectul pentru adevăr ne obligă să consemnăm și existența unor momente de ușor pesimism, de neîncredere în posibilitățile specialiștilor noștri de a face față unei avarii de asemenea proporții. Principala problemă pe care o întîmpinau pompierii militari era cea a împrăștierii focului în jurul gurii puțului. Deasupra acestei guri incandescente se prăbușiseră, desigur, din cauza căldurii, a expunerii la o flacără de peste 1 500 de grade, toată turla sondei, preventorul de incendiu,

masa Rotary și încă alte o mulțime de piese și utilaje specifice, cîntărind în total mai bine de 300 de tone! La 150 de metri focul îți ardea obrajii. La o sută, hainele începeau să fumege. La 50, totul ardea împrejur, pămîntul era roșu la culoare, tălpile frigeau prin cizme. Mai aproape ar fi fost o nebunie să te apropii : începea să fumege și metalul, ardeau pînă și costumele de protecție împotriva focului, cum s-a și întîmplat la un moment dat! Atunci, cum să ajungi să degajezi gura puțului de fiarele incandescente îngrămădite deasupra? Cum să eliberezi jetul de flăcări, pentru a fi atacat de pompieri, cînd focul se împrăștiase ca o claie uriașă de fin aprins, ca o mare de flăcări? Nu s-ar putea spune nici că oamenii noștri ar avea o experiență deosebită în această direcție. Concomitent cu lucrările de pregătire a atacului împotriva focului, conducerea ministerului de profil a decis să ceară sprijin și unor specialiști străini. Au venit specialiști din U.R.S.S. și R. P. Ungară, au privit și au analizat, au înaintat oferte de contract. O sondă aproape similară, dar cu debit mai mic și flacără sub formă de torță, arăta un film sovietic adus special, a fost stinsă în exact 49 de zile. Dar de garantat, nimeni nu poate garanta mai repede de 3 luni de zile! Specialiștii americani au cerut 2 500 de dolari **pe oră**, numai pentru discuții preliminare! Un contract astfel încheiat ar fi supus țara la un efort valutar cifrat la mai bine de un milion de dolari! Oamenii noștri au analizat toate aceste eventualități și perspective deloc încurajatoare, decizîndu-se apoi să nu se pripească, să mizeze în continuare pe capacitatea internă, pe eforturile și ambiția specialiștilor români, pe dorința lor de a nu se arăta mai prejos. Celelalte posibiltăți au fost trecute, pentru moment, în rezervă. Astăzi, pentru o asemenea îndrăzneață decizie, cei care au hotărît-o merită felicitări!

Revelion „în familie"...

Revenim la necazul cu cele peste 300 de tone căzute peste gura puțului. Incandescentă, fierăria acum inutilă răspîndea limbi de foc pe o rază de cel puțin 25 de metri. Oamenilor li s-au împărțit costume de protecția anticalorică aluminizate, fabricate în țară, la F.C.T. București (cel care arsese fusese fabricat în străinătate!). Sub jeturi de apă, ei încearcă să se apropie de flăcări, pentru agățarea cablurilor de piesele aflate sub foc. Dacă se agață cablul, piesa de metal respectivă poate fi remorcată mecanic. De aceea, petroliști și militari intră, pur și simplu,

în foc, uitînd de pericol. Dar mai mult de 20—30 de secunde nu poate rezista nimeni, chiar spălat din cap pînă în picioare de o perdea de apă. Cuvîntul EROISM este la ordinea zilei, poate chiar prea liniar, prea des folosit, pentru a ilustra cu adevărat lupta acelor oameni cu focul. Metalele sînt incandescente, sub ele arde o flacără de mai bine de două săptămîni, dar oamenii aceștia par clădiți dintr-o materie mai puternică, călîți la școala devotamentului și a muncii adevărate. Zilnic se deversează, în medie, 80 de vagoane de apă pentru protecția lor, cu totul peste 26 000 de metri cubi se vor scurge prin tunurile și furtunurile pompierilor. Colaborarea cu petroliștii este perfectă. Din aproape în aproape o parte din obstacole sînt înlăturate. Militarii vor ca flacăra să ia forma unei torțe, pentru a putea aborda lupta decisivă cu ea. Trec astfel peste trei săptămîni. Sîntem în a 23-a zi de la începutul acțiunii. Adică: 31 decembrie! Lumea întreagă se pregătește pentru sărbătorirea Anului nou. Sînt încă probleme „majore" de rezolvat: nu s-au fiert sarmalele, vinul pare cam puțin, invitații nu găsesc taxiuri... Brazii împodobiți strălucesc festiv, anunțînd o noapte fără odihnă. În zona Mitrofani, pe dealurile dintre comunele Mădulari și Gușoieni, au înflorit merii și perii! Din cauza căldurii risipite de torța înaltă de aproape 70 de metri. La sondă nimeni

n-are odihnă. Vor petrece cu toți un fel de Revelion „în familie", în marea **familie** a muncii înfrățite, muncitori și directori, militari, ingineri și petroliști, cîteva sute de oameni pentru care 31 decembrie și 1 ianuarie nu sînt decît două zile obișnuite de muncă, luminate ca de obicei de flacăra uriașă a sondei incendiate. Specialiștii americani, zîmbind superior, amînaseră orice contact după Anul nou. „Voi sînteți în stare să discutați și de sărbători!", ar fi spus cel mai celebru dintre ei. Dar nu, românii n-au timp să **discute**, ei muncesc. Chiar la cumpăna dintre ani! Citesc din caietul colonelului Damian Munteanu, comandantul Grupului de pompieri al județului Vîlcea. **„31.12.1978. Orele 8—12. S-a executat o acțiune cu „giscanul"** (giscanul este în fapt un corp de metal, îndoit și purtînd un fel de cioc, conceput special pentru apucarea bucăților de metal din flăcări — n.n.). **Sub protecția tunurilor de apă, se împinge spre gura sondei, curge apă pe cîrligele de ancoraj. Buldozerul este protejat cu azbest și cu 2 tunuri de apă. Apropierea s-a făcut foarte bine, giscanul a căzut, corect, și a prins o mare cantitate de metal. Buldozerul fumegă abundent. Se aduce un tanc, protejat cu azbest, pentru a ajuta prin cablu de tracțiune să scoată giscanul. Nici împreună nu pot scoate giscanul! Cablul ia foc, de parcă ar fi de sfoară, nu de fier. Tancul fumegă și el. Este ținut sub jetul unui tun de apă și evacuat. Pompierii își concentrează tunurile și țevile pe buldozer. Tractoristul nu vrea să se evacueze, spune că se simte bine (!?! — n.n.), dar cere o echipă de intervenție ca să-i scoată cîrligul de remorcaj. Doi ofițeri și patru muncitori pătrund prin flăcări spre buldozer, îl dezleagă de giscan și scot buldozerul. Giscanul a rămas în foc — și asta nu e deloc bine!"** (Tot așa cum și „berbecul", un alt dispozitiv conceput la fața locului, a avut aceeași soartă — n.n.)... **Ora 18. S-a declanșat o explozie cu 75 kilograme de trotil, dar nu s-a obținut nici un rezultat... Ora 19,15. S-a declanșat o explozie cu 100 kg de trotil. Situația s-a îmbunătățit simțitor, dar flăcările orizontale ridică încă multe probleme. (...) 01.01.1979. Orele 8. Se reintră în dispozitiv. Se reintroduc efectivele și tehnica de luptă. S-au luat măsuri de dezghețare a pompelor și a conductelor de apă. Continuăm asaltul..."**

Raportăm misiunea îndeplinită !

Pentru militari, acțiunea de la sonda 5034 s-a numit simplu : misiune de luptă. Inamicul : focul declanșat la gura puțului de foraj ! De fapt, fără a exagera cu nimic, pe dealurile din jurul sondei chiar s-a desfășurat o adevărată bătălie. Militarii n-au fost deloc lipsiți de emoții. Mai întîi a luat foc pădurea, cu tendințe de extindere. S-au luat imediat măsuri. Apoi, era în 17 decembrie, cineva a descoperit, mai mult întîmplător, într-o baracă aflată în vecinătatea sondei incendiate, patru butelii de oxigen lichefiat la 150 de atmosfere, lucru echivalent în acel moment cu niște adevărate bombe potențial explozive. Ele au fost imediat spălate cu jeturi de apă pentru răcire, apoi militarii-pompieri (lt. major Neagoe, fruntaș Naghi, soldații Paraschiv, Robu, Ignat, Ilie, Bodnar, Grecu, Tărgșoreanu și Andreescu) le-au cărat în spinare, pînă în zona aflată în afară de pericol. În 6 ianuarie, epuizîndu-se posibilitățile de apropiere de flacără prin mijloace obișnuite, de fapt de cele 3—4 limbi de foc încă existente la gura puțului, s-a luat hotărîrea să intre în acțiune tanchiștii. Zona a fost curățată și interzisă pe mai mulți kilometri de jur împrejur. În numai 24 de ore, pe o rază de 50 de metri în jurul sondei s-a ridicat un adevărat parapet protector, înalt de 6 metri, construit în partea superioară din habe umplute cu apă. Cele două tancuri s-au așezat pe poziții de tragere, unul lîngă altul, tanchiștii au ochit, lucru deloc ușor în condițiile date, și apoi : FOC !! Primele proiectile de tun au lovit în plin piesa grea numită prevenitor, dar n-au

făcut altceva decît să o găurească. Scăpat, un asemenea proiectil ar fi trebuit căutat pe o rază de 12 kilometri! N-a fost, desigur, cazul. Următoarele au fost proiectile explozibile, care, atingînd ținta, au sfărîmat piesa în bucăți. Valea a vuit pînă departe de cele 11 lovituri de tun, dar acum era limpede că efortul a meritat. Flacăra se înălța frumoasă și dreaptă ca o luminare, o torță perfectă înaltă de peste 65 de metri. Fuseseră deci create condițiile minimale pentru stingerea ei. În 10 ianuarie, a 33-a zi a acțiunii, s-a declanșat atacul decisiv. La fața locului se afla și general-maior Gheorghe Briceag, comandantul pompierilor pe țară, care, secondat de maiorul Marian Stan, a organizat minuțios și a condus direct întreaga acțiune. A fost de fapt o acțiune-fulger. Opt tunuri de apă au aruncat aproape 200 de metri cubi (20 de vagoane) în opt minute asupra flăcării. Era ora 16,20. Apoi au intrat în acțiune turbojeturile, care au îmbrăcat întreaga torță într-o pulbere stingătoare, un produs original românesc numit „Florex", care a înăbușit flacăra puțin cîte puțin, coborînd-o tot mai jos, pînă ce limba de foc s-a ascuns sub pămînt. La 16,33 au izbucnit uralele. Focul fusese învins! **„La ora 19** — scrie în caietul colonelului Munteanu — **comandantul pompierilor a stabilit măsurile necesare pentru înlăturarea posibilității de reaprindere a sondei. A adunat cadrele existente în dispozitiv și le-a adus la cunoștință felicitările transmise de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, pentru reușita acțiunii!".**

Ceea ce este cu adevărat mai deosebit sînt oamenii!

Dar sonda încă nu era învinsă. Chiar stinsă, „5034" era departe de a se afla sub control. Bălaurul din adîncuri șuiera ca turbat, aruncînd jeturi de gaze — e adevărat, acum fără flacără — la aceeași înălțime. De jur împrejurul ei, concentrația de gaz metan ajunsese la 3 la sută, ceea ce nu e deloc în măsură să facă viața mai ușoară. Fără a mai vorbi de pericolul real ca sonda să se reaprindă, fiind necesar pentru asta cel mult o scînteie. Ne-am apropiat și noi, fotoreporterul Ion Predoșanu și cu mine, de data aceasta. Trebuia instalat preventivul de incendiu și dispozitivul de captare a gazelor. Dar jetul are în jur de 6 atmosfere la gura puțului, încît orice încercare de a-i așeza ceva deasupra pare fără șanse de succes. În fapt, nici dispozitivul respectiv nu-i chiar dintre cele la ordinea zilei pe plan mondial. A fost conceput acum vreo 15 ani de zile de către profesorul Ioachim, dar între timp n-a suferit prea multe modificări. Situația cu totul specială de la sonda 5034 impunea îmbunătățiri substanțiale, dar timpul era la fel de limitat. Specialiștii noștri nu se dau însă bătuți. Se reproiectează, se aduc modificări de ultimă oră, se prelucrează cu cea mai mare rapiditate, se construiește pe loc sau se transportă de urgență. Timpul se măsoară în jumătăți de zile, în ore. Nu sînt mulți optimiști, dar se decide încercarea. Nu mai este timp nici pentru testare, se trece direct la montare. Se face un instructaj amănunțit, se stabilesc sarcini pe oameni. Întreaga operațiune o va conduce inginerul Petre Popescu, directorul de foraj. De partea dreaptă se vor ocupa directorul Leontin Măciucă (Schela de foraj Craiova) și inginerul Nicolae Dinu, de care am amintit mai înainte. De partea stîngă se vor ocupa Vasile Borcea (Schela Vîlcea) și inginerul Ion Chițurlea (Schela Zemeș). Echipele sînt formate din sondorii-montatori Emilian Horjan, Marian Predescu, Ludovic Lazăr, Ilie Nicolae (Schela Craiova), Vasile Ursac, Ion Botezatu (Tg. Ocna), Constantin Oancea, Ion Ipate (Moinești) și încă alții, care poate i-am scăpat. La cinci metri de gura puțului viața este imposibilă. Pămîntul trepidează. Zgomotul asurzește, chiar cu vată sau căști antifonice de protecție în urechi. Oamenii au renunțat de mult să-și mai vorbească, nu se aude nici dacă urli în urechea vecinului. Își vorbesc numai din ochi, prin semne, prin gesturi cît mai expresive. Sîntem la 13 ianuarie, a 36-a zi de la izbucnirea avariei. Operațiunea a început de dimineață și va dura pînă spre seară. Montatorii lucrează cu mîinile goale, metalul încă frige, dar mănușa n-ar permite efectuarea operațiilor. Se lucrează cel mai adesea pe pîpăite — însă oamenii își cunosc la perfecție meseria. Lîngă gura puțului, acolo unde cîteva siluete fantomatice au coborît pentru a se lupta cu balaurul, gazele înecă totul, parafina injectează ochii, vuietul asurzește. Orele se scurg încet. Dispozitivul se așază greu, țintuit prin cabluri de patru tractoare ancorate, pentru mai multă stabilitate. Se strîng uriașe buloane în găurile dispozitivului, dar gazele găsesc destule locuri pe unde să se infiltreze, să șuiere, să nu se lase învinse. Oamenii lucrează cu picioarele înfipte pînă la genunchi într-o pastă cleioasă, un fel de amestec de noroi și hidrocarburi, legați cu frînghii de centură — la capătul celălalt al frînghiei aflîndu-se doi pompieri militari, avînd sarcina de a-i trage afară în caz de pericol. Acest pericol există, e permanent prezent, deși pare neluat în seamă. La numai un metru, doi de gura puțului se află cei care con-

duc acțiunea, tot acolo se află și primul adjunct al ministrului, tovarășul Ion Antonică, aceștia sînt oameni care adesea pun mîna și ajută, nu se sfiesc să se aplece după un bulon de negăsit în vălul care ne acoperă pe toți. Acești oameni, toți care ne înconjoară, nu se deosebesc cu nimic în aparență de cei care lucrează acolo jos, lîngă balaurul încolțit, șuierînd din ce în ce mai neputincios. Un om sosit abia atunci la fața locului n-ar putea în nici un fel afla cine este director sau montator, cine e inginer sau ministru. La ora 14 speranțele erau puține. Se părea că va fi nevoie de ridicarea dispozitivului și reluarea de la capăt a acțiunii. La 16 s-a născut o rază de optimism. Din cînd în cînd, alți oameni vin și aduc mîncare sau lapte cald, dar nimeni nu se mișcă de la datorie, într-o îndîrjire colectivă de a pune cît mai repede capăt avariei. La ora 17 oamenii au început să cînte de bucurie. Straniu cîntat, fără sunete — mai mult ghicit din expresia fețelor, din bucuria ochilor, din mișcările buzelor. Ion Ipate și Emilian Horjan tropăiau prin clisa înnegrită, simulînd un dans al bucuriei. La ora 18,30, acțiunea a fost raportată ca încheiată. Sonda fusese îmblînzită! Gazele urcau acum pe un fel de coș, șuierînd la zece metri înălțime, dar trecînd acum prin cele două dispozitive de siguranță, montate cu atîta dificultate. Nicolae Dinu și echipa sa n-au plecat însă de la sondă decît noaptea tîrziu, spre ora 23, după ce au strîns, și iar au strîns ultimele buloane, după ce s-au asigurat că nu se mai prelinge nici un firicel de gaz printre flanșele de siguranță. În acea seară, oamenii au coborît în Drăgășani și au îndrăznit să ciocnească un pahar în cinstea victoriei lor, o victorie pe care la un moment dat, cum mărturiseau, n-ar fi crezut-o posibilă. L-am întrebat atunci pe inginerul Ion Chițurlea ce i s-a părut mai deosebit în toată această încordare de 36 de zile la care luase parte. „Mai cu seamă oamenii, mi-a răspuns. Dacă vreți să scrieți ceva, vorbiți atunci mai ales despre devotamentul petroliștilor, al tuturor celor care au luat parte la această luptă, despre sacrificiul lor în muncă, despre felul cum știu să muncească, în orice condiții. Dacă am fi pierdut curajul, dacă am fi abandonat lupta la primul eșec, atunci ar fi durat mult și bine pînă la stingerea și captarea sondei. Dar așa ceva nu intră în structura noastră !".

Cîteva zile mai tîrziu, sonda (deja celebră) 5034-Mitrofani a fost racordată la parcul de separatoare și rezervoare, apoi gazele izvorîte din subsolul Vîlcei au intrat în conducta care alimentează capitala. Fără să știe, bucureștenii care ard gaz metan la sobe au primit căldură chiar din inima balaurului învins de petroliști într-o bătălie fără victime, o bătălie eroică, totuși, de 36 de zile și 36 de nopți. După proporțiile avariei, un adevărat record mondial !

DUMITRU GRAUR ■

Ce mai fac THE BEATLES?

„A fi un ex- Beatles este ca şi cum ai trăi cu un cadavru în spate", spune George Harrison. Unde sînt şi ce fac membrii celebrei formaţii, cei ale căror cîntece, răspîndite în lumea întreagă, sînt ascultate încă, fredonate încă, la această posibilă întrebare adresată de numeroşii admiratori a încercat să răspundă în vara acestui an revista italiană „OGGI" într-un articol purtînd un titlu cel puţin surprinzător pentru cei ce nu au încetat să-i idolatrizeze. „Drog, alcool, „politică"... şi un cadavru în bandulieră" — acesta este într-adevăr răspunsul dat de revista italiană la o întrebare care părea atît de simplă : „Ce mai fac Beatles-ii ?"

Cei patru tineri care au pornit din Liverpool pentru a cuceri lumea cu cîntecele lor nu intenţionează deloc să aplaneze neînţelegerea care-i separă de nouă ani pentru a reapare împreună în faţa publicului (şi despărţiţi cîştigă dealtfel destul, spune „OGGI"). Admiratorilor numeroşi şi astăzi, chiar în creştere în ultimii ani, nu le rămîne, deci, în continuare, decît să scoată mai departe de la naftalină imagini filmate într-o vreme ce poate apărea acum preistorică. Oricum, succesul unei asemenea întreprinderi este asigurat.

O demonstrează mulţimea de tineri italieni care, la Milano, dar nu numai, reuniţi într-o asociaţie a admiratorilor „celei mai faimoase formaţii din lume" — titlul atribuit în 1964 formaţiei The Beatles — urmăresc cu o participare dezlănţuită înregistrări ca Let it be, All need in love, Get Back... O demonstrează încă impresionanta cantitate de discuri vîndute chiar în aceşti ani în Italia. Dar ceea ce fascinează mai mult noua generaţie, subliniază revista italiană, nu sînt atît Beatles-ii ca personaje în sine, ci ceea ce au reprezentat ei în epoca lor de celebritate : noutate în muzică, încredere într-un viitor mai bun.

Neuitaţii Beatles, aşa cum au rămas şi astăzi pentru numeroşii lor admiratori, într-o imagine din 1963. Începînd din stînga fotografiei să-i regăsim, deci, pe Paul McCartney, George Harrison, John Lennon şi Ringo Starr.

Dar, în fine, ce fac acum Beatles-ii ? Influenţează cumva trecutul viaţa lor actuală ?

John Lennon

Despre acesta, „OGGI" afirmă că este „cel mai implicat politic" din cei patru, graţie şi influenţei soţiei sale, Yoko Ono. Contestatar prin vocaţie, este unicul Beatle care a restituit reginei Elisabeta titlul prin care îl investea ca baronet, spunînd că acea ceremonie a fost „o panglicărie". După o perioadă de activitate intensă ce a urmat după dizolvarea formaţiei, a traversat apoi cîţiva

ani de criză artistică. Din 1974 nu mai produce discuri proprii. A trăit mult timp în Statele Unite – şi are dealtfel cetăţenie americană. În urmă cu cîţiva ani a avut de-a face cu Oficiul american de imigrări, riscînd chiar să fie extrădat. A fost, de asemenea, implicat într-un proces cu droguri, pentru posedare de marijuana.

Visează să întemeieze un oraş cu totul aparte, care să se cheme Nutopia. „În Nutopia, spune John Lennon, oricine va putea trăi după cum crede că e mai bine. Nu vor exista nici legi, nici paşapoarte". (!) Deocamdată, însă, Nutopia a rămas o utopie, iar fostul Beatle, în aşteptarea reîntoarcerii propriului fior artistic, se mulţumeşte să producă discurile altora. Cea mai mare parte a timpului şi-o petrece în Japonia.

Paul McCartney

Era supranumit „frumosul" formaţiei. De opt ani a creat un alt grup, The Wings, din care face parte şi soţia sa Linda. Trăieşte la Londra, într-un cartier elegant, cu Linda şi cei patru copii : Heather (născut dintr-o căsătorie anterioară a Lindei), Mary, Sheila şi James, s-a îmburghezit oarecum, duce o viaţă liniştită, „casa şi cîntecele" reprezentînd totul pentru el. „E bine să munceşti, spune el, şi trebuie să-mi pun trecutul pe foc. Trebuie să şterg imaginea mea de „Beatle" şi să-mi creez una nouă, de „Wing".

A avut şi el probleme cu justiţia, acum cîţiva ani, încurcătură din care însă a ieşit cu bine. În casa sa londoneză a descins într-o zi brigada de narcotice : descoperise că în grădina casei era cultivată cînepă indiană, din care se extrage haşişul. „Un admirator mi-a trimis seminţele", s-a apărat Paul. „N-am ştiut deloc ce fel de plante or să răsară".

George Harrison

El este „sfîntul" grupului. În urmă cu unsprezece ani a încercat să-i convingă pe ceilalţi Beatles-i să adere la un cult religios indian. Astăzi se declară adept al lui Hare Krishna, care crede despre el „că este acelaşi lucru cu Dumnezeu, dar sub alt nume". Un fel de Moon, care a amăgit mulţi tineri din occident la religia lui, o farsă ca atîtea altele.

Şi George, ca şi ceilalţi membri ai formaţiei de odinioară, a cunoscut drogul, dar „numai marijuana şi LSD", ţine el să precizeze. „Nu am încercat şi nu voi încerca heroina". Anul trecut s-a căsătorit în mare secret cu o mexicană, Olivia Trinidad Arias, după ce a divorţat de prima soţie, Patti Boyd. Are un fiu de un an.

„OGGI" afirmă că, după dizolvarea formaţiei, este cel care a compus, poate, muzica cea mai originală şi mai rafinată dintre Beatles-i. „Anii mei ca Beatle, se confesează el, sînt foarte puţini în comparaţie cu restul vieţii mele. Oamenilor le place să-mi amintească frecvent de trecutul meu de Beatle. Nu mă supără acest lucru, dar am de multe ori impresia că a fi un ex-Beatle este ca şi cum ai trăi cu un cadavru în spate".

Ringo Starr

Despre acesta se poate spune, cu siguranţă, că nu a traversat o perioadă prea fericită. Pradă unei continue crize depresive, încearcă să-şi afle curajul în alcool. Cîndva, cu ani în urmă, într-un spectacol american televizat, a mărturisit că se simte un om sfîrşit. „Trecutul reprezintă pentru mine o amintire dureroasă şi-mi provoacă o chinuitoare nostalgie", a spus el în faţa a 40 de milioane de telespectatori. Iar dacă vine vorba de o posibilă reînviere a acestui trecut, Ringo răspunde : „Cred că nu voi mai fi capabil să-mi intru în rol. Totdeauna am fost un debil, un plin de teamă."

Soţia sa, Maureen, l-a părăsit în urmă cu patru ani, luînd cu sine şi pe cei trei copii. A avut cîteva flirturi, dar în prezent Ringo trăieşte singur. Cea mai mare parte a timpului şi-o petrece la Monte Carlo, unde are o casă. Odată era cît pe-aci să moară în urma unei crize acute de peritonită. Numai intervenţia promptă a unui prieten care a chemat la timp ambulanţa l-a salvat.

Într-o vreme, cel care era bateristul formaţiei The Beatles era considerat bufonul grupului. Astăzi, această imagine s-a redus la cea de clovn trist.

Iată, deci, că nemaipomeniţii, unicii, revoluţionarii chiar – în muzică – Beatles s-au spulberat, ca existenţe concrete, asemenea multor visuri şi mituri : John Lennon – implicat în traficul cu droguri şi în obscure combinaţii politice, pe cale de a fi expulzat din S.U.A. ; George Harrison –, ancorat în misticism şi adept al lui Krishna ; Ringo Starr – se simte inutil şi-şi îneacă depresiunea în alcool. Cel mai echilibrat pare să fi rămas Paul McCartney, care împreună cu soţia şi copiii duce o viaţă aproape burgheză.

Muzica creată de cei patru tineri din Liverpool, născută pe vremea cînd puritatea credinţei într-un viitor mai bun şi talentul autentic i-au făcut să fie unici va rămîne însă, indiferent de ce s-a întîmplat mai tîrziu sau se va mai întîmpla cu cei ce au adus-o în lume.

Miniaturile — un hobby vechi de aproape cinci milenii

Miniatura — ornament de scriitură realizat cu o intreagă artă, cu migală și cu multă iscusință tehnică, ridicat de maeștrii străvechi la rang de realizare artistică, s-a născut pe manuscrise cu mult inainte de... numele ei. Cu 3000 de ani i.e.n. egiptenii obțineau tenta de roșu pe papirusuri, desenind cu miniu sau cu cretă. De la egipteni secretul procedeelor utilizate a fost preluat de greci, iar de la aceștia a ajuns la romani. Și cum in latină miniu era „minium" el a dat „miniatura" cuvint care, spre deosebire de momentul inițial, astăzi prin extensie, indică orice realizare artistică, tehnică sau cu intenții artistice, obținută la dimensiuni reduse.

Totuși termenul de „miniatură" in accepția largă pe care i-o dăm astăzi, a fost inventat de umaniștii francezi pe la sfirșitul secolului al XVI-lea. Pină atunci francezii utilizau, incepind de prin veacul al VIII-lea, atit pentru miniaturile mai vechi de acea perioadă, cit și pentru cele nou create — un cuvint foarte frumos și deosebit de plastic : „enluminure". Pentru că aceste splendide decorații luminează cu adevărat pagina, îi dau o undă de aleasă noblețe, „deschid" cum s-ar spune cu un termen modern intregul aspect, altfel cenușiu, al manuscrisului.

Neștiutul caligraf oriental, care cel dintii, a avut cu mii de ani in urmă inspirata idee de a inroși cu miniu o inițială, și-a inscris pentru totdeauna fapta in marea cronică a biruințelor frumosului, fără a bănui că zgirietura lui singerie pe un papirus va fi punctul de start pentru o intreagă artă, dăruită cu harul nemuririi. Dar nu despre acești miniaturiști ne-am hotărit să vorbim in prezentul material. Vă propunem să faceți cunoștință cu cițiva pasionați, care s-au dedicat acestui splendid hobby ; colecționarea sau construirea de obiecte miniaturale.

William Wellendorf de la Universitatea de stat din Arizona a avut răbdarea de a pune alături, intr-un mozaic cu raza de 2 metri, 1 100 imagini ale unui fir de nisip, obținute cu ajutorul microscopului electronic (care mărește pină la 30 000 de ori !). Potrivit opiniei geologilor, suprafețele examinate permit specialiștilor să traseze istoria grăuntelui cu mai mult de 200 milioane de ani in urmă. Este posibil să fie studiată o porțiune extrem de mică a unui fir de nisip și să se determine dacă o zonă geografică a fost supusă glaciațiunii sau condițiilor de deșert.

In orașul Goerlitz din R.D.G. există și un club al amatorilor de trenuri-jucării, care numără peste o sută de ani de existență ! Amatorii de cale ferată-jucărie se numără nu numai in rindurile copiilor. In Cehoslovacia, de pildă, există aproape in orice localitate un club al amatorilor de căi ferate miniaturale. Acești amatori nu se mulțumesc doar să cumpere trenuri-jucării ci confecționează și ei vagoane, linii, iar de-a lungul căii ferate sint instalate diferite clădiri, pomi, obiecte confecționate tot de ei (tot la dimensiuni miniaturale).

Cineastul francez Gérard Hamel, pasionat dintotdeauna pentru mecanică și infinitele ei posibilități, prețuiește la cel mai inalt grad realizarea unor mici capodopere. Ultima este o replică miniaturală (135 cm și 30 kg greutate) a unei locomotive britanice „Baltic-Bank" care către anii 1920 era cea mai puternică dintre locomotivele de tip 242, putind remorca pină la 400 de tone cu o viteză de 128 km/oră. Locomotiva construită de G. Hamel este animată de un motor electric ; ea a necesitat 100 ore de muncă și 2 000 de piese, dintre care 900 de șuruburi. N-are decit un singur „defect" : nu scoate... fum !

Medicul român Ioan Rocneanu din Sibiu colecționează de peste 30 de ani locomotive și vagoane de cale ferată, semafoare, șine etc., — bineințeles in miniatură. Colecția lui a ajuns la aproape 230 de vagoane și 40 de locomotive liliputane, reprezentind aproape toate tipurile care au existat sau care mai funcționează și acum pe liniile ferate de pe glob. El are macheta locomotivei „Norfolk and Western" din America, a „Gigantului negru" din R.F.G., machete reprezentind locomotive din Italia, Austria etc. — cu aburi, Diesel electrice, hidraulice. Medicul din Sibiu a reușit să monteze pe un panou macheta unei adevărate așezări montane, cu o gară și cu instalații tehnice aferente — gară prin care trenurile circulă cu ajutorul unor instalații electrice.

Recordul la construcția de avioane liliputane este bătut de Günter Meinbaum din Köln (R.F.G.). El a prezentat la o expoziție un „avion de buzunar" de dimensiuni microscopice : anvergura aripilor de 24 mm, iar greutatea de 16 gr. Și totuși avionul

zboară ca un adevărat... „Boeing" !

Mihailo Masliuk, maestru emerit al artei populare ucrainene, pe o suprafață de mai puțin de un mm pătrat, a găsit mijlocul să amplaseze peste 60 de obiecte de aur, între care și reproduceri ale turnului de televiziune din Ostankino (Moscova) și a monumentului înălțat în onoarea cuceritorilor Cosmosului, tot în capitala sovietică. Unele din aceste obiecte minuscule nici nu pot fi văzute cu ochiul liber. E vorba de servicii de masă, piese de șah, strunguri, fierăstraie, ciocane, roboți, foarfece de tăiat metale, clești etc.

Privite la microscop ele apar atît de mici, încît prin comparație un fir de praf produce efectul unui bloc ! Dar de extraordinarul talent al lui Mihailo Masliuk nu profită numai arta, ci și medicina și biologia. De mai mulți ani Masliuk se află în strînse legături cu Institutul de medicină din Vinnița și cu Institutul de zoologie al R.S.S. Ucrainene, unde microinstrumentele realizate de el sînt utilizate cu mult succes.

La solicitarea unor cercetători moscoviți, specialiști în otorinolaringologie, M. Masliuk a executat 30 de instrumente medicale miniaturizate destinate unor operații complexe. De excepționala îndemînare manuală a meșterului artizan a beneficiat și Institutul de medicină din Kuibâșev. Aici, instrumentele miniaturistului servesc la studierea țesuturilor nervoase.

Mîini îndemînatice sînt și cele ale mecanicului Vasiurenko din Harkov. Cu pricepere și migală, el a construit un lăcăt miniatură în greutate de numai 0,0636 grame. Cheița cîntărește 0,0060 grame. Pentru a descuia acest lăcăt trebuie folosită nu numai cheița, dar și o lupă și o pensetă.

Heijokuo, fosta capitală a Japoniei, înălțată cu mai bine de 1200 de ani în urmă pe locul actualului oraș Nara, a fost reconstituită la scara de 1 : 1000 din rășini sintetice și alamă ! Măsurînd 6,4 × 8,4 m, macheta fostei capitale nipone este rezultatul cercetărilor întreprinse de experți timp de mai mulți ani și al artei unor renumiți miniaturiști din Nara, care au lucrat la opera lor timp de 10 ani. Se crede că în acest oraș, construit între anii 708—710 din porunca împărătesei Genme, trăiau circa 200 000 de oameni, în aproximativ 40 000 de case. Un document din anul 720 menționa existența a 48 de temple. Modelul realizat cuprinde un număr mult mai mic de case și doar 26 temple, printre care Todaiji și Yakushiji, rămase în picioare pînă azi. Orășelul Coussainville de lîngă Paris, este mereu prezent în itinerarele ghizilor care conduc turiști străini prin împrejurimile și capitala Franței.

Orășelul și-a cîștigat celebritatea cu o originală creație a unui zidar italian, Mario Zumpichiat, care trăiește aici de foarte mulți ani. El a zidit, pe acoperișul casei sale în miniatură (cîte 3 metri fiecare) cunoscutul turn înclinat din Pisa și o catedrală din Londra. Aceste construcții au pretins autorului eforturi deosebite atît în ceea ce privește execuția propriu-zisă cît și reproducerea cu exactitate a detaliilor. Construite cu multă îndrăzneală și capabile să reziste la orice intemperii, originalele sale lucrări sînt vizitate de numeroși turiști care pentru asemenea „opere" au numai cuvinte de laudă.

Miniaturiștii englezi au executat modelul unui poștalion din secolul XIX (2 m lungime și 23 kg) destinat Muzeului național canadian al poștelor din Otawa. La construcția lui (din lemn, mase plastice și aluminiu) specialiștii englezi au respectat cu strictețe pînă și cele mai mici detalii, folosindu-se atît de desene datînd din perioada respectivă, cît și de o serie de documente aflate în arhivele poștelor din Marea Britanie.

Pînă la aproape 100 de ani, Alfred Tabb din Didderminster (Marea Britanie) a avut și el un „hobby" desigur nu la îndemîna oricui : construcția de minibiciclete. La 88 de ani el mai mergea pe o bicicletă de construcție proprie, ale cărei roți aveau un diametru de numai 8 cm.

Un alt englez, inginerul David Shaw, se ocupă în timpul liber cu construcția de micromodele de automobile. Deosebirea dintre el și zecile de mii de asemenea constructori amatori din lume este aceea că mașinile la care lucrează cu infinită migală, reproduc nu numai cu mare exactitate detaliile, dar sînt și în perfectă stare de funcționare. Una dintre cele mai mari reușite ale sale este un automobil de tipul Bentley, model 1930, care a concurat cîndva în celebra cursă de la Mans.

Maistrul armurier Nikolai Greaznov din Uniunea Sovietică a confecționat o armă de vînătoare cu două țevi, care poate încăpea într-o mînă. Lungimea acestei arme miniaturale este de 13 cm, iar diametrul țevilor de 5 mm. Ea este perfect finisată și incrustată cu argint. Arma este prevăzută cu două cartușe, o măsurătoare pentru pulbere, o vergea și o șurubelniță.

Cel mai mic aparat de raze X din lume se găsește la Chicago. Inventat de dr. I. Reiffel de la Institutul de tehnologie din Illinois, instrumentul, care are doar 8 cm lungime, funcționează la baterie. Partea principală, cea care emană razele X, nu depășește 1,5 mm în diametru.

Practic, aria obiectelor miniaturale construite de fantezia omului, este... infinită, miniaturile găsindu-și aplicație în cele mai variate sectoare de activitate. Exemplul care urmează este mai mult decît edificator. Guido de Mario din Milano este „proprietarul" unui mic circ de... melci. „Trupa" sa, formată din 20 de melci, trag într-o minusculă arenă trăsurici, se tîrăsc pe sîrmă și întind — unul de o parte și altul de cealaltă — un fir, ca să nu mai vorbim și de alte „numere" cît se poate de interesante și amuzante.

Grupaj realizat de
Mihai Burduja

Cuib de viespi

AGATHA CHRISTIE

John Harrison ieși din casă și se opri o clipă pe terasă spre a privi grădina. Era un bărbat înalt cu o față supță, cadaverică. Înfățișarea sa obișnuită era posomorită, dar citeodată — ca acum de pildă — cînd asprimea trăsăturilor se pierdea într-un surîs ușor, chipul i se lumina și devenea îmbietor.

John Harrison ținea mult la grădina sa și ea nu arătase niciodată mai bine ca în acea seară tristă, apăsătoare, de august. Trandafirii agățători, glicina și bogăția de culori a celorlalte flori îi încîntau ochii.

Un scîrțîit scurt, bine cunoscut, îl făcu să-și mute privirile. Cine putea să intre acum prin poarta grădinii? Rămase înmărmurit, fără să poată spune cîteva clipe nici un cuvînt, fiindcă bărbatul care pășea grav pe alee era ultimul pe care s-ar fi așteptat să-l vadă în acest colț al lumii.

— Extraordinar, de necrezut! izbucni în cele din urmă Harrison. Monsieur Poirot!

Era în adevăr cunoscutul detectiv Hercule Poirot, al cărui renume se răspîndise în toată lumea.

— Da, spuse acesta. Chiar eu! Mi-ați spus cîndva că dacă mă aflu prin aceste meleaguri, să vin să vă văd. V-am ascultat și deci iată-mă!

— Sînt încîntat! Vă rog luați loc. Să bem ceva! spuse Harrison arătînd cu mîna spre o masă de pe terasă, încărcată cu tot felul de sticle.

— Mulțumesc, spuse Poirot cufundîndu-se într-un fotoliu din nuiele. Sirop presupun că nu aveți, dar aș lua doar un pahar de sifon simplu.

— Și ce vă aduce prin acest colț liniștit? Vreți să vă odihniți, desigur.

— Nu, mon ami, treburi!

— Treburi? Într-un loc care vă e atît de peste mînă?

— Și de ce nu? Doar nu toate crimele se comit în marile centre aglomerate. Ce ziceți?

— Aveți dreptate, cred că am făcut o remarcă stupidă. Dar despre ce crimă e vorba? Sau poate că nu mi-e îngăduit să întreb.

— Dimpotrivă, mă bucur că mă întrebați.

Harrison îl privi nedumerit. I se părea că în comportarea lui era ceva neobișnuit.

— Deci vă ocupați de un caz grav. Vreți să spuneți...

— Omor.

Hercule Poirot pronunță acest cuvînt pe un ton atît de grav, încît Harrison rămase descumpănit. Detectivul îi privea stăruitor, într-un chip care i se păru din nou neobișnuit și care îl stingherea. În cele din urmă, își luă inima în dinți:

— Dar n-am auzit de nici un omor.

— Cred, zise Poirot. Nici n-aveați cum.

— Și cine a fost omorît?

— Încă nimeni.

— Cum?

— De aceea v-am spus că nu aveați cum să auziți. Cercetez o crimă ce n-a fost încă săvîrșită.

— Ascultați, cred că glumiți.

— Nicidecum! Nu credeți că e mai bine ca o crimă să fie cercetată înainte de a fi fost comisă? În felul acesta poate fi împiedicată.

— Și credeți că o crimă e pe cale de a fi săvîrșită aici? Nu, cu neputință!

Hercule Poirot nu luă în seamă exclamația gazdei.

— Afară de cazul cînd noi vom reuși să o împiedicăm.

— Noi?

— Da, noi. Vreau să spun că am nevoie de ajutorul dumneavoastră.

— De aceea ați venit?

Din nou ochii lui Poirot se ațintiră asupra lui Harrison cu acea gravitate tulburătoare.

— Am venit aci, monsieur Harrison, în primul rînd fiindcă îmi sînteți simpatic.

Apoi, părăsind tonul grav de pînă atunci, adăugă ca într-o doară:

— Văd că aveți acolo un cuib de viespi. De ce nu-l distrugeți?

Schimbarea neașteptată a subiectului îl făcu pe Harrison să se încrunte încurcat.

— Da, este tocmai ceea ce am de gînd să fac. Adică nu chiar eu, ci tînărul Langton. Cred că vă reamintiți de Claude Langton. L-ați cunoscut odată cînd eram împreună.

— Da, da, zise Poirot. Și în ce fel vrea să-l distrugă?

— Cu petrol. Vine astă seară cu pompa lui; e mai mare decît a mea.

— Și nu mai există alt mijloc? întrebă Poirot. Cu cianură de potasiu, de exemplu.

Harrison îl privi surprins.

— Da, dar e o treabă periculoasă. E foarte riscant să ai așa ceva în casă.

Poirot înclină capul în semn de încuviințare:

— Otravă îngrozitoare.

— Bună doar dacă vrei să scapi de soacră, încercă Harrison să glumească.

Poirot rămase însă grav mai departe.

— Și sînteți absolut sigur că acel monsieur Langton va folosi doar petrol?

— Absolut sigur ! Dar de ce ?

— Mă cam îndoiesc. Am fost azi după-amiază la farmacia din Barchester şi pentru ceea ce cumpărasem a trebuit să semnez în registrul de substanţe otrăvitoare. Cu acest prilej am putut vedea că înregistrarea precedentă era semnată de Claude Langton, care cumpărase nişte cianură de potasiu.

Harrison holbă ochii uluit.

— Mi se pare ciudat. Mai zilele trecute Langton spunea că nici nu-i trece prin minte să folosească o asemenea drăcie. De altfel era şi scandalizat că se vinde pentru scopuri de acest fel.

Poirot privea distrat trandafirii, iar vocea sa deveni foarte blajină cînd întrebă :

— Vă e simpatic Langton ?

Celălalt tresări. Se vedea bine că întrebarea îl luase prin surprindere.

— Păi da... da... desigur... mi-e simpatic. De ce nu ?

— Mă întrebam doar, spuse Poirot calm, dacă în adevăr vă e simpatic şi dacă şi dumneavoastră îl sînteţi simpatic lui.

— Unde vreţi să ajungeţi, monsieur Poirot ? Nu pot să pricep deloc ce e în mintea dumneavoastră.

— Deci am să vă vorbesc deschis. Sînteţi logodit, monsieur Harrison. O cunosc pe domnişoara Molly Deane, o tînără frumoasă, plină de farmec. Dar ştiţi prea bine că mai înainte fusese logodită cu Claude Langton şi i-a dat cu piciorul pentru dumneavoastră.

Harrison răspunse printr-un semn aprobativ.

— Nu vă întreb ce motive a avut să facă acest lucru. Poate că au fost îndreptăţite. Dar nu e prea greu să presupun că Langton n-a uitat şi n-a iertat lovitura primită.

— Vă înşelaţi, monsieur Poirot. Jur că vă înşelaţi. Langton e un sportiv, la lucrurile bărbăteşte şi nu a încetat să se poarte uimitor de frumos, chiar prietenesc cu mine.

— Şi asta nu vă izbeşte ? Aţi folosit cuvîntul „uimitor", dar dumneavoastră personal nu păreţi deloc uimit.

— Ce vreţi să spuneţi, monsieur Poirot ?

— Vreau să spun că un om este în stare să-şi ascundă ura pînă ce soseşte momentul potrivit.

— Ura ? Harrison izbucni în hohote de rîs.

— Da, dumneavoastră englezii sînteţi mult prea încrezători. Nu puteţi admite că în mintea unor oameni simpatici, cumsecade, cum sînt sportivii şi alţii pot încolţi totuşi gînduri rele. De aceea vă pierdeţi viaţa în situaţii care n-ar trebui să vă ducă la moarte.

— Deci, mă avertizaţi. Mă puneţi în gardă împotriva lui Langton. De aceea aţi venit.

Poirot nu răspunse decît cu o înclinare a capului în semn de încuviinţare.

— Trebuie să fiţi nebun, monsieur Poirot. Iertaţi-mă că vă vorbesc astfel, dar sîntem în Anglia. Aci lucrurile nu se petrec aşa cum vă închipuiţi dumneavoastră. Candidaţii la căsătorie dezamăgiţi nu tabără pe oameni să-i înjunghie sau să-i otrăvească. Cît despre Langton, n-ar fi în stare să se atingă nici de o muscă.

— Viaţa muştelor nu mă priveşte, răspunse Poirot cu acelaşi calm. Afirmaţi în adevăr că Langton n-ar fi în stare să se atingă nici de o muscă, dar uitaţi că e gata să ucidă cîteva sute de viespi chiar în seara asta.

Harrison rămase tăcut. Poirot se ridică agitat şi se apropie de el, îi puse mîna pe umăr şi îl zgîlţîi puternic :

— Treziţi-vă, iubite prietene ! Deschideţi ochii mari în jurul dumneavoastră ! Uitaţi-vă la viespile acelea care se întorc liniştite la cuibul lor ! N-are cine să le spună că în seara asta vor fi ucise. Pentru mine crima constituie obiectul ocupaţiei mele. Şi mă ocup de ea, atît înainte, cît şi după ce s-a săvîrşit. La ce oră vine Claude Langton ?

— La ora nouă. Dar vă rog să mă credeţi...

Poirot nu-i lăsă să-şi termine vorba.

— Ştiu, ştiu ce vreţi să spuneţi : n-ar fi în stare, n-ar putea... şi aşa mai departe. În orice caz, am să revin la ora nouă. Are să mă amuze să asist la distrugerea cuibului de viespi. Un alt sport englezesc de-al dumneavoastră.

Nu mai aşteptă nici un răspuns şi porni în grabă pe alee spre poarta grădinii. Ajuns în stradă îşi încetini paşii. Era tulburat, agitat, stăpînit de un presentiment sumbru. Se uită la ceas : opt şi zece minute.

— Peste trei sferturi de oră. Nu ştiu dacă are vreun rost să mai aştept.

Se gîndi o clipă că ar fi mai bine să se întoarcă, dar porni agale către sat.

Mai erau doar cîteva minute pînă la ora nouă, cînd se apropie din nou de poarta grădinii. Era o seară senină, liniştită. Doar o adiere uşoară clătina încet frunzele copacilor. Dar liniştea era sinistră, ameninţătoare, părînd să prevestească o furtună.

La un moment dat, poarta grădinii se deschise cu un scîrţîit uşor şi Claude Langton ieşi în stradă. Cînd dădu cu ochii de Poirot tresări :

— A, dumneavoastră ? Bună seara.

— Bună seara, monsieur Langton. Aţi plecat destul de repede.

Langton îşi holbă ochii mari.

— Nu știu ce vreți să spuneți.
— Ați distrus cuibul de viespi ?
— Nu, nu l-am distrus.
— Ah, spuse Poirot cu blîndețe, deci nu l-ați distrus. Atunci ce ați făcut ?
— Am stat puțin de vorbă cu domnul Harrison. Dar vă rog să mă iertați, sînt grăbit. Nu bănuiam că am să vă întîlnesc.
— Da, am ceva treburi pe aici.
— Bine, îl găsiți pe domnul Harrison pe terasă. Pe mine vă rog să mă iertați.

Se îndepărtă în grabă. Poirot îl urmări cu privirea. Un tînăr chipeș, cu mișcări repezi, nervos.

— Deci am să-l găsesc pe Harrison pe terasă. Da, s-ar putea ! murmură Poirot.

Deschise poarta și se îndreptă spre terasă. Harrison stătea nemișcat pe un scaun, lîngă masă și nici nu-și întoarse ochii spre el.

— Ah, mon ami, izbucni Poirot. Vă simțiți bine ?

Trecu mult timp pînă ce Harrison se hotărî să rostească leneș, cu o voce stinsă:

— Ce-ați spus ?
— V-am întrebat dacă vă simțiți bine.
— Cum să nu ? Dar de ce mă întrebați?
— Nu simțiți nici un efect supărător ?
— Efect supărător ? De la ce ?
— De la soda de rufe.

Harrison se ridică brusc.

— Sodă de rufe ? Ce mai înseamnă și asta ?
— Îmi pare rău, dar n-am avut încotro. V-am pus în buzunar niște sodă.
— Mi-ați pus sodă ? La ce bun ? Nu mai pricep nimic.

Tonul lui Poirot deveni blajin, ca acela al unui profesor care încearcă să se coboare la nivelul de înțelegere al unor elevi nevirstnici.

— Vedeți, unul din avantajele sau poate dezavantajele îndeletnicirii de detectiv este că te pune în contact cu acea categorie de oameni pe care o altcătuiesc infractorii. Și de multe ori poți învăța de la ei lucruri care-ți prind bine. Așa s-a întîmplat cu un pungaș de buzunare, care odată în viața lui fusese și el învinuit pe nedrept. Firește i-am dat drumul, iar el m-a răsplătit în singurul chip în care putea să o facă : m-a învățat secretele meseriei lui. În felul ăsta pot să pun o mînă pe umărul unui om, să-l zgîlțîi puțin, așa cum am făcut cu dumneavoastră ceva mai devreme, iar cu cealălaltă să-i umblu în buzunare fără să simtă. Deci v-am scos ceea ce aveați în buzunarul din dreapta al hainei și am pus în loc sodă de rufe. Vedeți, știam că un om care nu e stîngaci și care vrea să pună repede niște otravă într-un pahar n-o poate ține în altă parte decît în buzunarul din dreapta.

Băgă apoi mîna în buzunarul hainei sale și scoase cîteva cristale mici albe.

— Este peste măsură de periculos să purtați asupra dumneavoastră asemenea lucruri așa, la îndemîna oricui.

Apoi, liniștit, fără să se grăbească, scoase din celălalt buzunar o sticluță cu gura largă, introduse cristalele înăuntru, turnă apă, o astupă cu un dop și o agită pînă ce cristalele se dizolvară. Harrison îl urmărea înspăimîntat.

Mulțumit de cele făcute, Poirot se îndreptă spre cuibul de viespi, desfăcu dopul sticluței și turnă soluția în interiorul cuibului. Apoi se dădu cu un pas sau doi înapoi și privi în tăcere. Cîteva viespi, care tocmai se înapoiau spre cuib, coborîră, se zbătură cîteva clipe și apoi rămaseră nemișcate. Celelalte se tîrau în afara cuibului doar ca să moară. Poirot mai privi un minut și apoi se înapoie pe terasă.

— O moarte rapidă, spuse el, fulgerătoare !

Harrison își recăpătă glasul :

— Și ce mai știți ?
— Așa cum v-am spus, am văzut numele lui Claude Langton în registrul farmaciei. Ceea ce nu v-am spus este că imediat după aceea s-a întîmplat să-l întîlnesc, mi-a spus că procurase cianura de potasiu la cererea dumneavoastră, ca să distrugeți cuibul de viespi.
— Altceva ?
— Da, mai știu și altceva. I-am văzut pe Claude Langton și pe Molly Deane împreună, într-un moment cînd socoteau că nu-i vede nimeni. Nu cunosc neînțelegerile care i-au făcut să se despartă la început și care au adus-o pe ea în brațele dumneavoastră, dar mi-am putut da seama că au trecut peste toate și că domnișoara Deane s-a reîntors la vechea ei dragoste.
— Și mai departe ?
— Da, mai știu ceva, dragă prietene. Eram în Harley Street mai zilele trecute, și v-am văzut ieșind de la un anumit doctor. Știu foarte bine pentru ce boală i se solicită consultații acelui doctor, iar expresia de pe chipul dumneavoastră nu lăsa nici o îndoială. Aveați înfățișarea întunecată a unui om aflat sub o sentință de moarte. Am dreptate ?
— Exact. Mi-a spus că mai am doar două luni de trăit.
— Nu m-ați văzut fiindcă erați mult prea cufundat în gîndurile dumneavoastră. Dar v-am mai citit ceva pe față : un lucru

despre care v-am spus mai devreme că oamenii încearcă întodeauna să-l ascundă cu grijă. Da, am văzut ură, iubite prietene. Nu vă străduiaţi să o ascundeţi, fiindcă socoteaţi că n-avea cine să vă vadă.

— Continuaţi ! spuse Harrison.

— Nu mai am mare lucru de spus. Am văzut numele lui Langton în registrul farmaciei, l-am întîlnit şi apoi am venit aci. V-am întins o cursă. Aţi negat că i-aţi rugat pe Langton să vă procure cianură şi v-aţi arătat chiar mirat că făcuse asta. Aţi fost luat prin surprindere şi toată comportarea dumneavoastră n-a făcut decît să-mi întărească bănuielile. Mi-aţi spus că Langton urma să vină la ora nouă, dar eu ştiam de la el că ora stabilită era opt şi jumătate. Socoteaţi că dacă revin la ora nouă aş putea fi pus în faţa unui fapt împlinit. După cum vedeţi, ştiu totul.

— Dar cine v-a rugat să veniţi ? De ce nu m-aţi lăsat în pace ?

— Ştiţi bine că eu mă ocup de crime.

— Crimă ? Poate vreţi să spuneţi sinucidere.

— Nu sinucidere, ci crimă, rosti Poirot răspicat. Moartea dumneavoastră ar fi fost uşoară, fulgerătoare, dar moartea pe care i-o pregătiseţi lui Langton ar fi constituit cel mai îngrozitor chip în care un om îşi poate sfîrşi zilele. V-a cumpărat otrava, apoi a venit să vă vadă şi era singur cu dumneavoastră. Dumneavoastră muriţi într-o clipă, pe pahar se găsesc urmele otrăvii, iar Langton e pe undeva prin preajma dumneavoastră. Asta v-a fost planul.

Harrison oftă adînc.

— Cine v-a pus să veniţi ? Cine v-a pus să veniţi ?

— Doar v-am spus limpede. Mai există însă şi un alt motiv. Am multă simpatie pentru dumneavoastră. Ascultaţi-mă, vă rog ! Sînteţi un muribund, aţi pierdut femeia de care eraţi îndrăgostit. Dar este totuşi un lucru care nu se poate afirma despre dumneavoastră ; nu sînteţi un criminal. Şi de aceea nu puteam să vă las să comiteţi o faptă necugetată, îngrozitoare şi străină de firea dumneavoastră. Şi-acum spuneţi-mi, vă rog : mai regretaţi că am venit ?

Urmă o clipă de tăcere. Harrison se ridică. Pe faţă i se citea demnitate, hotărîre, siguranţa omului care se scuturase de un coşmar şi îşi venise în fire. Îi întinse mîna bărbăteşte lui Poirot.

— Da, a fost bine că aţi venit. Vă mulţumesc ! Vă mulţumesc !

Pînă la urmă a intervenit oarba!

VERA STEINBERG

Au trecut două zile întregi pînă ce poliţia l-a găsit pe Friedrich Grunau, om de 68 de ani, asasinat în locuinţa sa. Poate că ar fi durat şi mai mult dacă vecina sa, doamna Koch, n-ar fi anunţat poliţia. A intrigat-o faptul că bătrînul domn a dispărut aşa, deodată.

Cercetarea cît se poate de amănunţită a locuinţei n-a fost lămuritoare pentru comisar. Toate erau la locul lor. Obiectele de argint în vitrină, hîrtiile de valoare în birou, tablourile scumpe pe pereţi. Comisarul Schreider a constatat că toate aceste obiecte aveau mare valoare şi deci nu se punea problema unui furt.

— Nici de bani nu s-a atins — i-a spus Schreider asistentului său, Thomas Winter ; dar cu caseta aceea de pe birou ce este ?

— Nici din aceasta se pare că nu lipseşte nimic — i-a răspuns Winter. Nu e încuiată şi conţine nouă sute şaptezeci şi două de mărci.

La plecare, Winter reflectă cu voce tare : „şi totuşi mobilul a fost furtul. Cînd hoţul a pătruns în casă a văzut că Grunau nu doarme încă şi l-a omorît ca să nu poată striga după ajutor. Apoi a fugit speriat fără să se mai atingă de pradă. Oare nu s-ar fi putut întîmpla şi aşa ?"

Comisarul zîmbi :

— Numai că spărgătorul, să-i zicem mai bine asasinul, trebuie să fi avut cheie. Urme de spargere nu există. Şi dacă Grunau nu dormea încă îl vedea din timp pe hoţ. În această situaţie el avea timp să strige după ajutor. Dar Grunau a fost găsit în pat sufocat cu propria-i pernă. Nu, Winter, teoria ta nu ţine !

*

Hans şi Inge Bergman — nepoata celui asasinat şi soţul ei — luară loc pe scaunele oferite de comisar. Hans era puţin greoi şi provocator.

Comisarul dorea să obţină de la ei cîteva informaţii.

— Unchiul dumneavoastră avea prieteni sau cunoscuţi care îl vizitau mai des ? o întrebă pe Inge.

— Nu cred, nu cunosc. Mi se pare că nu primea nici un fel de vizite în afară de ale noastre. Adică fratele meu, Helmut, soţul meu şi eu.

— Îl vizitați des ?

— Desigur, aveam grijă de el. Veneam aproape zilnic.

— Asasinul unchiului dumneavoastră a pătruns în casă fără să forțeze ușa. Poate că unchiul dumneavoastră i-a deschis ușa sau și-a deschis-o el singur, a continuat comisarul, uitîndu-se insistent la tînăra femeie.

Inge Bergman rămase calmă.

— Numai trei oameni au chei ale locuinței : fratele meu, soțul meu și eu.

Dîndu-și deodată seama de semnificația cuvintelor sale, izbucni :

— Doar nu credeți că unul dintre noi e asasinul ?

Helmut o prinse de mînă, liniștind-o :

— Cum poți să spui așa ceva ? Și încă aici la poliție ? Ne-am putea crea neplăceri, fără să fim vinovați. Sînt numai întrebări de rutină, draga mea.

Zîmbi spre comisar cu un aer forțat.

— Mulțumesc, domnule Bergman — spuse acesta. Dacă aveți atîta înțelegere pentru meseria noastră, spuneți-ne, vă rugăm, unde ați fost în ziua și la orele cînd domnul Grunau a fost omorît, adică între zece și unsprezece seara.

Lui Hans Bergman îi îngheță surîsul pe buze.

— Nu vă permit, domnule comisar ! Se pare că într-adevăr ne suspectați. Dar, dacă doriți neapărat să știți, în acel timp am fost la cinema. Am văzut filmul „Asasinul de la miezul nopții", la cinematograful Corso.

— Ați fost singur ?

— Da. Soția mea nu se simțea prea bine și a rămas acasă. Tot singură... un alibi slab, nu ?

— Nimeni n-a cerut de la dumneavoastră un alibi — răspunse Schneider liniștit. Puteți pleca.

Soții erau deja la ușă cînd comisarul își aminti de fratele Ingei. O strigă „Doamnă Bergman unde aș putea să-l găsesc pe fratele dumneavoastră Helmut ?" Inge se întoarse supărată : „Dacă n-o fi acasă, cu siguranță că e la vreo păpușică !"

— Adică ?

— Soția mea e supărată că Helmut își toacă banii cu diferite fete — răspunse în locul ei, Hans Bergman.

*

Fratele Ingei Bergman nu era, întîmplător, după cum a subliniat și gazda, la nici o fată. Era un bărbat înalt, bine dezvoltat, cu umeri lați și cu o față simpatică, prietenoasă. La apariția comisarului se sperie.

— Ce e, domnule Grunau, cum se face că azi sînteți acasă ? îl întrebă Schneider, zîmbind.

— Am fost de noapte și sînt al dracului de obosit.

— Aveți, sigur că aveți zile obositoare... sau mai degrabă nopți obositoare... ?

— Cum vreți să le luați !

— Deci și alaltăieri ați fost obosit ? spuse comisarul de astă dată zîmbind ironic.

Helmut Grunau suspicios, întrebă :

— De ce mă chestionați ?

Apoi rîse și continuă :

— În special seara, domnule comisar, serile sînt obositoare. Dacă ați cunoaște noua mea prietenă, m-ați crede.

— Bine, bine, spuneți numele și adresa fetei.

— Și pentru ce mă rog ? N-am făcut doar nimic.

— S-ar putea. Dar e foarte important să știm unde anume ați fost în acea seară între orele zece și unsprezece, deoarece în acest interval de timp unchiul dumneavoastră a fost asasinat.

Se pare că pe tînărul Grunau știrea l-a fulgerat.

— Dumnezeule, suspină. Unchiul Friedrich era un suflet ales. În ziua aceea, după orele de muncă l-am vizitat pentru o clipă.

— La ce oră ?

— Precis la orele patru. Unchiul tocmai se întorcea de la plimbare. Ne-am întîlnit în stradă în fața ușii și apoi am urcat direct la el. De obicei se oprea mai întîi la doamna Koch, doamna cea bătrînă oarbă, care locuiește chiar în apartamentul de dedesubt.

— Știu, răspunse comisarul. Și cît timp ați rămas la el ?

—Nu multă vreme, cel mult o jumătate de oră. Știți... aveam o întîlnire cu fata.

— Aveți cheiea locuinței ?

— Da, am. Și sora și soțul ei. Unchiul Friedrich ne-a dat cheile, căci de multe ori era culcat cînd îl vizita vreunul dintre noi.

*

Puțin după înmormîntarea lui Friedrich Grunau, comisarul Schneider îl vizită din nou pe nepotul acestuia.

— Am pentru dumneavoastră o veste proastă, domnule Helmut. Trebuie să veniți cu mine. Am ordin să vă arestez ! l-a amenințat comisarul.

— Pe mine ? Imposibil. Doar am un alibi. În timpul acela eram la prietena mea. Mă jur. Dealtfel chiar ea v-a confirmat.

— Da, a confirmat. Dar acum avem de la ea o nouă declarație făcută fără să i-o cerem — i-a explicat Schneider. Ne-a spus că în seara aceea ați plecat de la ea înainte de ora opt.

— E o minciună, o minciună !

— Credeți ? Prietena dumneavoastră ne-a declarat că ați căutat s-o convingeți ca să susțină alibiul dumneavoastră din

acea seară, amenințînd-o că altfel nu vă mai căsătoriți cu ea.

Helmut Grunau se uită pierdut la comisar.

— Pentru dumnezeu, domnule comisar. S-a răzbunat fiindcă știe că vreau să mă despart de ea. I-am spus-o. Atunci s-a înfuriat, m-a amenințat. Mi-a spus că poate să mă distrugă. Credeți-mă, domnule comisar, așa a fost. E o răzbunare. Eu nu sînt un asasin !

— E mai bine s-o spuneți judecătorului de instrucție. Și acum să mergem.

*

Helmut Grunau ședea în celulă. Nu vorbea cu nimeni, refuza să-și vadă sora, nu voia nici un apărător.

— A pregătit totul cu mare precizie, susținea comisarul, dar cînd a fost descoperit a avut un șoc. E ceva foarte normal.

În momentul acela sună telefonul. Schneider ridică receptorul și după o clipă spuse asistentului său :

— Hai repede, dragul meu Winter, ne-a telefonat un chiriaș din casa Grunau. Se pare că e ceva urgent.

*

„S-ar putea să credeți că ceva nu e în regulă în capul meu — spuse doamna Koch, invitîndu-i pe cei doi comisari în apartamentul său. Dar să nu uitați că sînt oarbă... nu mai văd de treizeci de ani. Și unui asemenea om care trăiește în întuneric veșnic i se dezvoltă celelalte simțuri. Deși am deja șaptezeci și cinci de ani, aud foarte bine. Și astăzi după-amiază am auzit zgomote în apartamentul domnului Grunau. Aceleași zgomote pe care le-am auzit în seara cînd a fost asasinat."

— Zgomote ? Ce fel de zgomote ? o întrebă curios comisarul Schneider.

— Pași. Da, pași, domnule comisar.

— Pași ? Schneider deveni mai atent.

— Da, niște pași inegali. Cineva care călca apăsat pe un picior, iar pe celălalt îl tîrșea după el. În seara aceea mi-am spus : ce curios că domnul Grunau încă nu s-a culcat ! Știți că domnul Grunau era puțin șchiop ? Dar acum domnul Grunau e doar mort. Nu e interesant ? Credeți poate că aiurez ?

— Dimpotrivă, doamnă Koch. Vă sînt recunoscător pentru tot ce mi-ați spus, o asigură comisarul.

*

Hans Bergman se uită neîncrezător la comisar și la asistentul său, cînd i-au fost aduse la cunoștință rezultatele investigațiilor. Apoi se predă. Recunoscu că atunci a fost prea sigur pe el, deoarece în seara crimei nimeni nu-l văzuse — lucru real în fond — și că nu s-a gîndit nici o clipă că, în schimb, ar putea să-l aducă cineva. Altfel n-ar fi intrat azi după amiază din nou în apartament. De fapt a vrut doar să-și mai încînte ochii cu lucrurile de valoare care acum îi aparțineau lui și soției sale, căci Helmut nu mai conta !

— De ce l-ați omorît totuși ? N-ați avut răbdare să așteptați moștenirea, întrebă comisarul.

— Aveam destule datorii. Tot timpul mă gîndeam la acest egoist bătrîn căruia noi îi jertfeam tot timpul nostru liber. Știa în ce greutăți ne zbăteam, dar nu voia să ne ajute. În seara aceea am vrut într-adevăr să merg la cinema. Cînd am trecut pe lîngă casa lui am urcat să mai încerc să-l conving. L-am rugat, am cerșit să ne ajute... Avea bani destui. A refuzat. Atunci mi-am pierdut cumpătul. Restul l-ați descoperit. Soția mea nu știe nimic.

Bergman plecă însoțit de comisar și de asistentul său. Oamenii își întorceau capul după el. Pe un picior călca apăsat, pe al doilea îl tîrșea după el.

Niște oameni întreprinzători

JACK RITCHIE

Cafeaua era tare și fierbinte. Luminile semaforului din fața cafenelei săreau mereu de la verde la galben și roșu. Curios, că pe o asemenea stradă nu prea circulată e instalat un semafor. Nici țipenie de om. Proprietarul localului m-a întrebat: „mașina din fața magazinului lui O'Connel e a dumneavoastră?"

Am confirmat, apoi am achitat consumația și am părăsit localul. Lîngă automobilul meu stătea șerifui, un tip cu burta mare și cu niște ochi albaștri mici.

„Pe semne dumneata nu știi că aici n-ai voie să parchezi?"

Am privit afișele fixate și în spatele mașinii mele pe care scria: „Parcare interzisă".

„Cînd am parcat, aceste afișe nu erau!"

Șerifui a zîmbit feroce: „O asemenea justificare nu duce la nimic. Pur și simplu nu le-ați observat. Știu că n-ați făcut-o în mod intenționat, dar legea e lege!"

„În regulă. Îți plătesc amenda și gata!"

„Nu domnule! Dumneata nu ești de pe aici, alta e formalitatea".

Puțin nervos, totuși cu un zîmbet pe buze, i-am spus: „N-aș putea să vă achit amenda direct?"

„Nu, domnule, eu nu sînt îndreptățit să încasez amenzi. Trebuie să vă rețin și judecătorul Pender o să vă condamne la plata amenzii. Totul nu va dura mai mult de un sfert de oră".

Am oftat și l-am însoțit la comisariat.

În cafeneaua lui O'Connel am băut cafeaua. Acum trecem pe lîngă berăria lui O'Connel, apoi pe lîngă marele magazin O'Connel, „Cine e acest O'Connel?" mi-am întrebat însoțitorul. După cum văd, lui îi aparține tot orașul".

„Orașul nu aparține nimănui" — mi-a tăiat-o șeriful.

În pragul închisorii poliției care era în aceeași clădire cu comisariatul, ne-a întîmpinat un cățel negru. „Acesta e Freddie" mi-a spus șeriful și l-a mîngîiat pe spate. Apoi mi-a comunicat: Judele Pender va veni imediat. Acum goliți-vă buzunarele".

„Să golesc buzunarele? Drace! de ce?"

„Trebuie să vă închid în celulă pînă aduc judecătorul, s-ar putea să fugiți pînă atunci. Regulamentul prevede că nu am voie să vă bag în celulă, decît după ce vă goliți buzunarele."

Fierbeam tot, dar n-am avut încotro și mi-am golit buzunarele. Aveam portmoneul, chei, batistă, toc rezervor și un carnet de cecuri.

„Numărați-vă banii!" mi-a ordonat șeriful.

„Nouăzeci de dolari și 27 cenți".

Apoi șeriful O'Connel m-a percheziționat, dar natural n-a găsit nimic. A completat un formular cu inventarul lucrurilor mele și m-a condus în celulă. A încuiat-o și a plecat după judecătorul Pender.

Prin gratii am văzut cum Freddie a dat de cîteva ori din coadă și apoi s-a întins. Peste vreo zece minute s-a așezat și și-a ascuțit urechile. Apoi a început să scheaune. Am auzit zgomotul unui avion cu un motor. Zgomotul s-a intensificat, a trecut pe deasupra noastră, apoi a încetat. Freddie s-a liniștit.

Au trecut alte zece minute pînă ce șeriful s-a întors și m-a condus în birou. Un tip puțin cărunt ședea în spatele biroului. Deci acesta este judecătorul Pender. Cînd șeriful mi-a înapoiat lucrurile judele a intrat în acțiune.

„Recunoașteți că sînteți vinovat, domnule Randolph?"

„Nu!" am răspuns. „Afișele în cauză nu erau acolo cînd am parcat!"

Judecătorul a zîmbit: „Cît de des am mai auzit asemenea justificări. Șerifule, ce ai de spus privitor la aceste afișe?"

„Acele afișe sînt acolo de mai bine de zece ani!"

Judecătorul s-a sculat în picioare și a continuat: „Domnule Randolph, ne-am lămurit și vă condamn la plata unei amenzi de 50 de dolari."

Am sărit ca ars: „Cincizeci de dolari pentru o parcare incorectă. Așa o timpenie n-am mai auzit în viața mea!"

Pender s-a încruntat: „Aceasta este o insultă la adresa judecătorului. Vă condamn pentru aceasta la 40 de dolari. Împreună datorați 90 de dolari!"

Am vrut să ripostez, dar a intervenit prompt șeriful: „Mai bine nu mai spuneți nimic, domnule Randolph, mai mulți bani nu aveți. Încă o ofensă și va trebui să vă închid. Judecătorul nu primește cecuri."

I-am dat judecătorului 90 de dolari.

„Pot să plec acum?"

„Oriunde doriți, domnule Randolph!"

Șeriful a mers cu mine o bucată de vreme. „Frumos oraș, nu? doar că sînt puține întreprinderi aici. Întîmplător nu cunoașteți pe cineva care ar avea să deschidă aici o fabrică de încălțăminte?"

„Nu" — am zis scurt — nu prea aveam poftă de vorbă. „La revedere".

Cînd am ajuns la mașina mea și-am vrut să mă urc, șeriful care nu plecase, s-a uitat în automobil: „Ce aveți acolo pe scaunul din spate?"

„Drace, ce să am, n-am nimic!" am țipat eu enervat. Dar de fapt acolo pe unul din scaune se găsea un pachețel ambalat într-o hîrtie care ici-colo era ruptă și pe unde atîrna ceva ce semăna cu niște fire de fîn mecegăit.

Șeriful și-a țuguiat buzele: „Dar bine omule, păi asta este marihuană!"

„În viața mea n-am văzut așa ceva" am protestat eu.

„V-aș crede bucuros Randolph, dar dovada e aici și eu trebuie să procedez conform legii și să vă arestez!"

Din nou m-am văzut la închisoare. „Aveți aici desigur vreun avocat?" am întrebat.

Șeriful a dat din cap: „Chiar trei, nu unul: domnul Edy O'Connel, apoi fiul său Ralph. Apoi mai e și Cyrus Whitman.

„L-aș vrea pe acel domn Whitman".

Din nou a trebuit să scot lucrurile din buzunare și din nou eram în celulă.

Șeriful O'Connel a plecat să-l caute pe domnul Whithman.

Freddie și-a ascuțit urechile, a început să scheaune. În cîteva secunde am auzit un alt zgomot de avion.

După douăzeci de minute a apărut șeriful cu un bărbat chel. „Acesta este avo-

catul" — a spus. „Vă las singuri, ca să puteți discuta nestingheriți".

Whitman a început să vorbească:

„Domnule Randolph, sînteți acuzat de o faptă deosebit de gravă, negustorie cu stupefiante!"

„Dar eu niciodată n-am văzut acel pachet!"

„Natural, vă cred. Dumneata nu ești omul care să facă așa ceva în mod intenționat. Cineva v-a confundat și v-a crezut clientul său."

„Și marihuana a pus-o așa simplu pe scaunul din spate al mașinii?"

„Mă rog, în orice caz așa să spuneți în fața judecătorului".

„Și o să mă creadă?"

Whitman a zîmbit liniștitor: „Dragă domnule Randolph și la noi există ordine și lege. Natural că din cînd în cînd și oameni nevinovați se împotmolesc într-o asemenea întîmplare nefericită. Dar judele Pender este un om drept. Am să-i descriu cu un lux de amănunte tot ce s-a întîmplat și o să vă achite."

„Puteți să-mi garantați aceasta?"

„Absolut!" apoi s-a oprit o clipă — „mai e încă ceva"...

„Ce?"

„Onorariul meu!"

„Opt sute de dolari" — a spus Whitman. „Vă acuză de o faptă foarte gravă, după legile în vigoare pentru așa ceva, v-ar aștepta o pedeapsă foarte grea!"

Freddie din nou a devenit atent și s-a așezat în fața ușii.

„E undeva aici un aeroport? am întrebat.

„Da, aparține lui Red O'Connel dar poate fi utilizat numai pentru avioane mici" a răspuns Whitman, oarecum surprins de schimbarea subiectului.

„Acum iar a decolat ceva, motorul nu e tocmai în regulă". Apoi am chemat șeriful: „Aduceți-mi, vă rog, carnetul de cecuri".

Toată averea mea era opt sute doi dolari și 17 cenți. Am completat cecul și l l-am dat lui Whitman.

„Chiar acum mă duc la jude și aranjez totul!" a spus înclinîndu-se. „Puteți avea toată încrederea".

Cînd Whitman a plecat, m-am întors spre șerif: „Mi-am amintit că nu cunosc numele dumitale întreg".

„Michael Jerome O'Connel".

„Ați putea să repetați, vă rog, știți eu nu prea aud bine".

Și-a repetat numele, acum puțin mai tare.

„În cîte sîntem astăzi?"

„Vineri, nouă aprilie 1971".

Mi-am pus mîna la ureche și ei aproape că mi-a strigat: „Vineri, nouă aprilie 1971!"

„Mulțumesc, mulțumesc. A fost drăguț din partea dumitale".

După o jumătate de oră, șeriful m-a condus în birou, unde se găseau domnul Whitman și judecătorul Pender. Whitman mi-a strîns afectuos mîna, spunîndu-mi: „Acum totul e în ordine. Judecătorul Pender a fost mărinimos".

„Deci sînt liber?"

M-am întors din mers spre Whitman: „Numele dumitale e Whittier, nu?"

„Nu" — m-a corectat: „Mă cheamă Whitman Cyrus O'Connel, Whitman!"

Din nou m-am prefăcut că nu înțeleg.

„Donait Whitman?"

„Nu, Cyrus O'Connel Whitman!"

„Domnul Randolph nu prea aude bine" a intervenit șeriful, ca o scuză.

Am pășit spre ieșire. „La revedere, domnilor. A fost splendid aici, la dumneavoastră. Poate ne vom vedea în curînd!"

Ușa s-a închis după mine. Am rămas pe loc și am ascultat. Am auzit glasul lui Whitman: „Cum poate fi surd Randolph, cînd a auzit decolarea avionului?" și apoi s-a întors spre șerif: „De ce crezi, Mike, că Randolph e puțin surd?"

„Păi așa mi-a spus chiar el și m-a pus să repet cîte ceva din ce i-am spus".

„Ca, de exemplu?"

„Păi numele meu, data zilei de astăzi".

„Și mie mi s-a părut puțin cam prea vesel, cînd mă gîndesc cum s-au comportat alții..."

Whitman a intervenit: „Randolph ne-a rugat să repetăm anumite lucruri. Ce-ar fi dacă le-a înregistrat pe magnetofon?"

„Dar eu l-am percheziționat în mod amănunțit și așa ceva n-am găsit la el" — a obiectat șeriful.

„Aceasta nu înseamnă nimic" — a spus Whitman. Poate l-a avut în cureaua de la pantaloni sau în gaura vreunei măsele sau poate chiar în păr.

„Eu știam că aceste lucruri n-o să poată dura o veșnicie" — a spus șeriful.

„Ce vorbești de veșnicie" l-a apostrofat Whitman. „Dar nu durează nici de trei săptămîni."

„Am vrut să fac rost de bani pentru finisarea construcției băii publice" — s-a văitat Pender.

Am deschis atunci ușa: „Domnilor, cred că am uitat ceva".

„Bine că ați venit, a spus șeriful. „A fost o confuzie regretabilă. Tocmai am cercetat marihuana. E o iarbă obișnuită. Așa că n-a avut loc nici o infracțiune". Whitman a scos cecul ce-l avea de la

mine înapoindu-mi-l: „Unde nu există acuzație, nu e nici proces și ca atare nu pot pretinde de la dumneata onorar, domnule Radolph."

Judecătorul Pender a completat, cu o voce sonoră: „Și eu judele Pender sînt drept martor, că asemenea lucruri nu se vor mai întîmpla în viitor".

„Și cum rămîne cu parcarea și ofensa judecătorului?" am întrebat.

A răspuns șeriful: „Dacă mă gîndesc, afișele acelea nu erau niciodată în același loc. Cred că niște golani și-au permis o glumă proastă."

Judecătorul a dat aprobator din cap. „În această situație, natural, nu putem acționa și ca atare amenda..." Repede a scos din buzunar 45 de dolari. „Și acum e rîndul tău!"

Șeriful O'Connel a scos și el 45 de dolari. Apoi au crezut că plec. Aș fi făcut-o, deoarece mi se înapoiaseră toți banii. Nu sînt de la poliția secretă cum au crezut acești escroci, dimpotrivă, mă cam situez de partea cealaltă. De aceea am un nas atît de bun și știu unde pot să mă pricopsesc.

Am spus: „De ani de zile mă poartă gîndul ca să mă stabilesc într-un orășel, și aici la voi, chiar că-mi place."

Mi s-a părut că ideea mea nu prea l-a încîntat.

Am continuat: „Cînd mă gîndesc la toate posibilitățile prin care s-ar putea mări veniturile orașului... De exemplu semaforul, roșul să fie plasat mai jos, n-ar trebui să fie nici prea vizibil, cei ce ar încălca legile de circulație..."

Șeriful a stat o clipă pe gînduri, apoi a spus: „Să știți că s-ar putea lua în considerare..."

„Și încă ceva de care ar trebui să țineți seama, am completat eu, cînd vine în oraș un străin care are numai 90 de dolari bani gheață, în nici un caz nu-i luați toți banii. Dacă vă mulțumiți cu jumătate va considera totul normal și nu se va plînge nicăieri. Aș mai avea o mulțime de idei interesante care s-ar putea realiza ușor!"

Cei trei mă ascultau foarte atent!

Toată această poveste a avut loc cu un an în urmă.

Între timp am terminat și achitat în întregime construcția băii publice și acum începe amenajarea unui teren de golf, terenul l-am plătit deja.

Prea multe întreprinderi nu există, încă, dar părinții orașului nu duc lipsă de nimic. Și nici eu.

Sub presiune

MAX VAN DERVEER

Harry Stead încerca să-și înfrîngă emoția. Cel mai important lucru pentru el era să aibă mintea limpede pentru a putea înțelege și pentru a putea găsi răspunsul la atîtea întrebări chinuitoare. Dar se simțea cu totul sleit de puteri. Nu putea să îndepărteze imaginea soției sale moarte în pat, a încăperii răvășite, a inelului aceluia pe care i-l dăruise cu atîta plăcere și care îi fusese scos de pe deget și dispăruse... Apoi cordonul telefonului strîns în jurul gîtului ei, chipul ei crispat, desfigurat, ușa ferestrei din spre balconul de la etajul al doilea deschisă, gîndurile și imaginile se amestecau în dezordine. Nu mai simțea decît o durere cruntă în cap și niște crampe puternice în stomac. Auzea vocea lui Karl, care răspundea la întrebările ofițerului.

— ...și cînd am văzut în ce stare era Harry, continua Karl cu o voce nesigură, ei bine, l-am dus acasă.

— La ce oră l-ați dus acasă domnule Flawers?

— Cam pe la nouă și jumătate. Îmi amintesc că am aruncat o privire la pendula de pe perete cînd am ieșit din bar. Era ora nouă. Iar ca să ajungi din centru pînă la locuința lui Harry, durează cam o jumătate de oră.

— Și deci credeți că fratele dv. a avut...

— De fapt Harry și cu mine nu sîntem frați, domnule căpitan. Nu e nicio legătură de sînge între noi. Mama a murit la nașterea mea, iar tata s-a căsătorit după un an cu mama lui Harry care era văduvă. Harry avea atunci douăzeci de ani și a plecat în armată. Practic nu l-am cunoscut decît după ce trecuse de patruzeci de ani. Acum eu am douăzeci și opt de ani iar Harry patruzeci și șapte.

— Înțeleg domnule Flawers. Și revenind la cele întîmplate, după părerea d-voastră, Stead băuse prea mult și a trebuit să-l duceți acasă.

— Exact, domnule căpitan.

—Soția lui era acasă?

— Cred că... nu știu.

Răspunsul lui Karl îl făcu pe Harry să tresară. Pînă atunci nu reușise să urmărească relatările lui Karl, dar de data aceasta fu surprins.

— Luminile erau aprinse în casă?

— Da! Probabil că Lynn era acasă. Jos era lumină, dar pe ea n-am văzut-o.

— Deci faptul că lumina era aprinsă jos, v-a făcut să credeți că era acasă.

— Da.

„Karl, — ar fi vrut să spună Harry — Lynn era acasă". Am văzut-o la fereastră cînd ne-am întors. Îmi amintesc bine că privea afară. Dar dacă totuși Karl n-a observat-o? Pe de altă parte, s-ar fi putut întîmpla ca ea să nu fi fost la fereastră și lui să i se

fi părut numai că o vede. În starea în care se afla după ce băuse atît de mult, acest lucru ar fi fost posibil. Fără îndoială, Karl spunea adevărul. N-avea de ce să mintă.

— Perfect, spuse polițistul. Și odată ajunși acasă... ?

— L-am așezat pe Harry în patul din biroul său, l-am învelit cu o cuvertură și am plecat acasă. Pe Lynn n-am văzut-o și nici n-am auzit-o. Apoi, azi după amiază Harry mi-a telefonat.

— Domnul Stead ?

Harry tresări din nou și își fixă privirea asupra bărbatului care stătea la birou. Ținuta sa era impecabilă. Cu siguranță fusese polițist cea mai mare parte a vieții. Avea ochi albaștri care nu clipiră cînd întrebă.

— Ești de acord cu declarațiile domnului Flawers ?

Harry ridică din umeri descumpănit :

— Nu... Nu știam că avea un amant, îngăimă el, mirîndu-se că poate spune ceva.

— Putem vorbi despre asta mai tîrziu. Ești de acord cu fra... cu relatările domnului Flawers asupra celor petrecute aseară ?

— Îmi amintesc în adevăr că am ieșit împreună din bar. Îmi amintesc de asemeni că m-am urcat în mașina lui. Despre cele ce au urmat nu sînt sigur însă. Eram atît de confuz !

— Domnule Flawers, zise căpitanul, vă mulțumesc că ați venit.

— O să-l rețineți pe Harry mult timp ?

— Vreau să aud și versiunea sa.

— Pot să aștept ?

— Desigur, dar s-ar putea să aveți cam mult de așteptat.

— Atunci poate că ar trebui... Karl ezită cîteva clipe. Harry, cred că am să mă duc acasă... Barbara, copii... Înțelegi, Barbara are să fie îngrijorată.

— Sigur că da, Karl !

— Atunci, îmi dai un telefon cînd termini ! Sau mai bine, ia un taxi și vino la noi !

— Da, am să iau un taxi, Karl.

— Domnule căpitan... Karl era încurcat și își căuta cuvintele. Domnule căpitan, există în orice caz un lucru pe care trebuie să-l rețineți. Harry și cu mine sîntem foarte legați sufletește. Dar Lynn, soția lui Harry și cu mine aveam vederi diferite în foarte multe privințe. Acesta este motivul pentru care aseară nu am căutat să văd dacă era acasă. Am socotit că îl pot așeza pe Harry în patul din birou și... Karl se opri și ezită din nou. În adevăr, nu era un conflict fățiș, nimic serios. Dar eram firi diferite, fiecare își avea personalitatea sa. Soția lui Harry pe a ei, eu pe a mea.

— Da, știu cum se petrec lucrurile în astfel de situații.

Polițistul își trase puțin fotoliul de lîngă birou, întinse mîna către un magnetofon, apăsă pe buton și îl opri.

— Vă mulțumesc că mi-ați lăsat magnetofonul domnule Flawers.

Karl se îndreptă spre ușă, se opri o clipă, aruncă o privire spre Harry și apoi părăsi biroul.

Harry îl privea fix pe polițist în timp ce acesta scotea banda din magnetofon și punea alta. Durerea de cap se accentuase, iar junghiurile din abdomen deveniseră și mai ascuțite. N-ar fi trebuit să bea atît de mult alcool.

— Și acum, Harry Stead, spuse căpitanul Camper, preferi să-ți pun eu întrebări sau poți să-mi relatezi singur lucrurile așa cum le cunoști d-ta ?

— De unde să încep ?

— Să zicem de ieri. Mai precis de cînd te-ai sculat în dimineața de ieri, simbătă 7 iulie 1979.

Data, își spune Harry, era acum înregistrată pe bandă, pentru a servi mai tîrziu la tribunal, dacă va fi cazul.

Sîmbătă fusese o zi însorită, liniștită, o zi bună pentru o partidă de golf, dar mai rămăseseră unele treburi neterminate în cursul săptămînii la biroul său de consilier fiscal din centrul orașului. În plus, se ivise perspectiva unui nou client. Harry se trezise pe la ora nouă cu presentimentul că va avea o zi bună. Clientul nou pe care spera să-l dobîndească se arătase foarte interesant. Rămase cîtva timp în pat, cu ochii ațintiți spre tavan, fumînd prima țigară a zilei și ascultînd respirația liniștită a soției sale, care dormea încă în patul alăturat. Apoi se dădu jos din pat, făcu un duș, se bărbieri și își pregăti un ou, niște pîine prăjită și cafea.

Lynn intră în bucătărie în momentul cînd își turna cea de a doua ceașcă de cafea. Purta o pijama și un halat foarte strîns pe talie. Părul îi era zbîrlit, iar buzele nerujate lăsate în jos îi dădeau o expresie de nemulțumire. Îi întinse o ceșcuță ca să-i toarne și ei cafea.

Iar mă doare spatele îngrijorător, se văită ea, întinzîndu-și oasele ca o pisică, înainte de a se așeza la masă și de a lua de pe scrumieră țigara pe care o fuma el. Trase adînc un fum și începu să tușească.

— Îți spun Harry, dacă nu cumpărăm alte saltele...

Fu primul semn prevestitor al unei zile rele. Buna dispoziție cu care se sculase, începea să se destrame.

— Te duci la birou ? întrebă ea.

— Da, vine domnul Dorsey. Îți aduci aminte că ți-am spus...

— Opresc mașina pentru mine.

— Desigur, e simbătă.

— Am de făcut o mulțime de lucruri.

— Nu uita să umpli rezervorul de benzină. E aproape gol.

— Mă așteptam. Așa se-ntîmplă întotdeauna. Lasă-mi ceva bani !

Harry o privi mirat :

— Dar nu ți-a mai rămas nimic din ce ți-am dat ieri ?

— Știi că ai haz, Harry ! N-oi fi vrînd să cumpăr lumea întreagă cu patruzeci de dolari ! Au fost cumpărături la băcănie, la măcelărie, curățenia în casă, rufele, mașina. ...Ce-oi fi crezînd ?

Harry scoase din portofel o hîrtie de zece dolari și o puse pe masă.

— Cred că are să-ți ajungă, Lynn. Știi că ultimele două săptămîni au fost cam grele.

— Bine, dă-mi o țigară !

Lynn luă ziarul de pe masă, îl desfăcu și parcurse în grabă prima pagină. Luă țigara de la Harry fără să-și ridice ochii de pe ziar.

— La ce oră te întorci? întrebă ea cînd Harry se pregătea să iasă din bucătărie.

— Dorsey vine la ora două.

— Nu te-am întrebat asta.

— Atunci... Nu știu, răspunse Harry în silă.

Autobuzul întîrzia. Harry aștepta nerăbdător în stația de la intersecție. Simțea o neliniște surdă, mocnită. Se bătu cu palma pe picior. Poate că ar fi mai bine să le lase pe toate baltă și să se ducă să bea. Cel puțin Lynn ar avea un motiv de gîlceavă.

Autobuzul se opri scîrțîind, iar Harry urcă. Mai era un singur pasager, o femeie între două vîrste. Asta îi reaminti că era sîmbătă și că ar fi trebuit să fie în drum spre terenul de golf. Trecu prin fața stației service a lui Karl, dar pe el nu îl văzu. Poate că era dus să joace golf.

La birou se cufundă într-o serie de socoteli încurcate. Cifrele nu se potriveau și se încăpățînă să refacă toate calculele. La ora prînzului se ridică necăjit și se duse la un express să guste ceva. Rezistă ispitei de a intra într-un bar. Apoi se înapoie la lucru la fel de plictisit. Pauza de la prînz nu-i schimbase starea de spirit. Apoi la ora două, clientul pe care îl aștepta îi telefonă și îi spuse că a renunțat la serviciile unui expert fiscal.

— As ține totuși să stăm de vorbă, domnule Dorsey, spuse Harry silindu-se să nu vorbească pe un ton prea rugător. Cred că am putea ajunge la un aranjament financiar care ar fi...

— Îmi pare rău, dar hotărîrea mea este luată.

— Bine, de acord domnule Dorsey, dar dacă în viitor veți considera...

— Am numărul d-voastră de telefon.

Harry trînti receptorul enervat. Își pusese mari nădejdi în acea afacere. I-ar fi asigurat un an fără greutăți.

Își reluă lucrul. Deodată fu cuprins de o dorință nestăvilită de a bea. Avea nevoie de o băutură tare, care să-l zgîlțîie puțin și să-l readucă la o altă stare de spirit. Îl trecu un fior. Știa că nu se poate opri la un singur pahar. Începu iar să lucreze, dar după o oră renunță. Strînse toate hîrtiile. Se hotărî să-i telefoneze lui Lynn. Poate că s-a îmbunat între timp și ar vrea să meargă cu ei să bea acel pahar de care avea atîta nevoie. Poate că l-ar asculta. Cu ea alături, s-ar opri la timp.

Telefonul sună. Auzi vocea lui Karl:

— Harry, trebuie neapărat să te văd!

Vocea lui Karl era tremurătoare. Fără îndoială, se întîmplase ceva.

— Ce s-a întîmplat, Karl? întrebă Harry alarmat.

— Îți telefonez din oraș, Harry. În zece minute pot să fiu la tine. Trebuie să-ți vorbesc.

Karl sosi imediat. Se așeză într-un fotoliu alăturat și aprinse nervos o țigară. Era îmbrăcat în costumul său de lucru.

— N-are să-ți facă plăcere deloc, Harry, spuse el în cele din urmă. Poate că n-ar trebui să mă amestec eu în asemenea lucruri.

— Hai Karl, dă-i drumul! Spune tot ce ai pe suflet!

— Bine, Lynn a trecut pe la mine la stație în după amiaza asta. S-a oprit să ia benzină și...

— Cred că face asta în fiecare sîmbătă după amiază.

— Da, dar astăzi a trebuit să fac un drum în oraș. Îndată ce a plecat Lynn, am primit un telefon de la un client care rămăsese în pană în apropierea Hotelului Roy. Înțelegi? Nu chiar în fața hotelului, dar destul de aproape ca să pot vedea foarte bine intrarea principală.

— Și... și...

— Ei bine, tocmai înlocuiam o baterie la mașina aceea, cînd a apărut Lynn.

Harry aștepta urmarea cu un presentiment sumbru.

— Firește, am recunoscut îndată mașina ta. Dar nu puteam să-mi explic de ce Lynn parca mașina în zona rezervată hotelului.

— Deci după aceea ai văzut-o coborînd din mașină. Nu? Continuă!

— I-a ieșit în întîmpinare un individ, chiar în fața hotelului. Individul ieșea din hotel. S-au sărutat și după aceea au intrat...

— Să se sărute în stradă! Imposibil, nu era Lynn. Te înșeli, Karl.

— Nu Harry, era Lynn. Pot să jur. Dar cine m-a pus să vin să-ți spun toate astea! Văd că ești gata să explodezi.

Mînia lui Harry era ca un torent interior violent și tumultuos, ca un rîu gata să-și reverse apele cu furie.

— Ce-ai de gînd să faci Harry? Unde te duci?

Harry nu-și dăduse seama că se ridicase de la birou. Era acum cu mîna pe clanța ușii, cu ochii pironiți încă asupra lui Karl Flowers.

— N-ar fi trebuit! N-ar fi trebuit să-ți spun. Dar nu m-a răbdat inima cînd am văzut-o cu un alt bărbat după atîția ani de căsnicie. Am făcut rău Harry?

— Ne vedem mai tîrziu.

— Ce-ai de gînd să faci, Harry? Parc-ai vrea să...

— S-o omor?

— S-ar putea. Cred că ar trebui să merg cu tine. Să te ajut să te mai liniștești.

— Ca să-mi ții mîna stîngă în timp ce-i înfig cuțitul cu dreapta?

— Nu, Harry, nu vorbi așa!

— Să mă îmbăt Karl. Asta-i tot ce vreau să fac. Să beau în neștire. Nu sînt un asasin.

Harry simțea ochii albaștri ai polițistului scrutîndu-i stăruitor. Se cufundă mai adînc în fotoliu încercînd să-și rețină senzația de greață, care-i venea de la crampele abdominale amestecate cu durerea cruntă de cap.

— Iată, domnule căpitan, reuși el să spună. Asta a fost ziua de sîmbătă. Karl v-a povestit restul. O zi rea.

— Și spui că după ce ai fost la bar, nu-ți mai amintești nimic?

— Totul e foarte tulbure, domnule căpitan. Mi se pare că văd cîte ceva, dar în realitate nu e nimic. Îmi amintesc vag că m-am urcat în mașina lui Karl. Cred că îmi amintesc și că am ajuns acasă. Dar din momentul cînd am intrat...

— Nimic după aceea ?

— Nimic. Un gol întunecos... pînă azi.

— Înțeleg. Căpitanul Camper făcu o pauză. Atunci, astăzi ! Spune-mi ce s-a întîmplat astăzi !

— Oare ziua de astăzi există cu adevărat ? Continui să cred că am să mă trezesc la un moment dat și că totul nu e decît un coșmar.

— Pentru moment, spuse polițistul, caută să te concentrezi asupra dimineții de astăzi. Cînd te-ai trezit în birou, știai unde te afli ?

— Da, știam.

Harry se străduia să-și pună ordine în idei, dar îi era greu din cauza durerii cumplite de cap și a crampelor. După un efort continuă :

— M-am trezit cu o durere de cap îngrozitoare, una din cele mai îngrozitoare dureri de cap din viața mea. M-am dat jos din pat și m-am dus să-mi fac o cafea. Asta mi-a făcut bine. Ceva mai tîrziu, m-am întins pe pat și am adormit din nou. Cînd m-am trezit era ora unu și jumătate. Durerea de cap reîncepuse. Am luat aspirină. Un flacon întreg, dar nu mi-a făcut nimic.

— Și descoperirea corpului soției ? întrebă căpitanul pe un ton apăsat.

— Da, mi-am dat seama cît era ceasul. Am început să o caut pe Lynn. Am căutat-o în toate camerele de jos. Atunci m-am înfuriat. Mi-am adus aminte de cele ce-mi spusese Karl ieri. Am urcat și... și am găsit-o.

— Îți iubeai soția, Stead ?

— V-aș spune, răspunse Harry după o îndelungată tăcere, că eram căsătoriți de douăzeci de ani.

— Dar o iubeai ? Infidelitatea ei nu a...

— Lynn în brațele altui bărbat ! Lynn sărutîndu-se cu un alt bărbat ! Evident, un asemenea lucru m-a zdruncinat. Mariajul nostru nu a fost dintre cele mai fericite, domnule căpitan. Vorbind deschis, soția mea nu era o ființă agreabilă. N-avea dușmani, dar nu avea nici un prieten. Era o ființă dominatoare, egoistă, invidioasă. Dacă este posibil ca un bărbat să iubească o astfel de femeie, atunci pot să spun că o iubeam.

— A fost vreodată vorba de divorț ?

— O dată sau de două ori.

— Și cine a vrut să divorțeze ?

— Ea.

— De ce ?, căpitanul devenea din ce în ce mai insistent.

— Beau din cînd în cînd.

— Cei mai mulți bărbați beau.

— Da, dar nenorocirea este că nu țin la băutură. Mă dă peste cap imediat. Complet.

— După cele ce s-au spus aci azi după amiază, am și eu aceeași impresie, confirmă Camper.

— În mod obișnuit beau de unul singur și mă trezesc într-un hotel, într-un motel sau mai știu eu unde, fără bani, doborît, bolnav... Și nu-mi mai reamintesc nimic. Este ca și cînd s-ar fi lăsat o cortină.

— Și nu te întrebi niciodată ce-ai făcut, pe cine ai întîlnit sau unde...

— Pînă în prezent nu.

— Și de ce îți pui acum asemenea întrebări ?

— Fiindcă am senzația că mă bănuiți că mi-aș fi omorît soția.

— Și ai omorît-o ?

— Aș bănui mai degrabă pe un răufăcător neidentificat.

— Crezi deci că efectiv cineva a intrat în casă. S-a cățărat pe spalierul viței de vie, a urcat pe balcon și a intrat în casă pe fereastră. Aceasta fusese lăsată deschisă ca să intre puțin aer în acea noapte călduroasă. Boabele de struguri verzi care au fost găsite strivite fac să se creadă că cineva...

— Da și starea camerei. S-a scotocit peste tot. Și nu uitați inelul care i-a fost scos de pe deget. Ea nu-l scotea niciodată.

— Stead, ce l-ar fi făcut pe un hoț să intre în casa d-tale ? Ai reputația unui om atît de bogat ?

Această întorsătură bruscă a sensului întrebărilor îl luă pe Harry prin surprindere. Trebui să facă un efort pentru a se adapta la aspectul nou al discuției. În cele din urmă spuse :

— Trebuie să recunoașteți, domnule căpitan că locuința mea are o înfățișare deosebită. Este posibil ca răufăcătorul s-o fi privit din afară și să-l fi ispitit. El n-a avut de unde să știe că am în bancă numai patru mii de dolari, care constituie baza financiară a afacerilor mele. N-a văzut facturile pe care trebuie să le achit, n-a știut că nu mi-am permis niciodată să-mi cumpăr o mașină.

— Totuși casa este fără îndoială una dintre cele mai frumoase din oraș.

— Am cumpărat-o în primii ani de căsătorie cînd treburile mergeau altfel. Lynn ținea mult să aibă o casă frumoasă.

— Soția d-tale avea un cont personal în bancă ?

Harry păru surprins :

— Știați acest lucru ?

— Am găsit un carnet de cecuri în cutia de bijuterii.

— Da, Lynn era un spirit independent. Ținea să aibă banul ei. Îi dădeam cînd puteam. Nu în mod regulat. Au fost săptămîni cînd n-am putut să-i dau nimic.

— Stead, cred că ți-ai omorît soția. Cred că ai fost adus acasă într-o stare gravă de alcoolizare de către Karl Flawers, dar în același timp cred că ai simulat în mare măsură această stare. Cred că ai așteptat pînă dimineața foarte devreme, din moment ce ai urcat pe spalierul viței de vie, că ai pătruns prin ușa deschisă de la balcon și ți-ai ucis soția în timp ce dormea. Apoi ai răvășit toată încăperea și i-ai smuls inelul ca să lași impresia că mobilul crimei a fost jaful și că ea a fost săvîrșită de un bandit. Cred că ai coborît apoi în birou și ai dormit tot restul nopții și chiar după aceea. În fine, după amiază l-ai chemat pe Flawers la telefon, afectînd o criză de nervi.

— Era mai mult decît o criză de nervi, domnule căpitan, eram doborît, abrutizat complet.

— Ești arestat, Stead !

— Dar de ce l-aș fi chemat pe Karl dacă o omorîsem ? De ce l-aș fi grăbit să vă anunțe ? De ce n-am fugit ?

— E lămurit, Stead. Să zicem că n-ai știut că ai omorît-o și că nu-ți dai seama de asta nici acum. Admit chiar că ai săvîrșit faptul în starea despre care mi-ai vorbit. Dar crima rămîne. Ți-ai ucis soția !

— Motivul ?

— Celălalt bărbat.

— S-ar putea susține și asta, spuse Harry privind în gol.

Apoi, dintr-un salt ajunse la ușă. Străbătu coridorul în fugă. Întîlni un polițist în uniformă, îi trase un pumn zdravăn și îl împinse. Ajunse afară, în plină lumină a soarelui. Îi atrase atenția un taxi care staționa. Fugi spre el, sări înăuntru și îi spuse gîfîind șoferului :

— La aeroportul internațional ! Repede de tot !

Taxiul porni în mare viteză. Dar după cîteva sute de metri, într-un cartier de locuințe, Harry îi spuse șoferului să oprească, plăti și coborî. Înaintă în grabă vreo cinci zeci de metri, coti pe o alee pînă în spatele unei case care avea o scară de incendiu. Urcă pînă la acoperișul-terasă al clădirii și se așeză cu spatele rezemat de parapet. Respira normal pentru prima dată în cursul acelei mizerabile zile.

Rămase așa lipit de parapetul acoperișului, cu picioarele aduse lîngă corp, încercînd să-și adune gîndurile. Unde putea să fugă ? Există o limită în posibilitățile unui om de a se face nevăzut. Își scoase portofelul și fu cuprins de o descurajare profundă. Cu cei paisprezece dolari pe care îi avea la el, nu putea ajunge prea departe. Era duminică după amiază și banca era închisă. Casa lui era desigur supravegheată de poliție. Nu-și putea lua nici mașina, nici bani, nici alte lucruri. Singura lui nădejde rămînea Karl. Cu siguranță că avea asupra lui încasările de la sfîrșitul săptămînii. N-avusese cum să se ducă la bancă de vineri încoace. Ziua de simbătă fusese o zi agitată și pentru el.

Karl îl privea pe Harry fără să-i vină să-și creadă ochilor, cînd deschise ușa de la bucătărie : Barbara, soția lui, rămăsese pe scaunul ei. Era în așteptarea unui copil și se mișca greu.

— Ce... Ce-i cu tine aici ?

Harry intră repede în bucătărie, se duse la o fereastră, dădu perdeaua puțin deoparte și privi în curtea din spatele casei. Era liniște, casa nu părea să fie supravegheată. Se întoarse cu spatele spre fereastră. Karl stătea acum în spatele soției lui, cu mîinile pe umerii ei și cu degetele încleștate. Părea înspăimîntat.

— A...am auzit la radio chiar acum cîteva minute. Știm totul.

— N-am omorît-o pe Lynn, Karl !

— Nici nu poate fi vorba de așa ceva Harry, dar...

— Unde sînt copiii ?

— La mama, spuse Barbara. Vrei să-ți fac o cafea ?

Luă ibricul și îl puse pe un reșou electric. Apoi scoase o ceașcă dintr-un dulap.

— Se pare că ai nevoie de ceva, îi spuse ea cînd îi turna cafeaua.

Îi era sete. Se simțea istovit. Cafeaua fierbinte îi făcea bine.

— A venit poliția pe aici ? Au telefonat ?

— Nu, răspunse Karl.

— În cazul ăsta nu pot rămîne. Au să vină, sigur că au să mă caute acasă, la birou, aici și oriunde or socoti că...

— Dar te putem ascunde Harry, zise Barbara. În pod e greu să te găsească.

— Barbara ! izbucni soțul ei.

Barbara rămase înlemnită !

— Dacă noi nu l-am ajuta !

— Bine, bine, dar...

— L-ai ajutat pe Harry ieri. Ai avut grijă de el noaptea.

— În adevăr, dar...

— Nu trebuia să-l duci acasă. Știai doar ce făcea Lynn cînd auzea că a băut. Mai bine îl aduceai la noi, decît să fi stat acolo pînă după miezul nopții. Ne-am fi ocupat amîndoi de el și n-ar mai fi avut toată povestea asta de azi.

— Barbara, am mai discutat deja chestia asta. N-are nici un rost.

— Nu, nu rămîn Karl. Nu vreau să aveți necazuri din pricina mea. Însă am nevoie neapărat de ceva bani. Îmi trebuie pentru drum. Vreau să plec din oraș.

Karl tresări, dar nu spuse nimic.

— Nu mult Karl, n-am nevoie de mult. Doar ca să mă văd ieșit din oraș. Pe urmă am să văd ce-oi face.

— Să trecem în camera din față ! spuse Barbara.

— Nu e timp, răspunse Harry. Trebuie să plec repede.

— Putem sta de vorbă acolo, tot atît de bine ca și aici. Nu mă simt prea bine, s-ar putea să mi se facă rău. Dacă vine poliția, pot să-i reții.

Încăperea din față era foarte curată, bine îngrijită. Pe covor erau un baston și trei bile de golf. Karl luă bastonul în mod inconștient și începu să-l bată cu palma nervos.

Harry se duse la fereastră și privi afară. Strada era liniștită. Nu se vedea decît un copil într-o curte agitîndu-se pe o tricicletă și o fetiță care traversa strada.

— Karl !

Urletul Barbarei îl puse pe Harry în gardă. Se dădu deoparte, se lăsă pe vine, iar vîjîitul bastonului îi răsună puternic în urechi. Nu-l lovise, ci îi trecuse doar foarte aproape peste creștetul capului. Se lăsă și mai jos, se răsuci pe picioare și îl lovi puternic pe Karl în abdomen, mai întîi cu pumnul drept, apoi cu stîngul.

Karl se prăbuși pe covor, ținînd încă în mînă bastonul care nu-i mai servea la nimic. Gîfîia din greu și rostea printre dinți :

— Poliția... ! Au să-l găsească... ! A omorît-o ! Noi nu trebuie să fim amestecați în tîcăloșia asta !

Harry aruncă în treacăt o privire către Barbara care stătea în genunchi lîngă soțul ei.

— Bine i-am făcut ! O merita ! spuse el răstit. Multă sănătate, ţie şi copilului pe care îl aştepţi !

Barbara coborî capul întristată. Plângea.

— Mult noroc, Harry ! Să ai noroc oriunde te-ai duce ! Şi-mi pare rău de cele întîmplate.

Recepţionerul astmatic cu faţa plină de coşuri de la acel hotel de mîna a treia fu încîntat să primească de la Harry trei dolari şi îl înscrise de formă sub numele de John Ringold. Apoi îl conduse la camera de la etajul doi. Harry privea cu ochi poftitori sticluţa de whisky al cărei gît ieşea din buzunarul recepţionerului.

— Doi dolari, zise acesta, sau dacă doriţi o sticlă mai mare, cinci dolari.

— Bine.

Îi mai rămăseseră lui Harry patru dolari cînd recepţionerul ieşi pentru a doua oară din camera lui. Stinse lumina şi se întinse pe pat. Începu să bea. Cîncotea de mînie. Alcoolul pătrunsese în vine şi îl dogorea. Continuă să bea. O omorîse oare pe Lynn. Aşa credea Camper, şi Karl la fel.

Cînd se trezi, ştia unde se afla, chiar fără să deschidă ochii. Se simţea totuşi istovit. Dar trebuia să fugă cu orice preţ. Ieşi din cameră. La biroul din hol nu era nimeni. Deci, nu avea cine să spună mai tîrziu poliţiei la ce oră părăsise hotelul. Merse pe jos vreo două sute de metri. Soarele era fierbinte. Se aştepta ca oamenii de pe stradă să-l remarce, să întoarcă după el capul, să-l fixeze curioşi, dar nimeni nu-i acordă nici-o atenţie. La colţul unei străzi văzu o camionetă care staţiona. Motorul nu fusese oprit şi vibra surd. Să fie oare camioneta salvarea lui ? Se opri, camioneta era goală. Inima îi bătea puternic. Sări în camionetă şi porni în viteză. Din stradă se auzeau strigăte de protest.

Trebuia acum să-şi încerce norocul. Camioneta furată va fi cu siguranţă identificată, dar avea nevoie de ea, ca să iasă din oraş. Întoarse după un colţ şi înaintă pe o arteră principală unde circulaţia era foarte intensă. Ştia că se află la trei kilometri de staţia service a lui Karl. Poate că în prezent, de voie de nevoie, Karl îl va ajuta. Karl părea să fie singur cînd opri camioneta în faţa şirului de pompe de benzină. Ridicîndu-se de la masa de lucru unde se ocupa de o anvelopă, Karl ieşi şi se îndreptă spre camionetă zîmbind.

„Karl — îşi spunea Harry în gînd — dacă ar fi Barbara în locul tău ! Ea a vrut să mă ajute, a vrut să mă ascundă ieri. Ţi-a făcut reproşuri pentru că m-ai dus acasă sîmbătă seara. A spus că..."

Se crispă cînd îi veniră în minte cuvintele Barbarei : „Mai bine îl aduceai la noi, decît să fi stat acolo pînă după miezul nopţii !"

Cînd Karl ajunse la camionetă, Harry coborî brusc. Erau acum faţă în faţă, corp la corp. Karl se trase un pas înapoi, Harry îl prinse cu mîna stîngă de reverul hainei şi ridică pumnul drept ameninţător.

— Ai mînţit la poliţie, Karl ! Ai spus că m-ai dus acasă la nouă şi jumătate, că m-ai aşezat în pat şi că ai plecat imediat acasă. Dar ieri Barbara spunea că te-ai întors tîrziu după miezul nopţii. De ce ai mînţit, Karl ?

Karl se îngălbeni la faţă, fălcile i se contractară şi îl apucă pe Harry strîns de mînă. Atunci Harry auzi nişte paşi în spatele lui. Se răsuci brusc. Bărbatul care stătea în faţa camionetei ţinea în mînă un revolver îndreptat spre el.

— Stai Stead ! spuse el poruncitor.

Harry aştepta ca glonţul să iasă din revolver. Dar la un moment dat simţi o lovitură puternică în cap. Făcu trei paşi clătinîndu-se şi se prăbuşi. Văzu doi oameni aplecaţi asupra lui. Unul avea un revolver în mînă, iar celălalt un baston de cauciuc. După aceea, n-a mai văzut nimic.

Harry îşi reveni. Era lumină. Lîngă patul lui se aflau căpitanul Camper şi un alt bărbat îmbrăcat în alb. Căpitanul Camper surîse blajin :

— Ne-aţi dat mult de furcă, domnule Stead.

— Am fost operat ?

Harry îşi dădea seama că fusese operat, dar ţinea să i se confirme.

— Da, aţi avut o apendicită. Vă supăra de mai mult timp, nu ?

— Da, dar nu ştiam...

— Flawers a omorît-o pe soţia d-voastră. Nu ştiaţi ? După cele ce v-au auzit spunînd cei care se aflau la staţie...

— Îmi dădeam seama că mînţise. Asta era tot.

— Da. Camper se opri pentru cîteva clipe apoi reluă. Flawers era amantul soţiei d-voastră, domnule Stead. Povestea cu întîlnirea de la hotel a născocit-o el ca să vă deruteze. Ştia cum veţi reacţiona. Ştia că vă veţi găsi refugiul în băutură şi ţinea să vă aflaţi acasă beat în timp ce el avea să urce pe scăriorul vieţii de vie şi s-o omoare. De asemeni, ţinea ca d-voastră să-i găsiţi dimineaţa corpul neînsufleţit. Şi mai ales ţinea ca d-voastră şi noi să credem că aţi ucis-o în timp ce eraţi beat.

— K... Karl şi Lynn ?

— Nu se mai văzuseră de mult timp, mai precis de opt luni. Dar pînă atunci se întîlneau cu regularitate. Cînd Flawers a aflat că va fi tată al unui alt copil s-a hotărît să rupă. Asta a determinat-o pe soţia d-voastră să recurgă la şantaj. L-a ameninţat că se va duce la Barbara şi îi va spune totul. Flawers a obţinut tăcerea ei în schimbul a cincizeci de dolari pe săptămînă pe care i-i dădea în fiecare sîmbătă după amiază cînd d-voastră o trimiteaţi cu maşina la staţie, ca să umple rezervorul. Apoi, în fiecare lună, soţia d-voastră depunea banii în contul ei de la bancă. Extrasul de cont confirmă aceste depuneri efectuate regulat în cursul ultimelor opt luni şi nu a fost nici-o retragere în această perioadă.

Harry respiră adînc.

— Dar cum aţi aflat toate acestea, domnule căpitan ?

— Mai întîi, am respins din capul locului povestea cu răufăcătorul care s-ar fi întro-

dus în casă. Sînt polițist vechi și știu cum lucrează hoții. Camera era răvășită, dar se vedea clar că nu fuzese un jaf. În afară de inelul care fusese scos de pe degetul soției d-voastră, nu lipsea nimic.

— Și inelul ? L-a oprit el !

— Nu. l-a aruncat într-un canal. Cutia cu bijuterii era la locul ei inculată. Mai tirziu am găsit în ea un carnet de cecuri și cinci bilete de cîte zece dolari. N-a mai apucat să le depună la bancă. Vă amintiți de insistența mea în legătură cu situația d-voastră financiară și cu locuința d-voastră ?

— Da, spuse Harry.

— Ei bine, în momentul acela vă socoteam asasinul soției d-voastră, dar m-am mirat cînd mi-ați spus că nu-i dădeați o sumă fixă în fiecare săptămînă. Mi-ați spus acest lucru din propriie inițiativă, fără să vă întreb. Aveam deja cutia de bijuterii și carnetul de cecuri și mă întrebam dacă soția d-voastră nu avea anumite venituri care vă erau necunoscute. Am verificat și situația contului d-voastră de la bancă și m-am convins că informațiile pe care mi le dăduserăți erau exacte. Aceasta mi-a mărit curiozitatea asupra depunerilor săptămînale pe care le făcea soția d-voastră. Avea vreo slujbă care îi aducea acel venit ? Sau poate că avea un amant care îi furniza fonduri ? Flawers mi-a spus și mie că a văzut-o sărutîndu-se în stradă cu un individ și apoi intrînd cu el la hotel. O întîlnise într-o simbătă după amiază cînd avea mașina la dispoziția ei, situația părea foarte probabilă și explica și sursa din care proveneau depunerile acelea în bancă în fiecare lună. Apoi am mai făcut o descoperire, domnule Stead. Am aflat că Flawers mințise în legătură cu cele petrecute simbătă.

— B... Barbara ? îngăimă Harry.

— Da, am interogat-o și pe ea ca să aflu cum și-a petrecut Flawers timpul simbătă. La urma urmelor, s-ar fi putut ca el să vă fi adus acasă și să fi urcat apoi la ea în dormitor, în timp ce d-voastră dormeați. Mi se părea probabilă această presupunere, dar în asemenea afaceri nicio ipoteză nu poate fi exclusă din capul locului. Soția lui mi-a confirmat însă că el stătuse la d-voastră acasă pînă după ora două noaptea. Și mă întrebam de ce un om n-ar spune tot adevărul, cînd ia inițiativa de a da o informație. Asta m-a făcut să-mi pun unele întrebări în legătură cu Flawers. Eram în posesia mai multor fapte. Erați pe de o parte d-voastră un om care nu rezistă la băutură și după propria mărturisire, beat în seara aceea. Era soția d-voastră care depunea aceeași sumă la bancă în fiecare săptămînă. Exista faptul că ea încasa probabil acești bani simbăta după amiaza cînd se ducea să-și umple rezervorul de benzină la stația service a lui Flawers. Și acum presupunînd că Flawers era sau fusese amantul ei, că înscenase povestea cu întîlnirea din fața hotelului, că banii proveniți din șantaj puteau fi încasați la o stație service...

— Karl este acum arestat ?

— Da.

— Și a mărturisit ?

— Imediat.

— Azi dimineață la stație, spuse Harry, erau doi bărbați. Veniseră să-l aresteze pe Karl ? Nu cumva eu...

— Nu, îl întrerupse Camper, continuam încă să verific presupunerile pe care le făcusem. Cei doi oameni aveau sarcina de a-l supraveghea. Aveam alți oameni prin preajma casei d-voastră, a casei lui Flawers și în alte cîteva locuri. Așa se obișnuiește.

Harry rămase tăcut. Era copleșit de gîndurile care se învălmășeau în mintea lui.

— Deci eu nu mai sînt implicat cu nimic în această afacere.

— Poate ca martor. Dar nu vă faceți griji. Ați scăpat de orice neplăcere, chiar și de durerile acelea din abdomen.

— Da, dar capul tot mă doare. A fost greu. Am stat mult sub presiune.

Căpitanul îl privi îndelung, înțelegător, fără să spună nici un cuvînt.

Un delincvent neobișnuit

HENRY SLEZAR

— E un caz interesant — rosti căpitanul Ernest Fischer — dînd semnificativ cu pumnul în birou.

Locotenentul Hogan, locțiitorul său, stătea în clipa aceea lîngă fișetul cu acte. Se uită întrebător la șeful său.

— Tocmai răsfoiam lista nominală a delincvenților care și-au ispășit recent pedeapsa, continuă Fischer. E între ei și Milton Potter.

— Cine e acest Potter ?

— Nu ți-am vorbit niciodată de el ?

— Nu, căpitane.

— Scoate din fișier dosarul din anul 1965 cu grupa fraudări-delapidări. O să găsești acolo numele lui Milton Potter. Se scrie exact cum se pronunță. Scoate actele lui și stai jos. Să-ți povestesc întreaga întîmplare.

Hogan a pus pe birou actele cerute.

— Milton Potter — începu să citească — vîrsta : treizeci și patru de ani, necăsătorit, angajat la Metro Investiment Services.

— Da, da ! Despre el e vorba — a confirmat Fischer.

S-a așezat comod pe scaunul său rotativ și și-a întins picioarele pe birou. Apoi continuă :

— Este cel mai fin, cel mai calm, cel mai liniștit infractor pe care l-am întîlnit

în viața mea, dar pare-se și cel mai periculos. A delapidat două sute de mii de lire sterline atît de ușor, de parcă ar fi fost vorba de o sută-două. Dar, iată, că astăzi e deja pus în libertate.

Căpitanul și-a aprins o țigară, a împins dosarul într-o parte și s-a așezat mai comod, cu picioarele tot pe birou.

— Cazul s-a petrecut în luna martie 1956. Eram pe atunci un locotenent fără experiență, așa cum ești dumneata astăzi, poate și mai neexperimentat. Cînd, după constatarea delapidării, Metro Investiment s-a adresat poliției, cazul mi-a fost repartizat. Cinstit spus, nu prea mi-a dat multă bătaie de cap cazul acesta. În locul meu toate le-a făcut Milton Potter. Era un tip cu mutră misterioasă, mic de statură, parcă semăna cu o bufniță. În întreprinderea în cauză a lucrat treisprezece ani și nu cîștiga mai mult de cîteva zeci de lire sterline pe săptămînă. Nu avea rude, doar cîțiva prieteni. Liniștit, calm, politicos, un mic funcționar. Nu se deosebea cu nimic de alții. Cînd a izbucnit afacerea, nimeni nu știa să spună despre ele nimic ; mai mult, chiar mulți nu puteau să-i descrie nici înfățișarea. Își executa cu promptitudine obligațiile de serviciu, niciodată nu s-a plîns de nimic, dar nici cu nimic nu și-a trădat planurile, care pe semne zăceau în el de mai multă vreme.

În sfîrșit, iată întîmplarea. Într-o anumită zi, Potter n-a venit la serviciu. Faptul n-a surprins pe nimeni. Cînd însă n-a venit nici a doua zi, unul din colegi a propus să i se telefoneze, poate e bolnav. La telefon n-a răspuns nimeni, dar aceasta n-a produs neliniște. Abia după trei zile unii au început să insinueze anumite suspiciuni. A trebuit să treacă așa mult timp, deoarece Potter era, cum am spus, un tip atît de puțin bătător la ochi pentru a trezi cine știe ce bănuieli. Totuși, verificîndu-se sumar unele acte, s-a putut observa că nu e în regulă totul. A început atunci o verificare amănunțită, în urma căreia s-a constatat spre stupoarea generală că Potter a delapidat două sute de mii de lire sterline ! Socoteam că nu-mi va fi greu să dau de urmele lui Potter. Dar cred că tocmai pentru aceasta cazul lui m-a umplut și neliniștit. Neisprăvitul acesta nici nu mi-a dat posibilitatea să investighez primul meu caz mai deosebit. Închipuie-ți, a doua zi, după sesizarea poliției, Potter a venit și s-a predat.

Poate n-ar părea atît de curios, căci infractorii nu odată își pierd capul și se predau, mai ales cînd sînt la primul lor caz, dar Potter nici nu părea cel puțin speriat. Dimpotrivă, era liniștit, a intrat direct în subiect : „Sînt aici, am delapidat banii, faceți-vă datoria..."

Am petrecut ore întregi interogîndu-l. Nu era ostil, părea mai degrabă un cetățean cinstit, care în viața lui n-a săvîrșit nici o fărădelege. Doar că n-a vrut să spună unde a ascuns banii. La această întrebare răspundea mereu cu o tăcere desăvîrșită. Era dispus să intre în temniță, dar să înapoieze banii, nu ! Crede-mă că l-am hărțuit, natural, în limita admisibilului ; i-am spus că degeaba joacă rolul unui mielușel sacrificat, dacă va tăcea în continuare primește cinsprezece sau chiar douăzeci de ani de pușcărie, dar dacă se decide să înapoieze banii s-ar alege cu o pedeapsă mult mai ușoară, nefiind nici recidivist. Am încercat apoi să-l conving că dacă înapoiază cele două sute de mii de lire sterline, nici Metro nu va avea interesul să fie deținut. Potter însă nu s-a lăsat convins. Susținea că banii i-a delapidat pentru a putea fugi în străinătate, dar apoi ajunsese la concluzia că n-ar putea trăi știindu-se urmărit de poliție. Nu ar putea să se obișnuiască cu gîndul că pînă la sfîrșitul vieții sale va rămîne dator societății, de aceea în mod voluntar se predă acum în mîinile justiției. Nu-l interesează deloc cît va primi pentru aceasta — un singur lucru, însă banii nu-i înapoiază. Așa a decis și așa va face...

Instanța de judecată a hotărît repede : inculpatul și-a recunoscut vina și a fost condamnat la cinsprezece ani temniță.

Am înțeles ce urmărea, ce a vrut și aceasta a înțeles-o și instanța. Potter, desigur, a investit undeva banii aceia, prețul fiind libertatea sa. Aveam impresia că perspectiva de a petrece un timp atît de îndelungat în închisoare nu-l deranjează. În ultimul război mondial a fost sub arme cinci ani și viața fără grija zilei de mîine i-a convenit. Îi plăcea să i se ordone unde să meargă, ce să facă. Am căutat să-l conving că viața în închisoare nu e identică cu cea din armată, dar Potter nu a dat importanță spuselor mele. A fost un deținut model. Majoritatea timpului lucra în biblioteca închisorii, citea foarte mult, în special îl interesa literatura turistică, călătoriile etc. Pentru purtare exemplară, pedeapsa i-a fost redusă cu trei ani.

Căpitanul Fischer și-a aprins a treia țigară și locotenentul Hogan l-a întrebat.

— Și ce se va întîmpla acum, căpitane ? Potter scapă cu banii ?

— Tocmai aici e problema — a oftat căpitanul — mă pregătesc să-l vizitez și să-i deschid ochii.

— Mergeți la el chiar astăzi ?

— Desigur ! De mult mă bucur de această revedere...

Adresa pe care a dat-o Potter la eliberare era un pensionmodest, nu departe de fosta lui locuință.

Fischer a rămas surprins văzînd că cei doisprezece ani de închisoare l-au schimbat atît de puțin pe Potter. Era același tip mic de statură, și cu o privire tristă. Cînd a primit această vizită neașteptată și cînd l-a recunoscut pe căpitan, a rămas tot cu figura lui distrată.

— Sînt căpitanul de poliție Fischer, poate vă mai aduceți aminte de mine.

— Desigur, desigur — a mormăit el nervos. Mă rog, poftim, poftim mai departe... Cînd ne-am văzut ultima oară erați doar locotenent.

Căpitanul s-a așezat pe un scaun de lîngă geam și s-a uitat prin cameră. Pe o bancă îngustă era așezat un geamantan închis.

— Cu ce pot să vă fiu de folos, domnule căpitan ? a întrebat Potter.

— Am vrut doar să conversăm puțin. De mult nu ne-am văzut.

— Chiar...

— Am auzit că la închisoare ați avut o purtare exemplară.

V-au iertat de trei ani.

— Da — a răspuns Potter — și căută să ocolească privirea căpitanului.

— Dar să intrăm în subiect — continuă căpitanul Fischer. Am venit într-o problemă importantă pe care dumneavoastră o știți foarte bine. A rămas încă deschisă problema celor două sute de mii de lire sterline, de ele n-a uitat nici întreprinderea, dar nici poliția. Că v-ați executat condamnarea, aceasta nu înseamnă că ați devenit proprietarul acestei sume, și asta indiferent de ce gîndiți dumneavoastră, domnule Potter.

Potter tăcea și se uita pe geam, undeva în depărtare s-a auzit sirena unui vapor, răsunînd de două ori.

— Degeaba negați, a continuat căpitanul. Cu toții știam planul dumneavoastră. Credeți că banii vi se cuvin ca urmare a ispășirii pedepsei ! Greșeală ! Am vrut să vă fac atent că am obligația să vă zădărnicesc planul.

Fischer aștepta ca Potter să spună ceva. După o tăcere prelungită s-a întors și i-a spus căpitanului :

— Greșiți, domnule căpitan !

— Adică cum, ce credeți ?

— Aveți despre mine o părere cu totul greșită. Am luat banii aceia pentru că îi doream. Încă din copilărie visam să fac ocolul pămîntului, și avînd un acces atît de ușor la bani, n-am stat în cumpănă. Dar, după ce i-am avut, am înțeles că n-am stofă de răufăcător... Pur și simplu nu merge... Nu pot să suport gîndul că voi fi urmărit ca un animal sălbatic, de un vînător, că voi trăi într-o veșnică teamă. Să mă tem, să fug și de umbra mea, să am senzația că sînt mereu urmărit... Nu, nu e posibil ! Poate la început m-am gîndit, ispășesc pedeapsa și apoi am banii. Dar e același lucru. Ar trebui să fug să mă ascund, să mă tem și de lumina zilei, n-aș putea să-mi permit nimic, ce aș putea avea din banii aceia ? Nu, așa ceva nu e pentru mine. Nu sînt omul de acest gen, domnule căpitan. Atunci am crezut că închisoarea nu este cel mai rău lucru din lume și întrucîtva am avut dreptate. Am reflectat mult și acum știu ce am de făcut. Deci dacă vreți banii aceia, pot să-i înapoiez chiar acum și am s-o fac ! Doresc doar liniște, domnule căpitan. Aceasta este totul ce-mi doresc. Vreau să trăiesc în liniște. Mă înțelegeți ?

— Și unde sînt banii ?

— Aici ! În această încăpere. S-a sculat și s-a apropiat de valiză, a deschis-o. În ea erau așezate cu grijă bancnotele celor două sute de mii de lire sterline.

*

Salariatul unității de turism în mod curtenitor și-a primit clientul care se apropia de ghișeul său și care i-a spus :

— Mă interesează o excursie în jurul lumii.

— Vă rog, cu plăcere, sînt la dispoziția dumneavoastră.

— Dar aș vrea totul de prima calitate. Banii nu contează.

— Vă înțeleg, domnule ! Vă rog spuneți !

Milton Potter s-a așezat liniștit în fotoliul pus la dispoziția clienților. Ultimele trei zile l-au cam obosit. N-a fost deloc ușor să vizitezi douăzeci de bănci, să completezi douăzeci de formulare pentru ridicarea banilor. Dar acum totul a rămas în urmă, banii sînt în buzunarul său. Nu e o sumă colosală, totuși mai mare decît cea pe care ar fi putut-o economisi și chiar cîștiga în ani lungi, socotind și cheltuielile pentru chirie, întreținere etc. Erau optzeci și patru de mii de lire sterline, pe care i-a primit drept dobîndă pentru cei două sute de mii de lire sterline furate.

Versiunea în limba română a povestirilor de la rubrica LECTURĂ PENTRU TOȚI este semnată de :
N. PROTOPOPESCU și T. CUTLIC ■

A vorbi şi a scrie româneşte

Aspecte gramaticale şi lexicale de astăzi

Toată lumea este de acord, cred, că a te exprima în românește înseamnă a-ți comunica ideile și sentimentele în forme verbale, spre a fi înțeles de cel cărora te adresezi, fie prin viu grai, fie în scris. Aceasta înseamnă a te folosi de regulile limbii în care te pronunți, să rînduiești, adică, potrivit normelor acesteia, cuvintele în propoziții și în fraze, să le ordonezi gramatical, tot atît de important fiind, se-nțelege, ca elementele de vocabular folosite, să aibă, în contextul respectiv, înțelesul care le este propriu.

Ținînd seama de aceste cerințe, nu este vorba, firește, să te exprimi exclusiv în tiparele sintactice obișnuite și să apelezi numai la cuvintele existente, la un moment dat, în uzul general. O atare poziție ar echivala cu acea concepție greșită asupra limbii, potrivit căreia **inovațiile** nu ar fi posibile în acest domeniu. Realitatea lingvistică infirmă o asemenea prejudecată prin însuși progresul înregistrat de la o etapă la alta, continuu, nu numai de lexicul, dar chiar de sintaxa limbii, cel dintîi îmbogățindu-se neîntrerupt, cealaltă cunoscînd noi modalități de îmbinare a cuvintelor în contexte. Dovada acestui fenomen o poate avea oricine cercetează și compară felul în care se scria – să zicem – acum patruzeci – cincizeci de ani cu cel de azi.

Trebuie să menționăm numaidecît că o contribuție inestimabilă la evoluția exprimării românești prin cuvînt au adus-o și o aduc minuitorii condeiului literar propriu-zis ca și ai celui publicistic – scriitorii și gazetarii.

Este de la sine înțeles că aceasta a fost și este cu putință datorită însușirilor de bază ale expresiei verbale : **corectitudinea, plasticitatea, inventivitatea.** În primul rînd, am numit – ați observat – **corectitudinea** enunțării, prin care înțelegem respectarea normelor structurale ale limbii și utilizarea judicioasă a vocabularului, fie cel vechi, fie cel nou adoptat de respectivul autor.

S-ar părea că asemenea cerințe nici nu ar mai trebui amintite, într-atît sînt sau ar trebui să fie de cunoscute, de respectate. Cu toate acestea, sublinierea importanței lor devine absolut necesară, dacă nu trecem cu vederea unele flagrante abateri sub raport lingvistic existente în multe texte din publicațiile noastre. Ne vom referi la unele dintre ele.

Erorile de exprimare sînt de mai multe feluri. Ele aparțin atît domeniului propriu-zis gramatical (morfologie-sintaxă), cît și celui lexical. Ambelor categorii de greșeli se adaugă neglijențele de ordin stilistic – și ele nu mai puțin dăunătoare, decît celelalte, ținutei și efectului superior calitativ pe care trebuie să le aibă, mai ales, orice scriere literară sau articol de gazetă. Spun, mai **ales** atunci cînd este vorba de aceste forme ale manifestării spiritului, fiindcă **ele**, adresîndu-se marelui public, pot avea o influență bună sau rea asupra modului de întrebuințare a însuși limbii comune.

În rîndurile ce urmează, țin să atrag atenția – urmărind mai întîi erorile de acord gramatical – asupra celor mai frecvente și mai grave abateri de la regulile exprimării corecte.

De pildă, cu toate că vocabula **datorită,** atunci cînd are valoare de prepoziție, cu sensul : **mulțumită, grație (cuiva),** se construiește, în bună regulă gramaticală, cu **dativul,** ea apare totuși, nu o dată, în contexte greșite, cuvîntului sau cuvintelor cu care stă în legătură atribuindu-li-se forma caracteristică **genitivului.** Un exemplu : „În acest raport (al mai multor institute de cercetări din străinătate), se atrage atenția asupra faptului că **datorită** condițiilor climaterice nefavorabile, **a** sporirii prețurilor de țiței"... Și încă unul : „Un cunoscut om de afaceri argentinean a menționat în testamentul său că toată viața și-a dorit să ajungă pe scenă. Dar nu a putut **să-și realizeze** visul **datorită** lipsei de talent **și a** ocupației sale".

În acest **exemplu,** greșeala de ordin gramatical modifică și sensul comunicării, căci articolul genitival **a se** leagă de grupul lexical **lipsei de talent,** rezultînd, nu cum ar fi trebuit, că respectivul om de afaceri nu a putut să ajungă pe scenă **datorită lipsei de talent și ocupației sale,** ci **datorită lipsei de** talent și... **lipsei lui de ocupație...**

O altă construcție greșită, întîlnită aproape la tot pasul, este aceea în care pronumele relativ **care** se află pus în legătură nu cu elementul **determinat** ci cu cel... **determinant.** De exemplu : „Nu este greu să descoperim limitele vechii concepții sociale a lui Camil Petrescu, cînd avea la îndemînă argumentul unei întregi **evoluții** care **s-a** înfăptuit și al **cărui** (în loc de **al cărei**) principal factor este...".

Încă un exemplu de același **fel** : „...înaintează spre țintă ca **un animal** a **cărei** (în loc de : a **cărui**) carapace nu poate fi străpunsă...".

În sfîrșit, din aceeași categorie, pasajul : „...prevederi speciale pentru **propilenă,** al **cărui** (în loc de al **cărei**) transport este...".

Adevărate ravagii în rîndurile gramaticii săvîrșește comportarea nejustă a articolului posesiv (genitival) **al, a, ai, ale.** Citez : „F.C. Argeș tinde să devină o grupare **a** (în loc de **ai**) cărei oameni...", **ai** și nu **a,** fiindcă articolul genitival stă în relație cu **oameni,** nu cu **o grupare.** Și încă un exemplu : „...o echipă de cercetători francezi a prezentat un aparat de explorare a inimii, cu ajutorul căruia pot fi

transpuse pe un ecran de televiziune imagini în culori ale leziunii cardiace, **a** (în loc de **ale**) dimensiunii sale, precum și **a** (în loc de **ale**) locului unde este amplasată..." (**ale** căci articolul genitival trebuie pus în legătură nu cu substantivul **leziune (leziunii)** ci cu **imagini**, aceasta fiind construcția gramaticală corectă.

Sînt cazuri în care apariția uneia sau a alteia dintre formele articolului posesiv (genitival) nu se justifică în nici un fel. Vrem să spunem că în contextul dat nu există un cuvînt cu care să poată sta în relație — fie și greșit — respectivul element morfologic. Iată un exemplu: „Această fidelitate a împins-o pînă la a aduce, pe scenă, prin gura naratorului, în prologul și finalul spectacolului, **a** limbajului ușor arhaic". Existența lui **a** ar fi fost îndreptățită dacă, în locul verbului **a aduce**, autorul pasajului ar fi spus **aducerea**, ceea ce ar fi rezultat enunțul : „...**aducerea** pe scenă (...) **a** limbajului ușor arhaic"...

Frecvente sînt și construcțiile în care, deși există două subiecte, dintre care unul chiar la numărul plural, predicatul lor are totuși — evident, eronat — **forma** singularului, ca în acest exemplu : „Dacă elementul spectator este și aici foarte accentuat, trebuie să precizăm că nu **lipsește interesul** (...) nici **informațiile** despre...". Să mai citîm un **exemplu** : „De mirare **nu este tonus-ul** bun, ci **piedicile** pe care conștiința i le ridică în cale...". Pentru a se evita incongruența de ordin gramatical dacă verbul ar fi la plural, fraza ar trebui să aibă o altă redactare.

Tipurile de construcție la care ne-am referit sînt — nu-i așa ? — de altă natură decît așa-zisele banale dezacorduri de ordin gramatical, ca, de pildă, situațiile în care, pur și simplu, subiectul este la singular, iar predicatul — la plural și invers. Exemplele citate aparțin — ca să zicem așa — unei categorii de tipare sintactice mai... originale, ceea ce, bineînțeles, nu înseamnă că dorința de a împrima frazei un desen nou trebuie să ducă la greșeli de felul celor semnalate.

Dar lipsa de supraveghere a scrierii se face simțită, din păcate, nu numai atunci cînd este vorba de ordonarea ideilor și coordonarea lor gramaticală în propoziții și în fraze. Minuirea vocabularului însuși lasă mult de dorit sub raport semantic, adică unii dintre cei care scriu nu cunosc îndeajuns de bine și, citeodată, chiar deloc, sensul cuvintelor întrebuințate de ei, fie că acestea aparțin sectorului neologic, fie că fac parte — lucru și mai ciudat — din fondul vechi al limbii.

Autorul unei recenzii literare scrie, de pildă, textual : „Nu invenția în planul tehnic este izbitoare (poetul e mecanic și repetă 4—5 alegorii (aici ar fi trebuit să existe semnul virgulei, n.n.) ci acea senzație de poticnire a **dicției** din adîncimea sentimentului".

Dacă știi — așa cum arată și toate dicționarele — că **dicție** înseamnă „modul de a pronunța cuvintele, silabele și sunetele" sau (în teatru, cinematograf etc.) arta de a pronunța corect și clar un text" (vd. Dicționarul explicativ al limbii române), te întrebi ce caută respectivul cuvînt în contextul pe care l-am citat.

Un reportaj avea titlul pe trei coloane de ziar : „**Introspecțiune** în... infracțiune". Desigur, autorul în cauză a confundat pe **investigație** sau pe **incursiune** cu... **introspecție** — termeni cu sensul absolut diferit. În cuprinsul respectivului articol, cititorul a putut întîlni și această cel puțin curioasă formulare : „...indivizi care au început să-i **inoculeze posibilitatea** de a cîștiga bani prin mijloace necinstite". **A inocula** cuiva o **posibilitate** — iată ce apare oricui — bineînțeles, numai celui care a scris așa, nu — o îmbinare lexicală inadecvată.

Iată și acest exemplu, pe care l-am întîlnit într-o cronică plastică : „Subtilitatea tonurilor (...), inteligența dispunerii lor compoziționale în raport cu forma sînt **emanațiile** unui autentic talent". Să asociezi de **un talent** — și încă **autentic** — ideea de **emanație** (= „emitere, degajare de gaze, de vapori, de mirosuri"), iată ce poate exprima (ora să zicem... **emana**) un condei nestrunit...

Dar — spuneam — chiar și unele cuvinte din fondul vechi al limbii nu se integrează uneori corect în anumite contexte. Un exemplu : „Biografia lui (a unui tînăr, n.ns.) reface întocmai **răgazul de timp** în care s-a produs travaliul cărților pelegrine în care..." **Răgazul de timp** (în loc, firește, de **răstimpul**, n.ns.) este o asociere de cuvinte nefirească, fiindcă **răgaz** înseamnă, **timp liber, perioadă de întrerupere a unei activități ; odihnă, repaos"**. Iată și acest exemplu desprins dintr-o cronică judiciară : „Într-o seară de iunie, după ce **adăstaseră** îndelung în fața unor sticle pline, patru amici într-un **pahar** o luaseră agale pe aleile parcului". Autorul acestui pasaj confundă pe **a adăsta** cu **a poposi**, căci primul verb înseamnă altceva decît cel de-al doilea — și anume : **a aștepta**. Or, este evident că respectivii amici într-un **pahar nu așteptau** să vină sticlele ci le aveau pline în față...

Dar, **a vorbi** și **a scrie românește** nu înseamnă numai a respecta regulile propriu-zis gramaticale și, în același timp, a folosi cuvintele vechi sau noi cu înțelesul care le este propriu ; exigențele de ordin stilistic trebuie să fie nu mai puțin luate în seamă. Sînt semne că, din acest ultim punct de vedere, concesiile făcute neglijenței în îmbinarea cuvintelor, devin tot mai frecvente.

Aș vrea să atrag atenția asupra uneia dintre cele mai supărătoare asocieri lexicale — am numit **cacofonia**.

Formulări cum sînt : „...**rubrică care** se ocupă de operele arhitecților...", „El evidențiază starea **tragică ca** unică șansă de a fi a acestui poet", nu au ce căuta în exprimarea noastră, dacă vrem s-o ferim de efecte fonetice triviale.

Se pare că unii autori nu-și dau seama de aceasta, căci am putut întîlni un comentariu literar în care autorul scria, textual, referindu-se la stilul arghezian : „În locul formulării curente „Nu te **juca cu sufletul meu**", găsim,

„Nu te juca, te rog, cu...". Comentatorul propunea, deci, o expresie cacofonică în locul uneia pe care T. Arghezi o evitase prin intercalarea cuvintelor **te rog**....

Dar neglijențele de ordin stilistic nu se limitează la aceasta. Deși limba noastră dispune de o sinonimie lexicală extrem de bogată, totuși unii autori nu apelează la ea pentru a evita repetiția nerecomandabilă a unor cuvinte chiar în aceeași propoziție sau frază — subliniem **nerecomandabilă**, fiindcă nu îndeplinește funcția potențării unei anume idei.

Citeva exemple : „**S-ar putea** spune că gradul de cultură al unei epoci **se poate** judeca după nivelul spiritului critic...", „**Activitatea tehnico-productivă** a tuturor elevilor celor trei licee este orientată spre **octivități tehnice** moderne...", „**Pentru îmbogățirea** fișierului lexical și a documentării în general, s-au întocmit cîteva chestionare, foarte **bogate** în întrebări..." și „**Varietatea și bogăția** lingvisticii românești **nu poate** fi (sic !) fără îndoială, **cuprinsă** (sic !) în toată extensiunea **sa** (sic !), într-o prezentare de ansamblu, în care au fost **cuprinse**, dealtfel, numai studiile...".

Așa după cum rezultă din însăși natura conținutului lor, ultimele două exemple aparțin unei lucrări de specialitate în materie, care **se intitulează Istoria lingvisticii românești (1978)** și în care — va recunoaște oricine — asemenea neglijențe de ordin stilistic, spre a nu mai vorbi de gravele erori propriu-zis gramaticale, de toate tipurile, care abundă în paginile ei, sînt cu atît mai condamnabile.

A vorbi și a scrie corect și frumos românește constituie o obligație elementară pentru fiecare dintre noi.

Să nu uităm nici o clipă adevărul exprimat de poet, adevăr potrivit căruia **creșterea limbii românești** înseamnă **a patriei cinstire...**

N. MIHAESCU ■
doctor în filologie

Dunărea, de la Baziaș la Sulina

Virginia Ruzici

Jurnal 1979

Decembrie 1978. Mai sînt trei zile pînă la Anul Nou. Refuz, nu fără regrete, invitațiile de Revelion și plec la Washington, fiindcă startul competițiilor noastre se dă chiar în prima zi a anului. Schimb avionul la New York, unde cumpăr toate revistele de tenis. Sînt pline de tradiționalele clasamente de sfîrșit de an. Majoritatea mă clasează pe locul 6. Într-un supliment găsesc listele primelor 10 jucătoare începînd din anul 1925. Pînă la mine, o singură româncă, Magda Rurac, locul 10 în 1947 și locul 9 în 1948. În Tennis Magazine — un articol pe cinci pagini, cu fotografii în culori, rezultate și date biografice despre cei doi laureați ai trofeului pentru cel mai mare progres înregistrat. John McEnroe și Virginia Ruzici. Fără să-mi dau seama, încep să caut clasamentele lui McEnroe. Mă întrece la computer, dar eu am o poziție mai bună în Marele Premiu în care am terminat pe locul 5. O rivalitate tainică începe să mă lege de acest tînăr care are deja victorii la Borg și Connors. Acum, ochii întregii opinii publice tenisistice sînt ațintiți asupra noastră. Va trebui să confirmăm și să ne urcăm mai sus, așa cum au făcut-o predecesorii noștri pe lista laureaților: Martina Navratilova, Guillermo Vilas sau Vitas Gerulaitis.

Revelionul îl sărbătoresc într-o cameră de hotel, după ora României, adică cu șase ceasuri mai devreme, pentru a mă putea culca la timp. Și totuși, în noul an pășesc cu stîngul. Pierd la Renée Richards, după ce am două mingi de meci. Dușul a fost atît de rece pentru mine, încît unul dintre organizatori, văzîndu-mi fața palidă, mă întreabă dacă nu sufăr de ceva. Adorm greu, dar de a doua zi, deși mai eram în cursă la dublu, încep să mă antrenez cu disperare.

Săptămîna următoare, la Ockland, simt ceva mai bine mingea, iar picioarele parcă mi s-au mai dezlegat puțin. În sferturi de finală o întîlnesc pe Dianne Fromholtz, cu care merg umăr la umăr pînă la 5—5 în setul decisiv, cînd o greșeală de arbitraj strică echilibrul nervos al jocului. Pierd, dar meciul e apreciat drept unul din cele mai bune ale turneului. Seara, la TV, aflu că McEnroe s-a calificat pentru finala Masters-ului masculin, în care îl va întîlni pe Arthur Ashe. Îmi iau racheta și plec să mă antrenez. La ușă mă uit la ceas: este ora 12 noaptea. Mă întorc.

În turneul următor, de la Huston, un alt sfert de finală: de data aceasta împotriva Martinei Navratilova. Cîștig primul set cu două break-uri diferență și realizez un al treilea în setul doi. Martina e nervoasă, cere arbitrilor cîteva mingi clare cîștigate de mine. În tribună jucătoarelor toată lumea urmărește confruntarea cu sufletul la gură. Mie însă mi se pare totul firesc și ușor. Niciodată pînă acum mingile mele nu și-au atins cu atîta claritate ținta. Dacă lucrurile vor evolua normal, voi realiza fără îndoială marea surpriză a turneului. Și de ce nu?! Cu cîteva zile în urmă McEnroe cîștigase Masters-ul, acum era poate rîndul meu! Conduc cu 4—3 și urmez la serviciu. Nu schimb nimic, joc exact ca pînă acum. O minge mi se oprește în banda fileului, iar alta iese două degete afară. Sînt egalată. Forțez, dar tot ce intră pînă acum în teren iese de data asta cîțiva centimetri afară. Pînă la urmă pierd.

A doua zi, citesc în ziar interviul Martinei. Reporterul: La ce v-ați gîndit cînd Ruzici a realizat și break-ul din setul doi? Martina: Dacă Virgi va juca așa un meci sau un turneu întreg, nu văd pe nici una dintre noi să-i poată face față.

Înainte de a pleca la aeroport, dau un ultim telefon la sală. Aflu că mocheta pe care urma să ne antrenăm la Hollywood, Florida, locul viitorului nostru turneu, nu a ajuns încă. Îmi amîn plecarea și mă antrenez toată ziua pe un teren de ciment din apropiere. Seara mă întorc frîntă de oboseală. De dincolo de ușă, gazda, o prietenă de-a mea mare iubitoare de tenis, întreabă cu o voce gravă: Cine e? Virginia, răspund eu. Cine? se aude din nou vocea, de data asta și mai gravă. Eu, Virginia, răspund din nou. Se deschide ușa. Nu-mi vine să-mi cred ochilor. În fața mea, Gladys, cu un pistol în mînă, mă somează să ridic mîinile. De spaimă, simt că-mi sare inima din piept. În sfîrșit, mă recunoaște. Izbucnește în rîs. Se scuză, explicîndu-mi că în ultimul timp au fost multe spargeri și că astfel de scene sînt obișnuite în Texas. Uf, pe teren n-am avut niciodată asemenea emoții!

În turneul următor, ratez o nouă șansă de a intra în semifinală. De data aceasta, la Virgina Wade. Circuitul nostru seamănă din ce în ce mai mult cu o cursă ciclistă. Cu punctele acumulate după șase din cele unsprezece turnee ocup locul 7 în casamentul general. O poziție precară, pentru că în turneul final pătrund doar primele șapte jucătoare. Lor li se vor adăuga o a opta, invitată de organizatori. Diferența ce mă desparte de urmăritoarele mele este minimă și asta îmi creează o tensiune nervoasă extraordinară.

La Los Angeles intru din nou în sferturi de finală. Adversara mea e Chris Evert, jucătoarea care de aproape un deceniu își poartă perfect gloria. O fată căreia nu ai ce-i reproșa și ale cărei recorduri te impresionează. De data aceasta, cînd crainicul sălii i le trece din nou în revistă, eu nu le mai ascult și mă gîndesc că va trebui să-mi pregătesc bine atacurile, să încerc să-i stric geometria jocului, alternînd mingile înalte cu cele joase și, mai ales, să nu-i fac „cadouri" forțînd fără rost. Începe meciul. Cîteva drepte puternice mi se duc exact în colțul terenului. Cei aproape 5000 de spectatori presimt un meci mare și aplaudă ridicîndu-se în picioare. Conduc cu 4—3. Servesc, am 40—15. Mi-e frică, deși conduc. Împing servițiul. Chris îmi returnează în diagonală. Alerg cu disperare, dar nu mai ajung mingea. Mă opresc în brațele unui arbitru de linie. Publicul rîde. 40—30. Va trebui să risc. Îmi aduc aminte cuvintele lui Lawer: „Cînd vrei să faci ace, descompune mișcarea și lovește cît poți". Mingea pleacă ca o ghiulea din racheta mea. Atinge linia de centru. Chris nu o poate ajunge. Arbitrul

anunță. Joc Ruzici. 5—3. Publicul aplaudă. Chris continuă însă să privească locul unde a căzut mingea. Arbitrii se sfătuiesc. Publicul fluieră. Se aud voci : „Chris are nevoie de meci". După cinci minute, arbitrii iau în sfîrșit decizia. Anunță : „Serviciul a fost out." Fac dublă greșeală. Mă simt nedreptățită. Pînă la sfîrșitul setului, nu mai dau o minge bună. În setul doi conduc cu 3—0. La 3—1, am 40—0. La 3—3, 40—15 iar la 5—4 pentru ea, din nou 40—0. Ca un făcut, iarăși pierd.

Chris Everi și Martina Navratilova domină de cîțiva ani tenisul mondial feminin și pentru prima oară mă simt foarte aproape de ele. Intuiesc că trebuie să se întîmple ceva. Acest nou sfert de finală mă menține pe locul 7, mărindu-mi însă avantajul față de cele din urma mea și asta îmi dă o anumită relaxare. La Detroit, următorul turneu, ar fi trebuit să iau o pauză. Dar mă hotărăsc în ultimul moment să joc. Și, în sfîrșit, forma începe să se concretizeze în rezultate. Trec pentru prima dată de sferturi, învingînd-o pe Fromholtz, cea care cu cîteva săptămîni în urmă mă bătuse la Oakland. Apoi, în semifinală, cîștig la Casals, dar pierd la tie-break în setul decisiv, o finală în care am cîștigat mai multe jocuri decît adversara mea Wendy Turnbull. Termin concursul epuizată. În clasamentul general urc pe locul 4, iar participarea la Masters-ul final îmi este ca și asigurată. După opt turnee, iau în sfîrșit o săptămînă de pauză, și mă duc la o familie de prieteni, la Los Angeles. Gazdele, mari iubitori de tenis, se bucură mult de venirea mea și nu știu ce să mai facă ca să mă simt bine. Pentru mine, zilele trec greu. Retrăiesc toate meciurile importante din ultimul timp. Uneori am impresia că am ratat marea șansă a vieții mele. Alteori că totul de-abia acum începe.

Într-o dimineață mă scol mai tîrziu. Toți ai casei sînt deja plecați. Sînt singură și mă duc în bucătărie să-mi pregătesc ceva de mîncare. Mă surprind gîndindu-mă la Wimbledon, la acel extraordinar sentiment de bucurie, de dorință împlinită, al învingătorului, pe care mi-l doresc acum mai mult ca oricînd. De undeva din apropiere, semnalul unei instalații de alarmă mă trezește brusc. Am impresia că ceva din casa asta, plină de mașini electrice, trebuie să explodeze în curînd. Fug în stradă. Un trecător, văzîndu-mi spaima, se apropie zîmbind : „Verificați dacă n-ați uitat ceva pe mașina de gătit."

Ajung la Philadelphia cu două zile înaintea începerii concursului, în ideea de a mă antrena. Locul 4 în clasamentul general, după finala de la Detroit, nu mai spune nimic. Îmi doresc să intru între primele 3 și sînt sigură că o voi face la ultimele două turnee. Ca de obicei, în preziua meciurilor se afișează tabloul. În primul tur Cathy May, locul 18 în lume, un nume care nu spune prea mult.

Începe meciul. Pînă la 4—4 am de cîteva ori posibilitatea să mă desprind dar ratez copilărește. Forțez. Simt că May nu poate duce ritmul. Am minge de 5—4. Atac la plasă. Cathy mă pasează cu reverul în diagonală. Fandez. Piciorul mi se înfundă în mocheta groasă. Am impresia că un cuțit mi s-a înfipt în genunchiul drept. Mingea trece pe lîngă mine. Ajung cu greu la scaun și cer arbitrului cele cinci minute la care am dreptul. Vreau neapărat să continui. Îmi dau lacrimile de durere la orice mișcare. Plec direct la spital. Părerile medicilor sînt împărțite. Unii vorbesc de menisc, de cel exterior fiindcă cel interior fusese operat cu trei ani înainte. Alții de ceva mai grav, de un ligament încrucișat. Peste două zile mă duc din nou. Șchiopătez, dar mă bucur că reușesc să întind genunchiul. Mi se face un fel de mică operație pentru a-mi filma capsula articulară. Fața liniștită a medicului îmi dă speranțe. Îl întreb : „Credeți că săptămîna viitoare voi putea juca ?" Zîmbește, nu-mi răspunde nimic și continuă să-mi scormonească genunchiul cu acele lui prevăzute cu camere de luat vederi. Deodată se încruntă. Ceva nu e în regulă. Insistă asupra unui punct. Simt durerea aceea sfîșietoare de pe teren. Apoi petrec cîteva ore pline de incertitudine pe patul unei camere alăturate. Sînt poftită în fața unui ecran. Urmează o adevărată lecție de anatomie pe care o ascult cu sufletul la gură. „Meniscul extern puțin clipit, dar asta nu e grav. Ligamentele colaterale în perfectă stare. Ligamentul încrucișat — extrem de întins. Practic, nu mai lucrează. Concluzia — una singură : intervenție chirurgicală pentru scurtarea ligamentului. O transpirație rece mi se prelinge pe față ; nu mai am aer. Asistenta îmi aduce un pahar cu apă. Medicul continuă pe același ton, rece : „Trebuie să fiți bucuroasă că puteți face o astfel de operație, pentru că acum doi ani acest lucru nu era posibil".

Un taxi mă duce la sală. Sper să le întîlnesc pe Rosemarie Casals și Greer Stevens care au avut deja această plăcere. În vestiar le întîlnesc pe Rosemarie Casals și Greer Stevens

care-mi vorbesc despre operațiile lor. Îmi spun că o astfel de intervenție este riscantă și că necesită o întrerupere de aproape un an de zile. Lui Rosy i-au scurtat prea mult ligamentul, astfel că toată viața nu va mai putea întinde complet genunchiul, iar lui Greer prea puțin, obligînd-o să poarte o imensă protează din aluminiu. Mi se pare că toată mizeria vieții mi s-a așezat deodată pe umeri, că ghinionul mă urmărește ca o umbră. Pentru a treia oară genunchiul drept mă stopează în plină ascensiune. Revin la hotel. Mă simt singură. Niciodată n-aș fi crezut că tenisul înseamnă atît de mult pentru mine.

A doua zi, în sfîrșit, o rază de lumină. Consult un alt medic, care crede că operația poate fi evitată. Îmi recomandă o perioadă de pauză, apoi muncă intensă pentru întărirea mușchilor coapsei, care vor trebui să preia lucrul ligamentului vătămat.

Vin la București. De la aeroport mă duc direct la sala de forță a Clubului Dinamo. Optimismul lui nea Cosma, acest adevărat maestru al mușchilor și articulațiilor, este molipsitor : „Într-o lună începi antrenamentele". Mă pun pe treabă. Gîndul că în felul acesta pot evita operația face ca totul să mi se pară ușor. Aflu că în Masters-ul de la New York, pe locul meu s-a calificat în ultimul moment englezoaica Sue Barker, dar asta nu mă mai interesează acum.

Au trecut cinci săptămîni de la accident, și iată-mă din nou cu racheta în mînă. Instinctiv, îmi feresc piciorul și asta îmi dă o stîngăcie pe care nu o bănuiam. Nu pot trece o minge peste plasă. Mă întorc acasă descurajată. De data aceasta cred că într-adevăr totul s-a terminat, fiindcă cu siguranță nu voi mai ajunge niciodată acolo unde am fost. Cei paisprezece ani care au trecut de cînd am pășit pentru prima oară pe un teren de tenis mi se învălmășesc în minte. Îl văd pe regretatul Vaida, care la Cîmpia-Turzii ne împărțea cu gesturi părintești rachete și mingi. Aud parcă aplauzele celor douăsprezece mii de spectatori cărora le arătam cupa pe centralul de la Roland Garros. Îmi amintesc de insistențele antrenorului Segărceanu de a nu abandona tenisul pentru handbal, atunci cînd abia depășisem înălțimea plasei. Mă gîndesc la acei superbi boboci de trandafiri pe care i-am găsit în cameră în timpul Masters-ul de la Palm Springs. Revăd aeroporturi, stadioane pline, ziariști, organizatori de turnee, toată această lume de la care trebuie să-mi iau acum rămas bun. Din bucătărie, mama mă cheamă la masă. Simt că suferă alături de mine, dar găsește și de data aceasta cuvinte de încurajare. Ajungem la concluzia că trebuie să mai încerc, cu riscul de a lua totul de la capăt.

Urmează trei săptămîni infernale, în care reînvăț să alerg și să lovesc. Primul meci oficial îl joc mai mult într-un picior. Nu cîștig decît cîteva gheme și din nou e rîndul mamei să mă așeze pe linia de plutire. Sînt obligată să renunț la Cupa Federației Internaționale, dar plec ceva mai tîrziu în circuitul european.

La Roma, o vreme superbă, o adevărată explozie de verdeață, după o primăvară ploioasă. Sînt primită cu mirare fiindcă revista Tennis Actuel mă anunțase indispensabilă pentru cel puțin șase luni. Arunc o privire pe terenuri : Evonne Goolagong și Karry Reid se antrenează, ca de obicei, cu soții lor, foști jucători de tenis. Chris Evert se mișcă ușor și lovește cu precizie, arată foarte bine în rochia ei galbenă. Se spune că acum cîteva săptă-

mini, locuitorii Fort Landerdale-ului i-au sărbătorit căsătoria aprinzînd torțe pe stradă. Le revăd pe Mima Iausovec, Virgina Wade, Wendy Turnbull... care mă întreabă cum mă simt și astfel, pînă seara sînt obligată să repet povestea cu genunchiul de cîteva zeci de ori. Mă uit la tragerea la sorți. Cu excepția Martinei Navratilova, toată lumea este prezentă. Am căzut cu Karry Reid în primul tur. Îmi dau seama că nu am nici o șansă după aceste două luni de întrerupere, și nici măcar din curiozitate nu privesc mai departe.

A doua zi, pe teren, totul se petrece ca într-un vis frumos. Finalul primului set este foarte disputat. Alerg și lovesc cu sete. Aproape că am uitat de genunchi. Cîștig setul în prelungiri. Apoi Karry nu mai poate duce ritmul. Nu-mi vine să cred. Am bătut una din cele mai bune jucătoare din lume. Mă cuprinde un plăcut sentiment de liniște. Sînt din nou în joc. Niciodată Roma nu mi s-a părut atît de frumoasă ca în această seară de mai ce a scos lumea din case. Mă plimb pe stradă fără nici o țintă. Ajung la Piața Spaniei cu gîndul la niște spaghetti calabreze. Deodată se aude sirena poliției. În cîteva minute întreaga piață este invadată de mașini din care coboară carabinieri cu automatele în poziție de tragere. Lumea se dă în lături. Mă adăpostesc într-un magazin. Se vorbește de un atentat și ne așteptăm ca dintr-un moment într-altul să înceapă schimburi de focuri. Peste cîteva minute mașinile se retrag. Nimeni nu știe ce s-a întîmplat, a fost poate o alarmă falsă.

Turul următor cîștig în fața americancei Caroline Stoll, dar pierd în sferturi la Tracy Austin. Ziarele anunță o semifinală de mare atracție : „Divina Chris Evert întîlnește copilul robot din California, Tracy Austin". Chris Evert n-a mai pierdut un meci pe zgură (suprafața pe care se joacă la Roma) din 1973, cîștigînd 125 de întîlniri la rînd, iar Austin pare mai în formă ca oricînd. Meciul este într-adevăr pe măsura așteptărilor. Cele două jucătoare luptă cu o îndîrjire rar întîlnită. Se ajunge la tie-break în setul decisiv. Chris greșește copilărește cîteva mingi. Tracy cîștigă. Mă duc în vestiar să-mi iau lucrurile. Într-un colț, Chris își șterge discret o lacrimă. Mă întreb în ce măsură a crezut ceea ce declara ziariștilor cu cîteva săptămîni în urmă: „A cîștiga nu va mai fi pentru mine o problemă de viață și de moarte. Important este să fiu fericită în viață. Îmi doresc doi sau trei copii".

În următoarele două săptămîni ajung în două semifinale : la Viena și în Berlinul de Vest, unde printre altele reușesc să învinq jucătoare ca Silvia Hanika sau Wendy Turnbull.

Am trecut mai repede peste aceste două semifinale, deși ele mi-au adus puncte prețioase în calculul rece al computerului care mă clasează acum pe locul nouă în lume, din dorința de a ajunge la Roland Garros. Pentru mine, Roland Garros-ul rămîne o sărbătoare, o mare sărbătoare la care vin întotdeauna cu bucurie. M-am întrebat adesea de ce iubesc acest concurs. Poate pentru că l-am cîștigat, trăind acolo marea satisfacție a vieții mele, sau poate pentru că de fiecare dată e primăvară și nicăieri acest anotimp nu-i mai frumos ca la Paris. Anul acesta organizatorii mă primesc cu toate atențiile cuvenite unei campioane „en titre", dedicîndu-mi, alături de cele ale lui Borg, Connors, Vilas, Năstase și Chris Evert, unul din cele șase plicuri poștale emise cu acest prilej, iar revista Tennis de France mă prezintă cu un subtitlu care mă face să zîmbesc : „Picioarele sale lungi și jocul său au cucerit publicul anul trecut". Sînt, ceea ce se numește una din vedetele turneului și asta mărește tensiunea mea nervoasă. O greșeală în aranjarea capilor de serie face ca partea de sus a tabloului să fie mult mai tare, reunind practic toate specialistele zgurei : Chris Evert, Dianne Fromholtz, Ivana Madruga, Caroline Stoll etc. Trec pe rînd de elvețiana Delhees, englezoaica Hobbs, cehoslovaca Budarova, dar mă opresc mai devreme decît credeam, în sferturi, la australiana Framholtz. Îmi rămîne o singură consolare : proba de dublu mixt. Partenerul meu — Ion Țiriac. În semifinale, o pereche redutabilă : Ilie Năstase, Françoise Dürr. Cîștigăm nu fără emoții o partidă plină de subtilități, în care finețea loviturilor lui Ilie face deliciul publicului. La ieșirea de pe teren îl zăresc pe Stan Smith, marele Smith pe care acum nu-l mai cunoaște nimeni. Mă strecor prin spatele lui Ion, în vestiar, în timp ce Ilie este înconjurat de o imensitate de oameni care-i cer autografe.

Finala băieților a prilejuit un spectacol fascinant, cu răsturnări extraordinare de scor, făcînd din Pecci un adevărat erou al Roland Garros-ului. În pauza de după setul al treilea, Ilie mă ia de mînă : „Vino, poate găsim ceva de bătut, fără coadă, la bufetul invitaților de onoare". Intrăm. În jurul paharelor și ceștilor de cafea, comentarii aprinse. Printre invitați, Aznavour, Belmondo, Lino Ventura, Silvie Vartan, Johnny Hallyday, mai toți idolii Parisului. Ilie se simte ca la el acasă, cunoaște toată lumea, mă prezintă. Belmondo îmi spune : „La anul, eu tot pe mina dumneavoastră merg". Curtoazia franceză începe să-mi devină familiară. Oricum, mă simt flatată.

Wimbledonul, următorul turneu, este fără îndoială competiția supremă a tenisului. A cîștiga, sau chiar numai a juca la All England Club rămîne dorința cea mare a oricărui jucător. Wimbledonul, această citadelă medievală plantată în inima unei societăți moderne, după cum spune Rex Bellamy de la Times, păstrează o nuanță gravă. Publicul se îmbracă mai curînd ca pentru o ceremonie decît pentru o manifestație sportivă. Terenul central are ceva intim și intimidant în același timp. Tribunele acoperite îți dau senzația unei arene închise din ungherele căreia te privesc fantomele marilor cîștigători de altă dată. Simți parcă în aer măreția trecutului, și asta uneori te copleșește. Terenurile cu iarbă, pe care mingea mai mult alunecă decît sare, îți încîntă ochiul. Jocul este redus la expresia sa cea mai clasică. Armele de bază sînt forța și rapiditatea reflexelor, în timp ce finețea și fantezia au un rol secundar. Chiar și în Anglia gazonul s-a rarefiat simțitor în ultimul timp, din cauza întreținerii costisitoare și duratei scurte de utilizare. Cu toate acestea, datorită Wimbledonului, tenisul trăiește astăzi marele său paradox. Cel mai grandios turneu se joacă pe suprafața cea mai puțin răspîndită.

Pentru mine, Wimbledonul înseamnă de fapt o minge. O minge de meci, ratată copilărește în finala de dublu fete din 1978. O minge pe care n-o voi putea uita niciodată. Sau poate o voi uita atunci cînd o altă minge îmi va da satisfacția victoriei. Cine știe ? ! Poate într-o zi sau poate niciodată.

La Tismana într-o grădină a prins arta rădăcină

Părăsind Tîrgu-Jiul cu renumitele sale opere brâncuşiene, străbatem Leleştii, Arcanii şi Peştişanii, apoi, după vreo treizeci de kilometri intrăm în Tismana cea cîntată de Grigore Alexandrescu atît de frumos în „Răsăritul lunii la Tismana", iar mai tîrziu de Coşbuc. Celebră prin mînăstirea cu acelaşi nume, loc de refugiu din faţa duşmanului în anii vitregi, intrată în istorie prin găzduirea lui **Tudor Vladimirescu** şi a altor personalităţi dragi neamului, Tismana a devenit în anii din urmă o comună foarte cunoscută în lume prin arta şi meşteşugul oamenilor săi. Aici se lucrau vestitele costume de Gorj, covoarele gorjeneşti, ii, vilnice şi oprege, toate în diverse forme şi culori tradiţionale. Faima lucrătorilor şi a minunăţiilor ieşite din mîinile lor nu se ştie dacă depăşise graniţele judeţului...

Cu treizeci de ani în urmă, în luna mai a anului 1950, un tînăr care trecuse nu cu mult frumoasa vîrstă de treizeci de

ani, a avut ideea înființării unei cooperative meșteșugărești în care, fapt neobișnuit pînă atunci, cei 27 de muncitori ciți avea lucrau la domiciliu, iar cooperativa au denumit-o banal și impropriu – **„ARTA CASNICĂ"**. Conducerea, adică un președinte, un contabil și un magaziner, se adăposteau într-o cameră în care ploua prin șindrilă. Își mutau hîrtiile dintr-o parte într-alta, semn că erau și pe vremurile acelea hîrtii. Căutînd în arhivă și în memoria celor mai vechi găsim la posibilități de deplasare : bicicleta și mersul pe jos ; posibilități de transport : una căruță și un cal ; plan anual : 4 000 lei.

Prin 1970, deci după douăzeci de ani, scriitorul **Pop Simion,** în cartea sa „Paralela 45", vorbea despre cooperativa tismăneană ca despre o adevărată „Academie de artă populară", iar undeva între paranteze se întreba dacă în viitor vom avea de a face cu un orășel al portului național. Profeția reporterului de atunci se va împlini curînd, Tismana fiind astăzi o comună aflată în pragul urbanizării. De la 27 de lucrători, cooperativa a ajuns acum la nu mai puțin de 2 800 de cooperatori, încît pare a fi vorba de o industrie în care lucrătorii sînt veritabili artiști populari, autori de unicate ce încîntă ochiul. Astăzi cooperativa realizează cu acul și suveica sau la gherghef 90 de milioane lei, iar în 1980 și-au propus să bată suta de milioane ! Dispun de o clădire impunătoare, un adevărat stup, cu două etaje spațioase și luminoase. Anul 1980 le aduce o suprafață de încă o mie de metri pătrați pentru dezvoltarea secției de covoare și confecții artizanale.

Tînărul de acum treizeci de ani se numește **Traian Burtea,** președintele cooperativei de la înființare și pînă azi, și este mereu tînăr și neobosit. Artizan prin naștere, mai precis fiu al unei familii de artizani din satul Ungureni, comuna Tismana, știe și astăzi să coase, să țese la război sau să lucreze la gherghef. Spuneam că e neobosit, și așa este, pentru că în toți acești treizeci de ani a umblat și umblă prin toate casele bătrînești care-i ies în cale, ba chiar le caută, și scormonește lăzile de zestre rămase de la străbuni, dînd la iveală tot felul de modele de o puritate și simplitate de neasemuit, modele superbe prin bunul lor gust.

Au început doar cu cinci sortimente la cusături : iile gorjenești, fotele și opregele fiind cele mai cunoscute dintre ele, iar acum au depășit granița celor 800 de modele numai la țesături unde se confecționează cuverturi, ștergare pentru interioare de cameră, la broderii sînt peste 200 de modele. Războaiele de țesut cu suveicile lor umblătoare zi și noapte pot fi găsite în mai toate casele oricît de moderne sînt ele, cu trei, cu patru sau cu cinci camere, cu bucătăriii, cu băi și apă curentă în casă. Păi nu vedeți

ce frumoase sînt — zicea cineva dintre artizani — parcă se cunoaşte că sînt făcute şi cu acul şi cu mina şi cu hărnicia ţăranului gorjean din satul nostru ce va deveni oraş. Şi nu se poate spune că tismănenii nu s-au dovedit artişti şi atunci cînd şi-au ridicat casele. În fiecare casă fiicele, mamele şi chiar bunicile ţes sau cos tot felul de ii, vilnice, oprege, cuverturi, covoare în felurite culori şi motive tradiţionale. Mulţi s-au grăbit să inventeze expresia industrie casnică, improprie şi pentru că ne aflăm în lumea unicatelor iar lucrătorii sînt artişti populari din mîinile lor măiestre ieşind opere gata oricînd pentru o paradă a portului popular sau pentru orice expoziţie de pe mapamond, fie ca element de sine stătător, fie ca element de decor.

La domiciliu se lucrează nu numai în Tismana. Cooperativa are o mare rază de cuprindere, acoperind mai tot judeţul Gorj. Să numim doar cîteva din satele unde sînt înfiinţate centre de predare-primire ale cooperativei „Arta casnică": Novaci, Peştişani, Bărbăteşti, Bilteni, Motru, Cîlnic, Cerneşti, Runcu, Godineşti, Padeş, Călugăreni, chiar şi în Tismana existînd asemenea centre menite să evite deplasarea sătenilor. Lucrează în cooperativă familii întregi, dar şi gospodine. Ziua treburilesc prin casă sau îşi fac munca cîmpului, iar seara şi uneori toată noaptea stau la război ori se apleacă asupra unei ii. Ana, Paulina şi Margareta se numesc toate Verdeş; Ion, Nicoliţa, Maria şi Vasile se mai numesc şi Jerea. Exemplele de familii cu mulţi membri în cooperativă sînt foarte multe; dintre ei sînt şi cîştigători ai unor premii în Festivalul naţional „Cîntarea României", Nina Mitrana şi Eugenia Cernătoiu deţinînd chiar premii pe ţară.

Roadele iscusitelor mîini ale ţăranilor gorjeni sînt întîlnite peste tot în lume cu prilejul tîrgurilor internaţionale la care expune şi România, în plus cooperativa întreţine relaţii comerciale cu peste 25 de ţări printre care: Japonia, Canada, Statele Unite, R.F.G., Belgia, Uniunea Sovietică, Olanda, Franţa, Anglia, Noua Zeelandă şi multe altele.

La „Arta casnică" toţi lucrătorii sînt creatori, ei se nasc creatori. Pentru ei artă şi meserie este cam tot una. Vor să ducă mai departe ce au deprins din moşi-strămoşi. Au înnăscută grija pentru frumos. Mai au o ambiţie — să-i ştie tot satul drept meşteri buni. De o vreme îi ştie toată lumea şi ei se bucură. Aşa că parafraza din titlu, după cunoscutele versuri: „La Tismana într-o grădină / A prins dorul rădăcină /", nu ni se pare deloc forţată. Arta la Tismana este la ea acasă şi în mîini sigure.

ION PREDOŞANU ■

Poşta lui Moş Gerilă

Dragă Moş Gerilă,

N-aş vrea să fiu luat drept prea copil! Doresc să-mi aduci un album cu „poze" de-ale team-ului nostru naţional. Dar dintr-o perioadă cînd băieţii erau mai... fotogenici.

R. Cunoscătoru — Chiajna

Dorinţa dumitale nu e deloc copilărească. Am pus pozele în sac şi ţi le voi aduce. Sînt de la Guadalajara!

*

Dragă Moşule,

Mie să-mi aduci o rachetă. Nu una cosmică, deoarece nu sînt atît de pretenţios. Măcar una din cele cu care Năstase a cucerit atîtea trofee.

Ambiţiosu — Bucureşti, Str. Visului

Cred că am ceva în stoc. Să ştii însă că îţi mai trebuie şi... măiestrie. Asta n-aş putea să ţi-o dăruiesc, aşa că descurcă-te cum poţi, Ambiţiosule!

*

Iubite Moş Gerilă,

Cel mai frumos cadou pe care mi l-ai face de noul an ar fi să te ocupi nitel de unii colegi de-ai mei, făcîndu-i să uite nişte meserii care nu au nimic comun cu fotbalul: cizmăria şi agricultura! Cu alte cuvinte, să-i dezveţi de „a pune tălpi" şi de „a cosi".

Ferpleiescu — Loco

Copii mai eşti! Mă străduiesc totuşi să-ţi fac acest dar. Pe barba mea albă!

*

Moş Gerilă, dragule,

Eşti un adevărat magician, care ai luat obiceiul să ne aduci, înainte de Anul Nou, surprize din cele mai variate, mai ales în materie de... fotbal Divizia A. Eu te-aş ruga să fii mai puţin fantezist, pentru ca Pronosportul să nu fie un joc de noroc pur şi simplu. Cu încredere şi consideraţie.

Disperatu, Bucureşti, Str. Speranţei

Ai dreptate, dar mă depăşeşte problema. Să ştii că cel mai potrivit dar este cel pe care şi-l face omul. Prea le vreţi pe toate de la Moş Gerilă! S-auzim de bine... la anu!

*

Iubite Moş Gerilă,

Ştiu că vii din împărăţia zăpezilor şi că ţii mult la copiii care îndrăgesc sporturile de iarnă. De aceea, te rog să ne aduci patine şi iar patine, atît pentru cei mici, cît şi pentru cei mai mari, ca să ne antrenăm şi să ne perfecţionăm în aşa măsură, încît să putem concura cu curaj şi cu şanse de premiere alături de maeştrii altor naţiuni.

Vasile Optimistu — Braşov

Bine că mi-ai adus aminte, că iar era să uit.

BARBU ALEXANDRU EMANDI ■

LAS VEGAS,

capitalismul în forma sa cea mai pură

Cine aterizează la Las Vegas știe ce-l așteaptă. Aici, capitalismul sclipește în forma sa cea mai pură. Acest oraș nu vrea decît un lucru: dolari. Și pentru asta produce iluzia marelui cîștig.

Principala cale de acces spre Las Vegas este cea a aerului. De mai multe ori pe oră un avion decolează de la Los Angeles spre Las Vegas. De la Chicago, de asemenea.

„Las Vegas" înseamnă în spaniolă „păşunea". Cînd conchistadorii spanioli au căutat acolo un loc pentru staţia poştalionului, prin aceste locuri curgeau — se zice — două izvoare. Creştea şi un mănunchi de iarbă. Poate că merita chiar numele de „păşune". În pustiu, totul e relativ.

Acum, Las Vegas se înfăţişează ochilor din avion ca o abundenţă de lumini multicolore, un oraş cu clădiri nu prea înalte, cu becuri şi reclame luminoase. Sute. Mii. Milioane. Sclipesc, strălucesc, clipesc...

„Am ajuns", ne spune şoferul de taxi. Vrem să coborîm la Hilton, dar trebuie mai degrabă să sărim pentru a nu nimeri sub roţi. Şoferul trebuie să cîştige şi alţi bani. La lumina reclamelor, vedem o şosea cu cinci sau şase benzi, pe care aleargă Cadillacuri şi Lincolnuri. Nu găsim recepţia. Nu găsim nici măcar un hol. Nimerim pe un fel de teren de fotbal, plin de automate pentru jocuri de noroc, care fac zgomot, sună. Lîngă automate, se află jucătorii, jucătoarele, majoritatea femei în

virstă, cu un strat dens de pudră pe față. Nimeni nu vorbește. Mîinile se ridică mecanic pentru a juca. Fiecare stă singur în hala de joc. Undeva, în spate, se aude o sonerie puternică. Alarmă ? Foc ? Nici una, nici alta. Un automat și-a ieșit din minți. Scuipă dolari, scuipă, scuipă. O fată își trece mîinile prin păr și scoate un strigăt de fericire. Mașina trepidează, scuipă tot ce e în ea. Dolarii cad pe covor. Doi funcționari îi string într-un săculeț din plastic. Mașina s-a stricat. „Cinci mii de dolari", spune cineva. „O, doamne !"

Trecem buimaci printre jucători. Unde e recepția ? O femeie trecută de 40 de ani, robustă, ne indică drumul. Ea împarte băuturi jucătorilor, gratuit. Dacă jucătorii și-ar pierde timpul la bar, n-ar mai juca, iar cine nu joacă, nu poate să piardă la joc...

Trecem prin marea de lumini ca niște oameni care nu știu să înoate și ajungem, în sfîrșit, la recepție, pe care administrația hotelului a ascuns-o atît de bine, încît vizitatorii văd mai întîi sala de jocuri.

Șeful recepției vrea să știe cum îi vom plăti camera. „În bani gheață", îi răspund cu un aer de nevinovăție. Editura mi-a dat un avans pentru călătorie. Dar omul nu știe asta. Mă privește ca pe un nebun. Atunci îi arăt cartea mea de credit. Dintr-odată, atitudinea lui se schimbă. Aici, banii peșin sînt văzuți cu ochi răi. Cartonașul de plastic îi oferă hotelierului șansa de a te jecmăni chiar cînd în buzunar nu ți-a mai rămas nimic. Urcăm cu liftul, care este într-un stil rococo actualizat. Ajungem într-un labirint de coridoare, cu camere pe ambele părți.

A doua zi — o dimineață superbă. Soarele aruncă o lumină fantastică pe Munții Stincoși. O ceață subțire plutește peste orașul fără zgîrie-nori. Am senzația că mă sufoc în cameră. Dar ferestrele nu se deschid. Nu trebuie ca cineva să se poată arunca de la fereastră dacă și-a pierdut toată averea la joc. Serviciul în cameră este mizerabil, pîinea prăjită sosește rece. Totul e făcut cu un scop — cine se simte bine în camera lui nu se duce la cazino să joace. În schimb, cine vrea să ia micul dejun în sala de mese, sală în care nu poți ajunge cu nici un chip decît trecînd prin sala automatelor, poate să mănînce și să joace. O fată de la jocul de „keno" îl servește. „Keno" este ca un fel de loto, numai că se desfășoară mult mai rapid. Tragerile au loc la fiecare jumătate de oră. Numerele de la unu la 80 strălucesc pe peretele sălii de mese. Cifrele aleargă tot timpul. Și Hiltonul. El nu lasă să-i scape nici o secundă fără a-i scormoni pe oaspeți în portmoneu.

Las Vegas nu este un oraș, ci o stare, care se amplifică, se intensifică. El are mărimea unui oraș ca Braunschweigul, dacă socotim după locatarii — aproape un sfert de milion. Iar acești oameni învirtesc o mașină a distracției, care funcționează la turații înalte, 24 de ore pe zi, 365 de zile pe an, o mașină ce trebuie unsă anual cu cinci miliarde de dolari, de patru ori mai mult decît bugetul anual al unui stat ca Ghana, mai mult decît alocațiile anuale ale S.U.A. pentru ajutorul de dezvoltare.

S-a calculat că 90 la sută din jucătorii de la Las Vegas pierd, dar din cele zece milioane de turiști care vin aici să joace, fiecare al treilea frecventează Las Vegasul de mai multe ori pe an. În medie, după patru zile jucătorii își pierd speranța și pleacă. Cei mai mulți cu o gaură mare în bugetul lor. Marele Cheltuitor și Soția sînt vineți de furie, au pierdut visul american al marelui cîștig. Pentru banii irosiți la ruletă, la automate, au muncit din greu ca apoi să-i piardă în deșert...

Cifra de afaceri realizată astfel este imensă. Seară de seară, la casa cazinoului hotelului Hilton se schimbă 3 milioane de dolari. Aici rămîn anual 23 000 000 de dolari. Neto. Profit curat.

De multe ori cel care își petrece concediul la Las Vegas nu părăsește hotelul pînă n-a dat faliment. Dacă a pierdut tot sau prea mult, administrația hotelului îi plătește drumul de întoarcere. Important este ca clientul să revină... Sursa prosperității aici sînt banii pierduți de jucători.

(După „STERN" ■)

BOB DYLAN
și cîntecele sale de protest

● Fragmente din volumul „Bob Dylan — o biografie intimă" — de Anthony Scaduto

Tot ceea ce fermenta în Bob Dylan a izbucnit dintr-odată în afară într-o serie de cîntece de protest sau de actualitate, pe care le-a scris începînd din anul 1962. Aceste cîntece erau remarcabile nu numai pentru că puneau degetul pe rana relelor societății; menestrelii făcuseră același lucru din clipa în care primul dragon mîncase pe întîiul cavaler. Cîntecele lui Dylan atingeau un nivel mai înalt decît simpla lozincă politică; multe din ele purtau marca poeziei. „A scris cîntece cum nu mai fuseseră scrise pînă atunci", declara recent Joan Baez într-o discuție asupra operei din tinerețe a lui Dylan. „Nu există foarte multe cîntece de protest bune. De obicei, ele sînt cam exagerate. Frumusețea materialului lui Bobby constă în sugerare. Orice lucru strălucitor reprezintă o sugerare de acest gen...".

Suze Rotolo este considerată a fi avut una din cele mai importante influențe asupra lui Dylan pe parcursul acestei perioade. Ea se mutase împreună cu Bob în apartamentul din Strada a patra vest, curînd după întoarcerea lui din Minneapolis, pe la mijlocul lunii decembrie 1961, oferindu-i dragostea și sprijinul de care avea nevoie. Tot ea i-a facilitat cunoașterea mai profundă a poeziilor lui Rimbaud, Villiers, Villon, Robert Graves, Evtușenko și Brecht, în special Brecht. De asemenea, Suze pare să fi turnat benzină peste scînteile conștiinței sociale, care existau în Dylan din totdeauna. Acestea se întîmplau în 1962, opt ani după ce Curtea Supremă ordonase desegregarea școlilor, dar școlile încă mai erau „albe" sau „negre", iar negrii deveneau din ce în ce mai militanți. Congresul Egalității Rasiale garantase cele dintîi „transporturi ale libertății" în mai anul precedent, dar la sfîrșitul acelei veri a anului 1961, sute de studenți, profesori, pastori albi și negri se aflau în închisorile statului Mississippi, pentru faptul de a fi cerut egalitate în autobuze și gări. În Albany, statul Georgia, Reverendul Martin Luther King jr. fusese arestat la sfîrșitul lui decembrie, împreună cu alți aproape șapte sute de demonstranți din Comitetul Coordonator Nonviolent Studențesc și din alte grupuri pentru drepturile civile.

Suze lucra pentru un astfel de grup (CORE), ca secretară și în biroul pentru corespondență. Multe ore și le-a petrecut povestindu-i lui Bob despre realitățile vieții oamenilor de culoare, așa cum îi apăreau din spatele biroului său de la CORE, unde telefoanele sunau zi și noapte, agenții de pe teren descriind ultimele brutalități segregaționiste. Astfel, unul din primele cîntece de protest ale lui Bob Dylan, „Balada lui Emmett Till", a fost scris pentru CORE.

Din jurnalul lui Izzy Young: „1 februarie 1962, Bob Dylan a intrat și a spus: „Am scris un cîntec noaptea trecută, „Balada lui Emmett Till". După ce l-am scris, cineva a spus că mai fusese compus unul despre el, dar nu ca al meu. Cred că e cel mai bun lucru pe care l-am scris vreodată. Singurul cîntec pe care îl cînt cu o introducere. Am luat melodia de la Len Chandler, un cîntec scris de el despre un șofer de autobuz din Colorado".

Cîntecul, scris în stilul baladei tradiționale, spune povestea unui tînăr negru de paisprezece ani din Chicago, care și-a vizitat unchiul în delta fluviului Mississippi în vara anului 1955 și a făcut greșeala de a fluiera după o tînără albă. Till a fost bătut, lovit mortal și aruncat în rîu. Ucigașii au rămas nepedepsiți.

Totuși, Dylan nu era preocupat numai de mișcarea pentru drepturile civile. Cîțiva prieteni cred că tendințele radicale ale lui Suze erau mai mari, lucru transmis și lui Dylan. Doamna McKenzie: „Vorbisem cu el să cînte pentru un club socialist, înainte de a o fi întîlnit pe Suze, dar era prea tînăr și era prea devreme în cariera sa pentru astfel de lucruri. Apoi a apărut Suze, care dorea ca Bob să meargă pe drumul lui Pete Seeger. Ea dorea ca Bobby să fie implicat în drepturile civile și în toate celelalte mișcări radicale în care era implicat și Seeger. Suze era în mare parte alături de cauză, o dezvoltare normală a propriei sale educații și a amintirii tatălui

ei. Deseori vorbea despre el, fusese foarte activ politic, iar acest lucru făcea parte din ființa ei. Din acest punct de vedere, Suze l-a influențat pe Bobby în mod considerabil. Eu eram foarte neliniștită pe atunci din cauza asta, deoarece mi-era teamă ca Bobby să nu sufere adoptînd o poziție radicală".

Suze neagă că ar fi avut vreo influență majoră asupra gîndirii politice a lui Bob. „Plutea în aer", spune ea, „era peste tot, toți l-au influențat : toți erau implicați, despre asta era vorba în acele zile". Ea a fost, de bună seamă, doar una din cei mulți care erau prinși în mișcarea pentru drepturile civile, în toate mișcările radicale. Mulți cîntăreți folk, ca Len Chandler, Gil Turner, Peter La Farge, se luaseră după Pete Seeger și apăreau în public cu cîntece de actualitate. Chiar cei care nu compuneau pe atunci, în special Dave Van Ronk, îl presau pe Bob să uite cîntecele din anii treizeci ale lui Guthrie și să se preocupe de afacerile anilor șaizeci. „Guthrie e pe moarte, iar generația lui e dusă de mult", își amintește cineva cum țipa Van Ronk la Dylan în timpul uneia din nesfîrșitele lor întîlniri la un pahar de vin. „N-o poți ține tot așa, rescriind cîntecele compuse de ei. Fă-ți propriile tale cîntece. Ale lor sînt bune pentru cărțile de istorie. Ești pe cale să ajungi un scriitor de cărți istorice, dacă faci astfel de lucruri. Ești anacronic".

Dylan cunoștea, deja, toate astea, deoarece în cele unsprezece luni petrecute la New York învățase cîte ceva despre Woody Guthrie și despre el însuși. După cum l-a declarat lui Nat Hentoff pentru profilul apărut în „New Yorker" : „După ce l-am cunoscut, am trecut prin cîteva momente groaznice și m-am dus să-l văd pe Woody, cum te-ai duce la cineva pentru a i te destăinui. Dar n-am putut să mă destăinui. Era o prostie. Mă duceam și vorbeam cu el — cît mai putea vorbi — și discuția mă ajuta. Dar, de fapt, el nu mă putea ajuta absolut de loc. În cele din urmă, mi-am dat seama de asta. Astfel, Woody a fost ultimul meu idol." (...)

Un alt element în dezvoltarea lui Dylan ca scriitor al protestului a fost crearea unui forum. Pete Seeger făcuse un turneu în Anglia în toamna lui 1961 împreună cu soția și fiica sa cea mai mică și fusese șocat peste tot de faptul că tinerii poeți-folk scriau cîntece despre lucrurile care-i nelinișteau, despre pericolul atomic sau limitele computerelor sau despre submarinele atomice americane staționate în bazele din Scoția. La reîntoarcere, Pete a început să vorbească din ce în ce mai mult despre starea jalnică a protestului folk în Statele Unite. El a renăscut ideea de a se edita o revistă folk, care să reprezinte o piață de desfacere a cîntecelor de actualitate, care, așa cum simțea Pete, cu siguranță fuseseră scrise, dar nu erau capabile de a sparge barierele impuse de compozitorii din Tin Pan Alley. Ideea, lansată cu un an înainte de Pete și Malvina Reynolds în coloanele revistei „Sing Out!", fusese abandonată, deoarece se spunea că n-ar fi stîrnit destul interes. Dar acum, la sfîrșitul lui 1961, Sis Cunningham, care se alăturase folk-ului încă de la începutul anilor patruzeci, cînd lucra cu Pete și Almanac Singers, a hotărît că sosise timpul pentru o publicație a cîntecelor de actualitate. Ea a înființat „Broadside", o revistă în patru pagini trase la mimeograf, care apărea (mai mult sau mai puțin) de două ori pe lună, ajutată fiind de Seeger și de Gil Turner, cîntăreț, scriitor și din cînd în cînd responsabil la clubul „Gerde's". Turner a făcut o „razie" printre oamenii din Greenwich Village, îndemnîndu-i să scrie acele cîntece care-i dureau și le vor vedea publicate în „Broadside". El a atras toți cîntăreții folk în birourile revistei, unde în permanență vreo duzină sau mai mulți dintre ei își făceau veacul, fiecare cîntîndu-și ultima compoziție. Phil Ochs se afla acolo, proaspăt sosit de la Universitatea din Ohio, unde studiase ziaristica și descoperise folk-ul ; Turner, Paxton, Spolestra, Chandler, La Farge și Dylan lucrau și ei din greu. Cîntecele curgeau pur și simplu din Dylan în perioada publicării primului număr din „Broadside", în februarie 1962. Era în stare să citească o știre în ziare sau să vadă ceva la televizor sau să audă un argument politic și scotea imediat un cîntec pe tema respectivă. Sue Zuckerman, care îi vizita deseori pe Suze și pe Bob în apartamentul din Strada a patra, își aduce aminte de o seară cînd se uitau la televizor (12 februarie 1962). Programul era despre o crimă și pedeapsa capitală, filmul „Un vulcan numit White". Un negru de douăzeci și patru de ani, stînd într-o celulă a unei închisori din Texas, vorbește despre viața lui, despre nedreptățile care i se făcuseră, despre strigătele sale de ajutor care nu fuseseră băgate în seamă, ajungînd în cele din urmă să omoare pe cineva și așteptînd acum să fie executat. „La un moment dat, Bobby s-a ridicat în picioare, s-a dus într-un colț și a început să scrie. Filmul încă mai rula, iar cînd s-a terminat, el compusese deja cîntecul „Donald White".

Suze Rotolo : „Donald White" reprezenta doar în parte o abordare jurnalistică. Dylan era perceptiv. El simțea. Nu citea ziarele, și-și făcea tăieturi pentru a se referi mai tîrziu la ele, cum ai scrie o povestire sau așa cum fac, probabil, alți cîntăreți. La Dylan nu exista această conștientă abordare jurnalistică, ci mai degrabă poetică. El nu rescria articole, deși în unele cazuri pare să fi fost chiar așa.

Era ceva mai mult decît a scrie poeme ; mai curînd, păreau că ţîşnesc din el".

Un alt prieten intim spune : „Era în stare să discute cu alţi oameni, apoi să se tragă deoparte şi să absoarbă, să afle, şi din asta apărea un cîntec. Avea acest dar de a interoga oamenii, de a-i face să se destăinuie. Spunea cîte ceva, iar apoi se retrăgea din conversaţie şi asculta, absorbind totul ca un burete. Niciodată nu era prins pe de-a întregul într-o conversaţie. Absorbea ca un burete, aşa învăţa." (...)

În aprilie 1962, Dylan a scris „Vînare de vînt" („Blowin' in the Wind"), care a devenit imnul activiştilor pentru drepturile civile şi a făcut din Dylan conducătorul spiritual şi trubadurul Mişcării. Ideea cîntecului i-a venit în timpul unei lungi conversaţii la „Commons", o cafenea din Village, despre drepturile civile şi eşecul Americii de a-şi îndeplini promisiunile. În cele din urmă, discuţia a încetat şi toţi stăteau tăcuţi, privind ţintă în paharele lor cu bere. Un gînd a trecut, ca o străfulgerare — „Tăcerea voastră vă trădează". Dylan a făcut cîteva însemnări pe o bucată de hîrtie şi, după ce şi-a terminat berea, s-a dus acasă şi a început să scrie.

Dave Cohen îşi aminteşte că primul lucru pe care l-a auzit cîntat de Dylan a fost „Vînare de vînt". „El scria şi eu îi cîntam linia melodică", spune Cohen, „şi apoi am luat-o la fugă spre „Gerde's" să i-l cîntăm lui Gil Turner". Terri Thal adaugă : „Cam a doua zi după ce l-a scris, m-a oprit pe stradă şi mi-a dat cuvintele. Se plimba de colo-colo, cîntîndu-i orişicui, şi toţi erau şocaţi de cîntec".

Mai tîrziu, Dylan a refuzat să vorbească despre cîntecele sale („Ele vorbesc de la sine"), chiar şi cu prietenii săi, dar în acea perioadă de început, încă mai era deschis şi înnebunit de toate cîntecele pe care le punea pe hîrtie. El a spus cîtorva prieteni : „Mi-a venit ideea că sînteţi trădaţi de tăcerea voastră. Că noi toţi din America, nespunînd lucrurilor pe nume, sîntem trădaţi de tăcerea noastră. Trădaţi de tăcerea oamenilor plini de putere. Ei refuză să vadă ceea ce se întîmplă. Iar alţii merg cu metro-ul, citesc „Times", dar nu înţeleg. Nu ştiu. Nici nu le pasă măcar, şi ăsta-i cel mai groaznic lucru".

„Vînare de vînt" a fost publicat în „Broadside" numărul 6, la sfîrşitul lui mai şi încet-încet a început să se bucure de favorurile cîntăreţilor folk, atît profesionişti, cît şi tineri din campus-urile studenţeşti. Are o melodie simplă, care nu obstrucţionează latura filozofică a versurilor. Cîte drumuri un om ar avea de făcut... ? Cîte mări pescăruşii mai au de bătut... ? Şi, dacă răspunsul lui Dylan este vag, întrebările lui sînt clare şi precise, iar cîntecul respectă admirabil definiţia lui Yeats a poeziei sincere : „Trebuie să posede perfecţiuni care scapă analizei, subtilităţi care să aibă un nou înţeles în fiecare zi ; trebuie să le posede indiferent dacă este doar un cîntec născut într-un moment de visătoare indolenţă sau o mare lucrare epică rezultată din visele unui singur poet şi ale sutelor de generaţii, ale căror mîini nu s-au dezlipit niciodată de pe săbii. „Cu „Vînare de vînt", Dylan şi-a dovedit posibilităţile de a scrie o poezie folk la fel de plină de înţelesuri şi de eficace precum cea a lui Woody Guthrie.

Unul din cîntăreţii folk de pe atunci spune : „A fost un lucru dramatic în cel mai înalt grad. Era doar un puşti, care arăta ca un derbedeu, gata să-i apuci de ceafă şi să-l dai afară, şi în mai puţin de un an pe scene folk profesioniste dă la iveală ceva tot atît de bun ca „Acesta-i pămîntul tău" („This Land Is Your Land") al lui Guthrie sau „Dac-aş avea un ciocan" („If I Had a Hammer") al lui Seeger. Vreau să spun că pur şi simplu ne-a speriat. Pete Seeger alerga peste tot spunînd : „N-am văzut niciodată un lucru ca ăsta. Puştiul trebuie să fie un geniu". Dar puştiul era mai mult decît un geniu. Era reîncarnarea tuturor geniilor folk care existaseră vreodată. E ceva supranatural, chiar aşa, supranatural".

Dylan a încercat să explice „Vînare de vînt" cîteva luni mai tîrziu, în cîteva remarci făcute pentru revista „Sing Out !", în care spunea :

„Nu pot spune prea multe despre acest cîntec, cu excepţia faptului că răspunsul este vînare de vînt. El nu se află nici în cărţi, nici în filme, nici în emisiuni TV, nici în discuţii de grup. Oamenii deprimaţi îmi tot spun unde se află răspunsul, dar, oh, eu nu i-aş crede. Încă mai susţin că el este undeva în vînt şi, la fel ca o bucăţică de hîrtie, din cînd în cînd ajunge pe pămînt. Singurul necaz este că nimeni nu-l culege atunci cînd aterizează, aşa că nu mulţi oameni sînt în stare să îl vadă şi să-l cunoască... şi apoi zboară din nou".

Dave Van Ronk lui Bob Dylan : „Hei, băiete, ai dobîndit ceva adevărat cu cîntecele astea. Bun venit în secolul douăzeci".

Cîntecele curgeau din el şi, practic, fiecare număr din „Broadside" conţinea un nou Dylan. Unele dintre ele apăreau cu desene în linii dure, făcute de Suze. „Maeştri ai războiului" („Masters of War"), de exemplu, în numărul 20 din „Broadside", avea un desen al lui Suze, un bărbat cu o faţă asemănătoare celei a lui Picasso, cu un cuţit în mîna dreaptă şi cu o furculiţă în stînga, începînd să taie globul pămîntesc, în timp ce o familie îl priveşte. Un alt desen înfăţişa un cărucior de copii pe şenile de tanc, cu o puşcă atîrnată de una din părţi. În „Maeştri ai

războiului", Dylan vorbește despre oamenii care profită de pe urma războiului, care fabrică puști, avioane și bombe, care se ascund în vilele lor, în timp ce tinerii se duc să moară.

Deși va mai trece un an pînă ce numele și muzica lui Dylan să devină cunoscute peste tot, oamenii din jurul lui erau șocați de ceea ce făcea Bob. El părea capabil să compună o duzină de cîntece pe zi, pe orice temă, și multe dintre ele conțineau mai multe părți strălucitoare decît oricare alte cîntece scrise de altcineva în aceeași perioadă.

Phil Ochs : „Prima dată cînd l-am auzit cîntîndu-și compozițiile de început, la o petrecere sau în birourile de la „Broadside", mi-am zis : „Iată-l, în sfîrșit ! E cel mai bun compozitor, cel mai bun cîntăreț auzit vreodată". Mă mai întrebam ce-i rezervase viitorul. Era atît de extraordinar...".

Joan Baez : „Mi-aduc aminte că eram la o petrecere și el tocmai scrisese „Cu Dumnezeu de partea noastră" („With God On Our Side") și pur și simplu nu-mi venea să cred că cineva fusese în stare să nască un astfel de cîntec".

Bob Dylan lui Pete Seeger, în cursul unui interviu pentru o emisiune a unui post de radio local : „Nu mă așez să scriu cîntece după ziare, așa cum fac mulți alții, împrăștiind ziare peste tot, alegînd o știre despre care să scrie un cîntec. De obicei, cîntecul se află aici, în capul meu, înainte de a începe. Așa scriu eu. Dar nici măcar nu consider asta „a scrie cîntece". Cînd e gata, nu consider că eu l-am scris... Eu doar îmi închipui că l-am cules sau că i-am oferit un loc. Cîntecul exista acolo înainte de a apare eu ; eu, într-un fel, doar vin și-l pun pe hîrtie, dar el era acolo înaintea mea. Așa simt".

În același timp, Dylan optase pentru acest drum cu toată ființa lui. El i-a declarat lui Gil Turner : „Nu trebuie să-mi bat joc de nimeni, cum fac indivizii de pe Broadway, care scriu și scriu mereu „Sînt al tău, ești a mea, dica di, uuca, duuca". Mai sînt și alte lucruri în această lume pe lîngă iubire și dragoste, la fel de importante. Oamenii n-ar trebui să le întoarcă spatele numai pentru că nu sînt plăcute la privire. Cum ar putea lumea să ajungă vreodată mai bună, dacă nouă ne e teamă să privim astfel de lucruri ?" (...).

La începutul lui octombrie, Dylan a scris două dintre cele mai bune cîntece de protest ale sale. James Meredith încercase să spargă barierele de culoare de la Universitatea din Mississippi. Fusese refuzat de cîteva ori, însuși guvernatorul Ross Barnett îl alungase din campus-ul studențesc, dar președintele John Kennedy trimisese armata, care i-a înlesnit accesul. Izbucniseră tulburări, doi oameni fuseseră uciși, iar Dylan a compus un cîntec amar, „Oxford Town", despre un om care nu putea intra pe poarta principală din cauza „culorii pielii sale".

Cam în aceeași perioadă, națiunea trecuse prin așa-numita „criză cubaneză" și mergea pe marginea prăpastiei unui război nuclear. Într-una din nopți, Dylan discuta cu un grup de prieteni despre posibilitatea reală a unui sfîrșit violent pentru întreaga omenire, iar apoi s-a dus în apartamentul unuia dintre ei și a scris „O ploaie mare e pe cale să vină" („A Hard Rain's A-Gonna Fall"). (...)

Cîntecul acesta este important din mai multe puncte de vedere. „O ploaie mare" este dovada evidentă a maturizării unui tînăr artist, un indicator de la o răscruce, care arată direcția spre care scrisul lui Dylan începuse să se îndrepte — poezia. „O ploaie mare" este plin de nenumărate imagini scînteietoare ale spaimelor provocate de nedreptatea națională și de înșelătoarea diplomație internațională. Fără să menționeze niciodată războiul sau catastrofa nucleară, grozăviile segregației sau ale neomeniei unora, cîntecul forțează ascultătorul să se confrunte cu spaimele născute din propriile sale emoții.

„O ploaie mare" a impresionat cîntăreții profesioniști în aceeași măsură ca și „Vînare de vînt". Pete Seeger a început să-l cînte în concertele sale, iar cîntăreții mai puțin cunoscuți l-au inclus de îndată în repertoriul lor.

„Băiete, tu ești Woody de astăzi", i-a spus într-o seară Jack Elliott. Se pare că Dylan i-ar fi răspuns: „Sînt mult mai presus decît Woody. El a fost bun la vremea lui, și-a urmat idealurile lui. Dar eu am ajuns mult mai sus".

Bob Dylan despre „O ploaie mare" : „L-am scris cînd mi-am imaginat că nu-mi mai rămăsese mult timp de trăit, cînd nu știam cît de multe cîntece mai eram în stare să scriu, în timpul crizei cubaneze. Am vrut să adun cît mai multe lucruri din cîte știam într-un singur cîntec, cît de multe puteam; așa l-am scris. Fiecare vers reprezintă, de fapt, un cîntec complet, poate fi folosit drept un cîntec întreg. Fiecare vers în parte are valoarea unui cîntec. Asta pentru că eram puțin cam speriat... Și totuși, nu este o ploaie atomică, cum cred unii. Este doar o ploaie mare, nu ploaia finală, nu-i așa deloc. Ploaia mare care va veni se află în ultimul vers, unde spun „ance de otravă ne inundă pe toți".

La sfîrşitul primăverii anului 1963, Dylan ajunsese la fel de cunoscut şi de idolatrizat ca Joan Baez. Peste tot, tinerii radicali erau şocaţi de forţa cîntecelor sale, precum şi de fragilitatea sa fizică. Părea aproape o reîncarnare a lui James Dean, un tînăr pasionat, a cărui durere sinceră şi adînc simţită îi era scrisă peste tot, pe faţă şi pe trup.

Şi totuşi, nu apariţia scenică, ci mai degrabă calităţile sale componistice, imaginile uimitoare ale scrisului său au atras un mare număr de oameni la spectacole. Acum, Dylan trecuse dincolo de influenţele sale timpurii şi ridicase cîntecele folk de actualitate mai presus de jurnalism — cîntecele de actualitate, deoarece acesta era idiomul în care simţea că trebuie să lucreze. El încerca, deliberat, să aducă poezie acolo unde pentru ceilalţi scriitori, de obicei, era vorba doar de versificaţie. „Cuvintele cîntecelor nu sînt scrise doar pentru hîrtie", va declara el, mai tîrziu, într-un interviu. „Ele sînt scrise pentru a fi citite cu glas tare, înţelegi ? Dacă iei tot ce aparţine cîntecului, ritmul, melodia, eu tot îl pot recita".

Metoda lui Dylan de a compune este o altă dovadă a faptului că se considera mai degrabă poet decît compozitor: scria un poem şi apoi găsea o linie melodică, o „împrumuta", o rescria sau compunea una. În mod intenţionat, el a îndulcit tranziţia de la folk-ul standard la propriile sale cîntece, îngrămădindu-şi versurile în tipare tradiţionale. „Folosesc vechile melodii, pentru că ele există. Pe lîngă asta, dacă publicul aude melodii cunoscute în cîntecele mele, le va accepta mai repede. Nu melodiile contează, oameni buni, ci cuvintele. Nu mă interesează melodiile".

Cuvintele, poezia... Dylan credea că este în stare să scrie poezie pentru un public larg, pentru oamenii de pe stradă. Rimbaud reuşise, şi multe din Rimbaud se găseau în Dylan şi în contemporanii lui: Rimbaud fusese un tînăr rebel, îndrăzneţ, care pusese sub semnul întrebării autoritatea stăpînirii, a bisericii, a educatorilor, un om foarte asemănător tinerilor de pe străzile Village-ului sau de pe drumul lui Kerouac, ducînd o viaţă existenţială înainte de naşterea noţiunii.

Causticitatea specifică a stilului lui Dylan, măiestria lui în nararea unei întîmplări dramatice, abilitatea lui de a mima ritmul caracteristic vorbirii naturale în versurile scrise, l-au ridicat deasupra contemporanilor săi, au făcut din el un poet al oamenilor, în special al tinerilor de orice fel, dezorientaţi, idealişti sau activişti încrezători în capacităţile lor de a construi o lume mai bună. „era ca un poet dramatic", spune cîntăreţul şi compozitorul folk Eric Anderson. „La fel ca Shakespeare" el scrie despre lucruri care interesează oameni de toate categoriile, fără a fi, în mod necesar, superinteligenţi. El se exprima în limbajul obişnuit şi a îmbogăţit vocabularul cîntecului. „Dylan îşi folosea chitara şi muzicuţa — iar, mai tîrziu, o formaţie rock — pentru a sublinia nuanţele poemelor, pentru a pune capăt divorţului muzicii cu poezia, născut de pagina tipărită".

Latura conştientă a folosirii limbajului se vede cu claritate în modul în care Dylan tratează cîntecele de actualitate.El pare să-şi fi dat seama de superficialitatea cîntecelor construite pe baza titlurilor de articole şi a venit cu ceva mai consistent, mai dramatic şi mai poetic : el a luat întîmplarea specifică şi a făcut-o universală, descoperindu-i semnificaţiile ascunse.

O comparaţie a modului în care Dylan şi Phil Ochs tratează, fiecare în felul său, uciderea unui militant de frunte pentru drepturile civile, Medgar Evers, lămureşte şi mai bine lucrurile. Ochs, la fel ca toţi ceilalţi, a văzut crima doar ca o poveste numai bună de a fi pusă pe note. Tradiţia este veche şi respectabilă. Ochs, în „Balada lui Medgar Evers", spune cum acesta, cînd era doar un băiat de paisprezece ani în Mississippi, a văzut spînzurarea unui prieten din cauza culorii sale. Linşajul i-a rămas bine întipărit în minte. Apoi, foarte simplu, fără melodramă, Ochs scrie cum asasinul, ascuns, îl aşteaptă pe Evers şi îl împuşcă. Odată cu înmormîntarea lui, naţiunea cîştigă un ucigaş, dar pierde un om. Dylan, însă, tratează cu totul altfel acelaşi subiect în „Doar un pion în jocul altora" („Only a Pawn in Their Game"). De la bun început, el stabileşte că un glonţ tras dintr-o ascunzătoare luase viaţa lui Evers, dar de aici el face mari paşi înainte. Omul care trăsese glonţul nu este de condamnat. El nu este decît un pion într-un joc, un joc în care politicienii predică albilor săraci că ei sînt mai buni decît negri, politicienii ajungînd la putere pe baza acestei demagogii, în timp ce alţii săraci rămîn la „bucătărie", la marginea de jos a societăţii. Guvernatorii, şerifii, soldaţii, toată mulţimea oamenilor legii — şi predicatorii, şi educatorii — îi învaţă că pielea lor albă reprezintă o protecţie, îi învaţă să meargă cu maşinile şi să linşeze negri. Evers este înmormîntat „ca un rege", dar atunci cînd omul care apăsase pe trăgaci moare, epitaful lui va fi că nu este decît „un pion în jocul altora".

În românește de
FLORIAN PITIȘ ■

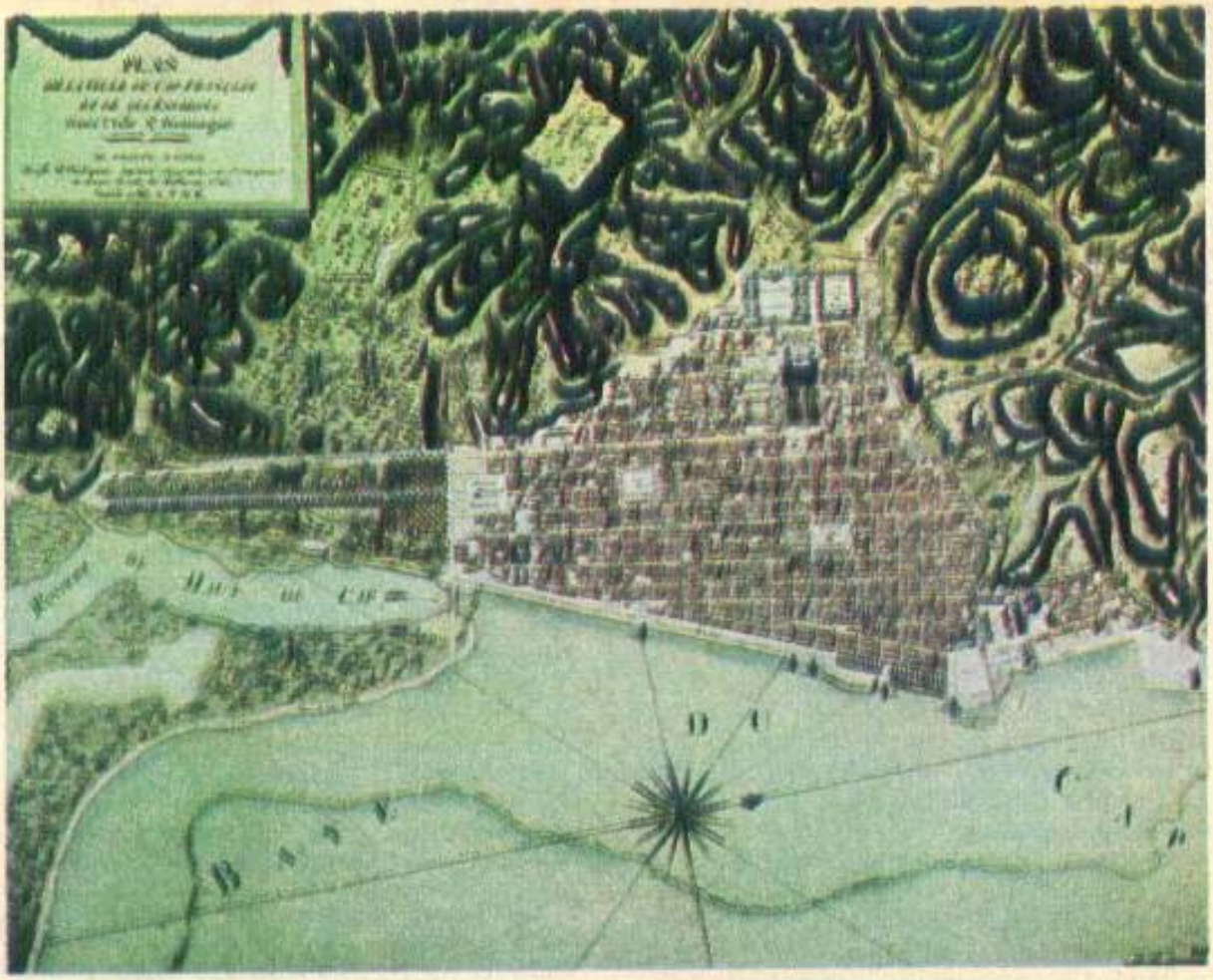

O lume retrasă în hărţi

Cîndva lumea nu era altfel decît aşa cum părintele imaginaţiei, Homer, o descria în Iliada şi Odiseea, închipuindu-şi pămîntul ca o insulă într-un ocean nemărginit. Un cerc de ape şi în mijlocul lui lumea locuită şi-n jur necunoscutul. Lumea locuită, care — zice poetul — are la una din marginile sale Cîmpiile Elizee, unde omul trăieşte fericit „pentru că nu-i ploaie, şi nici ninsoare nu-i, nici iarnă lungă, ci pururea suflare lină adie din Ocean", şi la celălalt capăt, lîngă alt nesfîrşit, etiopienii. Lumea locuită, aşadar, şi dincolo frica corăbierilor sau ţinuturile frigului şi peste toate acestea cerul şi constelaţiile care le veghează. Înconjurată de atîta necunoscut, trebuia să existe şi ţărmuri primitoare şi o mare cel puţin, pe unde Homer să-l plimbe pe Ulise, ca să scoată pămîntul, atît cît era şi-l ştia, din teama depărtărilor fără sfîrşit, să-l dea oarecare imagine, să-l locuiască cu nume şi popoare, ca să-l aducă mai aproape în timp. Şi avînd la îndemînă singurele ape mai umane, Marea Interioară (Mediterana), povestirile corăbierilor şi mai ales închipuirea, a descris lumea plimbîndu-l pe Ulise de pe ţărmurile Traciei pe meleagurile africane ale lotofagilor, prin Sicilia lestrigonilor, prin strîmtoarea Mesinei veghează de mîncătoarele de corăbii Scila şi Caribda şi prin atîtea insule cu miracole, insule care au fost şi sînt cu adevărat, deşi la el totul pare o poveste.

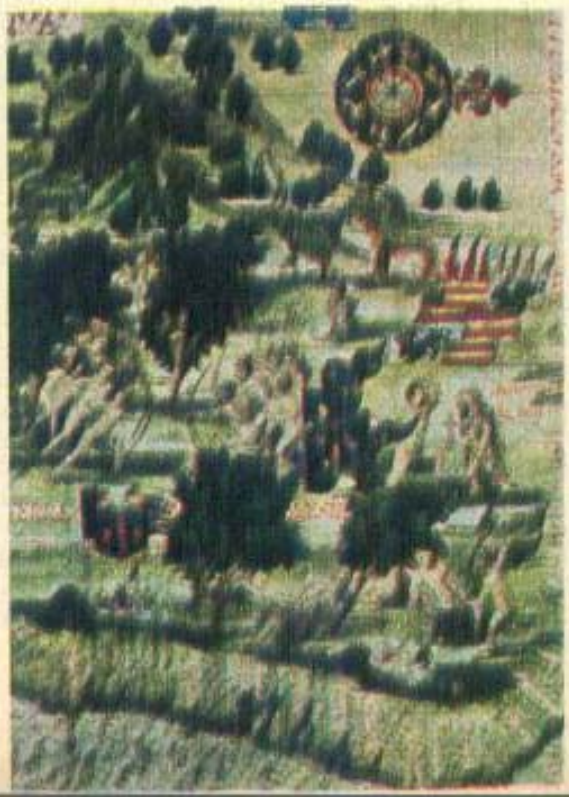

Dar cum poți să te plimbi printr-o lume cu atîta necunoscut și atîtea depărtări și mai ales cu atîtea istorii teribile dacă n-ai măcar un punct de reper și-o măsură pentru distanțe? Trebuia să existe, deci, un centru al acestei lumi populate de unde pleacă toate măsurile și geografii timpului au socotit că acesta n-ar putea fi decît acolo unde se întîlnesc două drepte imaginare: paralela Rodosului și meridianul Nilului. Și cum intersecția lor în unghi drept are loc în Rodos, ei au decretat Rodosul ca centru al pămîntului. Acum geografii aveau un punct de plecare pentru calculele lor planetare, iar corăbierii un sprijin. Ei pot să se avînte tot mai departe în peripluri și o dată cu timpul, pe măsură ce veacurile se scurg în calendare, să nască din observațiile și descrierile lor „pînza lumii", mappa mundi, fără să știe că într-un mileniu centrul pămîntului se va muta pe hărți, fără voia lor, cu cîteva degete mai spre răsărit. Mapamondurile evului mediu, impregnate de convenții și structuri fabuloase, nu sînt decît o geografie a legendelor. Ele apar ca o proiecție a simbolismului teocentric; pămîntul nu-și schimbă forma, dar alte puteri îi guvernează rațiunea și acestea au mutat centrul lumii la Ierusalim, configurînd Mediterana ca o axă verticală, iar linia Tanais-Nil ca o axă orizontală. Dar oamenii nu erau nici mai fericiți, nici cunoștințele lor mai adevărate, necunoscutul mai păzea depărtările pămîntului, iar cartografii și caligrafii loculau zonele albe cu aceleași povești dintotdeauna, rostite parcă de buzele lui Homer. O grafică simplă populează aceste hărți cu flori, animale și ființe fabuloase, semne ale închipuirilor și proiecții ale narațiunilor. Monoftalmi („cu un ochi"), hermafrodiți, astomi („fără gură"), macrocheli („piciorongi") invadează spațiile mapamondurilor în evul mediu în zonele lor mai obscure, mutîndu-se prin transferul lecturii din paginile Istoriei naturale a lui Pliniu cel Bătrîn pe ecranele acestor „pînze ale lumii"; pe Nilul superior pigmeii se mai bat cu cocorii așa cum povestea Homer în Iliada, iar Aristotel confirma în Istoria animalelor. Ținuturile îndepărtate sînt încă stăpînite de fantasme zoologice; o salamandră înaripată se cuibărește pe malurile Nilului, iar Sfinxul are coadă de șarpe; sirenele mai sînt stăpînele Mediteranei; cinocefalii — maimuțele cu bot de cîine — s-au cocoțat pe nordul Europei, iar scorpionii se tîrăsc prin Saxonia. Povestea mai concurează încă exactitudinea și cartografii-desenatori preluînd narațiunile călătorilor vor imagina, de exemplu, pe harta Borgia de la Vatican (circa 1450), o Asie plină de corturi, cămile și elefanți cu turn, amintind de migrații și populații nomade sau de fastuoasele Indii.

Practica navigației transoceanice a impus o nouă viziune a lumii, iar marii cartografi ai timpului, Mercator, Hondt și

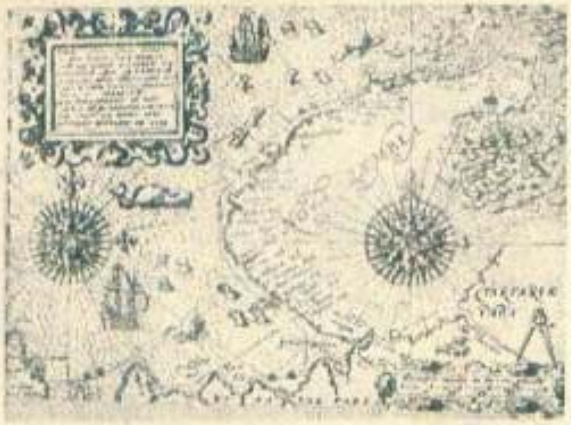

Willem Blaeu o vor fixa definitiv în atlase. Și totuși, ilustrația grafică, chiar dacă este mai izolată și are un caracter ornamental și-și va pierde prioritatea iconică, va fi prezentă. Marele atlas al lui Hondt din 1657 este împodobit cu numeroase blazoane și costume. Ambiția de a descrie pămînturile descoperite de navigatori, de-a face un inventar în imagini a globului pămîntesc, îndeamnă familia De Bry, renumită în epocă prin gravurile în aramă, să ilustreze într-o colecție de 24 de fascicole hărțile noilor pămînturi descoperite („Collectiones peregrinationum in Indiam orientalem et Indiam occidentalem" 1590-1634).

În imaginile lor oceanul nu este doar o întindere de apă culcată pe orizont, un întins pustiu, ci un spațiu străbătut de corăbii cu pînze, însoțite în drumurile lor de ființe ale mărilor — balene, foci etc. — corăbii supravegheate de somptuoase roze ale vînturilor, desenate cu migală artistică, embleme directoare care îndeamnă navele spre țărmuri figurate cu migală, împînzite cu nume de golfuri și așezări, scrise cu litere îngrijite, trădînd aceeași plăcere a caligrafiei avută și de celebrii cartografi Mercator și Hondt. Episoadele pe care multe gravuri le descriu sînt și de astă dată reluarea în imagini a relatărilor navigatorilor așa cum ele au circulat în epocă sau istorii ale acostărilor, luptelor și decimării băștinașilor, a supliciilor și civilizării lor, ori descrierea idealizată a peisajului așa cum poate fi văzută într-o hartă franțuzească a Braziliei din 1555. Pînă și descrierea reliefului sau a așezărilor este adeseori un exercițiu de virtuozitate grafică. Gustul estetic completează informația, făcînd din planurile de detaliu ale teritoriilor imagini iconice de o profundă autonomie artistică.

O lume ciudată stă retrasă în bătrînele hărți, amintindu-ne de închipuirile oamenilor despre înfățișarea pămîntului și a mărilor așa cum ele le-au apărut pe atunci. Privindu-le acum simți cum timpul le-a mutat dintr-o realitate credibilă cîndva într-una a legendelor și fanteziei.

CORNEL BOZBICI ■

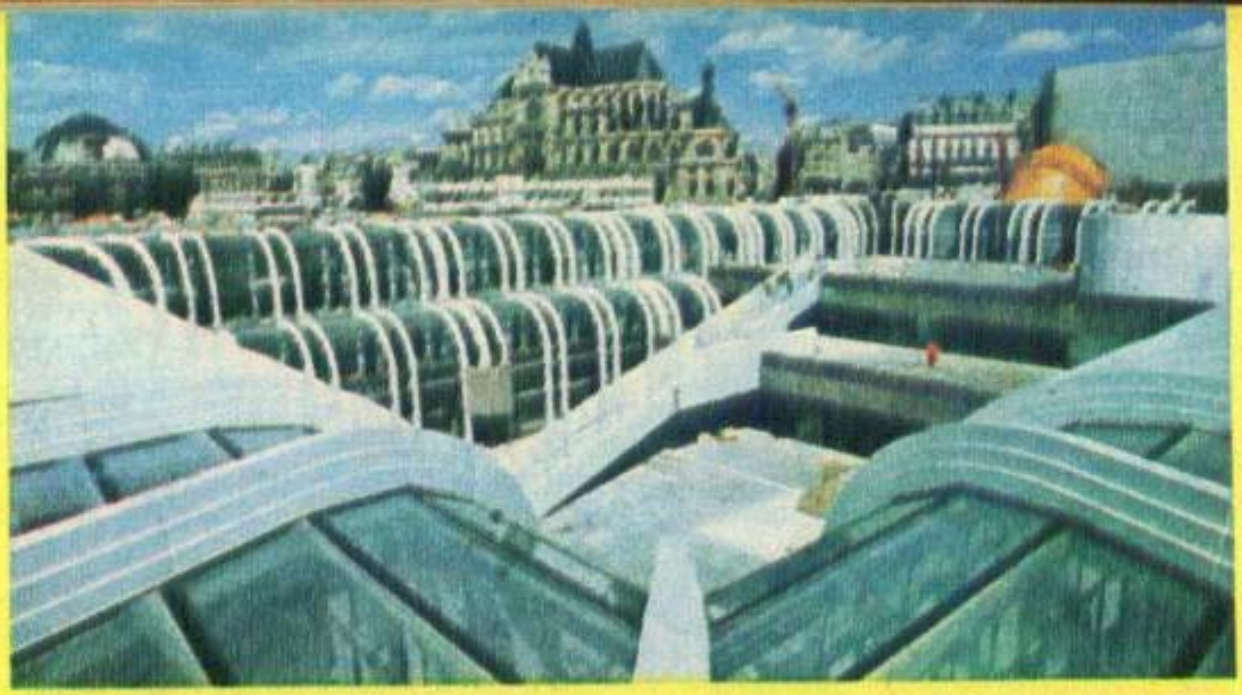

O piramidă răsturnată în centrul Parisului

În mijlocul Parisului, pe locul unde se întindeau pînă la începutul acestui deceniu vechile Hale, se înalță acum o construcție uriașă, cu totul și cu totul originală, aproape insolită : o piramidă răsturnată, cu vîrful înfipt adînc în pămînt și cu „baza" în văzduh, asemenea unui crater. Realizată din beton, sticlă și aluminiu, îmbinînd armonios fantezia cea mai cutezătoare și realismul cel mai riguros, ea prefigurează arhitectura și urbanistica anului 2000. Cum Parisul se află la o altitudine de 26 metri, fundațiile i-au fost săpate la 26 de metri, pentru ca noul edificiu să fie situat exact la nivelul mării : un parter din porfir roz, coloane de mozaic sau de ceramică, sculpturi din marmură albă, o piață joasă năpădită de lumină și de umbră în același timp, cu balcoane, logii, galerii și grădini, cu arcade și porticuri din fontă și aluminiu, cu cascade de sticlă și dantelării de piatră albăstruie. Sprijinindu-se pe centrul acestui buncăr, patru nivele se desfășoară pe orizontală, într-o dispunere atît de ingenios gîndită și atît de minuțios calculată, încît vizitatorul, oriunde s-ar găsi, vede deasupra cerul...

Acesta este Forumul Halelor, inaugurat la începutul toamnei, un nou și imens centru civic, cu care a fost sporită bogata zestre edilitară și culturală a capitalei Franței. Poate fi socotit un mic oraș : 16 străzi noi rezervate în exclusivitate pietonilor (mașinile au drumuri de acces subterane și peste două mii de locuri de parcare !), un oficiu poștal, un comisariat de poliție, 250 de magazine de tot felul, cinematografe, săli de teatru și de expoziții, discoteci etc. Creatorii Forumului au năzuit — și au izbutit — să satisfacă gusturile tuturora : ale cumpărătorului grăbit, ale celui ce se plimbă, ale turistului curios și avid mereu de noi priveliști, ale copiilor și ale bătrînilor, ale celor dornici de cultură sau numai de distracții, dar și ale celui însetat de liniște și singurătate. Aici s-au așezat cele mai elegante și mai cochete săli de cinema, cea mai mare librărie pariziană, cele mai renumite case de modă, cea mai cuprinzătoare discotecă. În fiecare zi, opt ore de spectacole sînt puse gratuit la dispoziția vizitatorilor.

Numeroși artiști și-au unit eforturile pentru a împodobi această nouă „inimă" a Parisului. (Dealtfel, umorul localnicilor a și definit cea mai recentă realizare edilitară ca o îndrăzneață operație de grefare a unei inimi, operație reușită în cursul căreia fenomenul „respingerii" nu s-a manifestat !). La primul nivel al edificiului gigant, statuia „bătrînei fete fără brațe" — Venus din Milo — aduce mărturia perfecțiunii sculpturale a antichității, vrînd parcă să strecoare un sentiment de umilitate trufiei noastre moderne... Fresca murală a lui Moretti, întinsă pe o lungime de 45 de metri, reprezintă o viziune amplă asupra evoluției umanității, de la pitecantropul de acum 450 de mii de ani și pînă la fuziunea atomică, trecînd prin cele dintîi semne scrise ale alfabetului sumerian ; fotomontajul lui Antoine de Bary înfățișează istoria cinematografului. „Pygmalion" — grupul statuar al lui Julio Silva, ceramicele lui Rietti și mozaicurile lui Cucco sînt expresii îndrăznețe și sugestive ale artei contemporane. O nouă secție a celebrului muzeu Grevin constituie o atracție în plus.

În săptămînile care au urmat inaugurării, Forumul Halelor a întrunit admirația unanimă a sute de mii de vizitatori : parizieni, francezi veniți din toate colțurile Franței și turiști de pe toate continentele. Alături de Centrul Beaubourg din vecinătate, noul așezămînt — realizat în mai puțin de cinci ani — proclamă încă o dată vocația culturală a Parisului.

M.M. ■